

8 - 1981

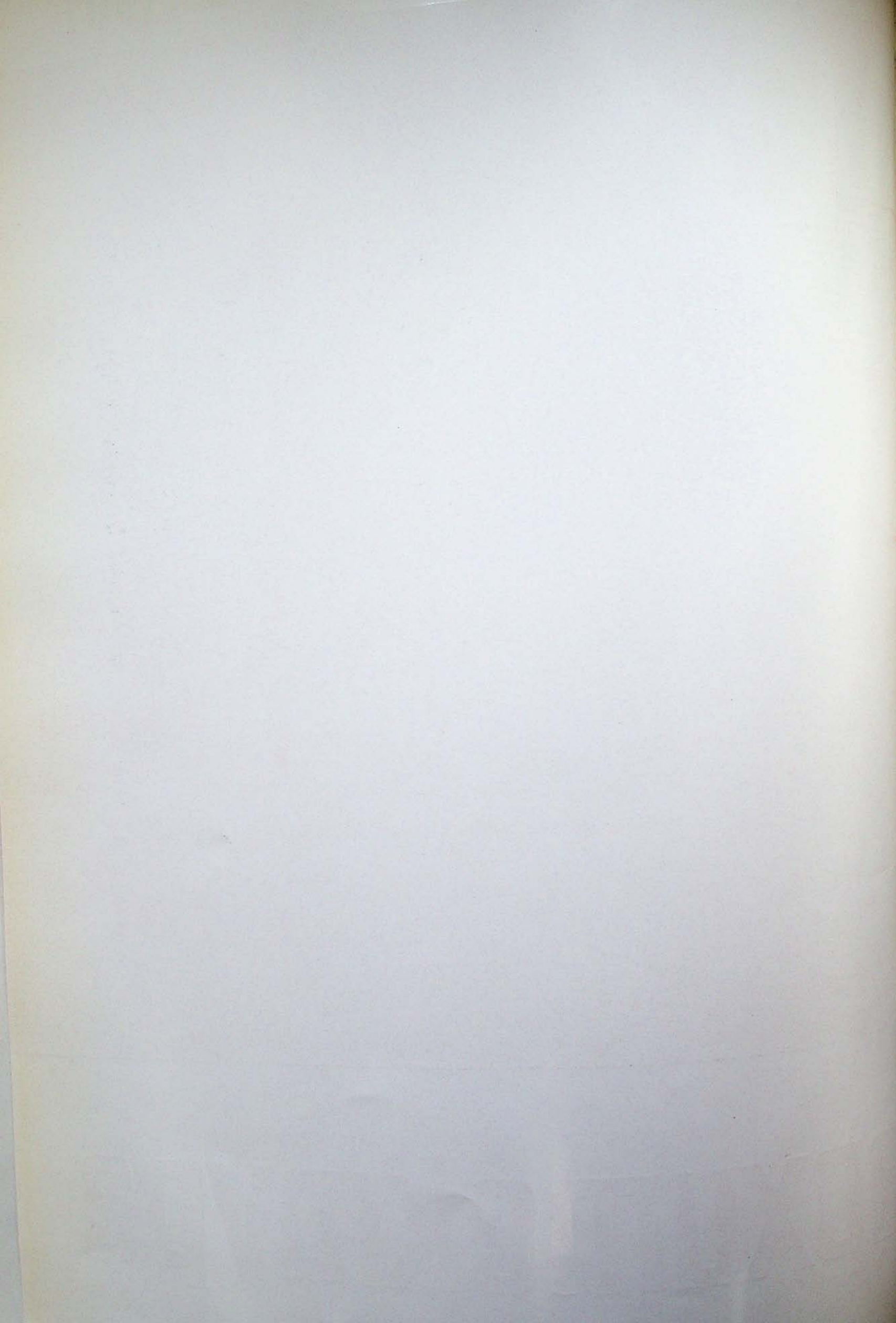
ПЕТИ
КОНГРЕС
НА СЪЮЗА
НА АРХИТЕКТИТЕ
В БЪЛГАРИЯ

архитектура

204

1-30

Съюзът на архитектите в България заедно с всички дейци на културата в нашата страна, с целия български народ изразява дълбоката скръб на архитектурната колегия по повод преждевременната кончина на члена на Политбюро на ЦК на БКП и председател на Комитета за култура

ЛЮДМИЛА ЖИВКОВА

Вдъхновен строител и талантлив деец на родната ни култура, тя остави незаличими следи в нашето съзнание като радетел за хармонично развитие на личността, един от най-изявените организатори на духовния ни живот.

Българските архитекти загубиха верен другар, който обичаше красотата и ни насочваше към нея, към възвишената нравственост, към осъзнаване на естетическите закономерности. В името на Единството, Творчеството и Красотата Людмила Живкова отдаде огнената си целеустременост на човек и комунист за щастието и благоденствието на народа.

С кипяща енергия и творчески размах тя посвети силите и волята си за усъвършенстване на общественно-държавното начало в управлението на българската култура и изкуство.

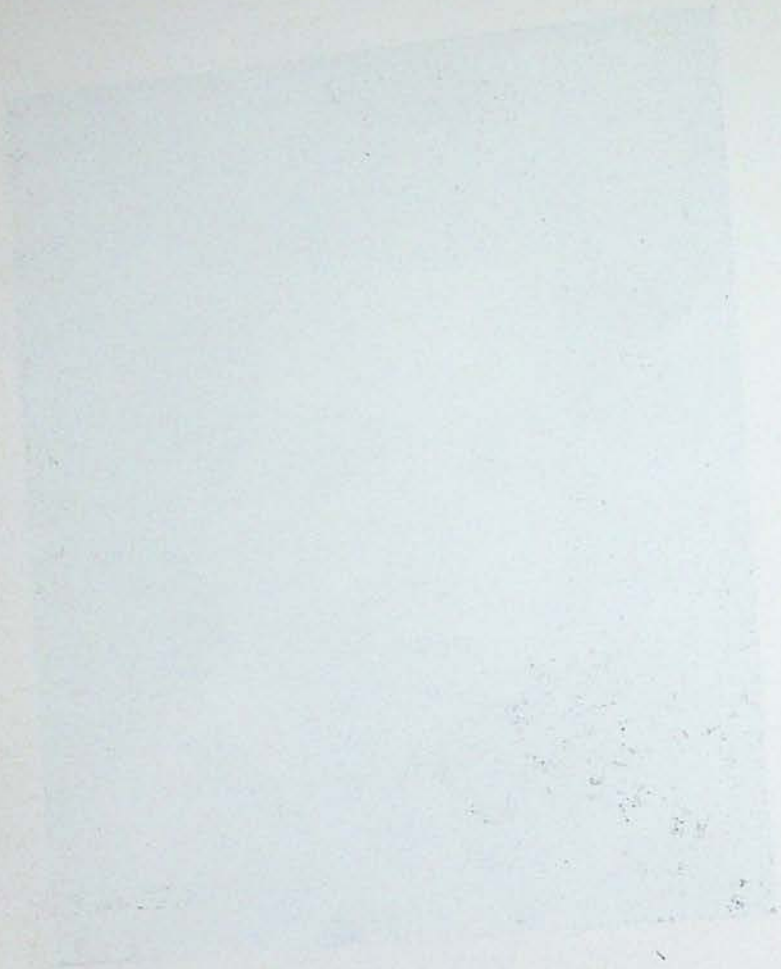
Като ръководител на Съвета на председателите на творческите съюзи Людмила Живкова оказва решаващо въздействие за развитие и на архитектурното творчество, за извисяване на нашата професия, за издигане още повече ролята на Съюза на архитектите в България като творческа организация, а на архитектурата — като изкуство.

Светлата личност на Людмила Живкова ни учеше на принципност и всеотдайност към великото дело на родната Българска комунистическа партия, към заветното дело на комунизма.

Непрежалима и тежка е голямата загуба за всички нас. Делата на Людмила Живкова винаги ще бъдат достоен пример за подражание на българските архитекти.

Поклон пред светлата ѝ памет!

СЪЮЗ НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

VIORIANA
KINBRIDGE

8 - 1981

ГОДИНА ДВАДЕСЕТ И ОСМА

архитектура

СПИСАНИЕ

Теоретичен орган на Съюза на архитектите
в България и Комитета по архитектура и благоустройство
за архитектурно творчество, архитектурна теория и критика.

Теоретический орган Союза архитекторов
в Болгарии и Комитета по архитектуре и благоустройству
по вопросам архитектурного творчества, архитектурной теории и критики

ЖУРНАЛ

architectura

Organe théorique de l'Union des architectes
en Bulgarie et du Comité de l'Architecture et de l'Aménagement,
de l'oeuvre architecturale, la théorie et la critique architecturales

REVUE

СЪДЪРЖАНИЕ			
Арх. ПАНТЕЛЕЙ ГРЕКОВ. Решенията на високия партиен форум — генерална линия на Петия конгрес на българските архитекти	3	Arch. PANTELEI GREKOV. Les décisions du haut forum du Parti — ligne générale du Cinquième congrès des architectes bulgares	
Арх. БОРИСЛАВ СТОЯНОВ. Мисли за най-новата българска архитектура	4	Arch. BORISLAV STOYANOV. Pensées sur l'architecture bulgare la plus récente	
Арх. МЕТОДИ КЛАСАНОВ. Нова насока в съвременната българска архитектура	9	Arch. METHODI KLASSANOV. Nouvelle orientation de l'architecture bulgare contemporaine	
Арх. ИВАН ГЛУХАРОВ. Някои нови тенденции в градоустройството у нас	13	Arch. IVAN GLOUKHAROV. De certaines nouvelles tendances de l'urbanisation chez nous	
Арх. ТОДОР КРЪСТЕВ. Съвременни качествени параметри на жилищната среда	17	Arch. TODOR KRASTEVEV. Paramètres qualitatifs contemporains du milieu résidentiel	
Арх. ХРИСТО АНАСТАСОВ. Подем в теоретичната мисъл	21	Arch. CHRISTO ANASTASSOV. Essor de la pensée théorique	
Арх. МЕТОДИ ПИСАРСКИ, арх. ПАНАЙОТ СТЕФАНОВ, арх. АННА АВРАМОВА. Естетически проблеми на промишлените сгради и комплекси	23	Arch. METHODI PISSARSKI, arch. PANAYOTE STEPHANOV, arch. ANNA AVRAMOVA. Problèmes esthétiques des édifices et complexes résidentiels	
Арх. ПЕТКО ЕВРЕВ. Архитектурата на отдиha — постижения и проблеми	28	Arch. PETKO EVREV. L'architecture des loisirs — réalisations et problèmes	
Високи звания	33	Hautes distinctions	
Конкурс „Градоустройствено, архитектурно-художествено и монументално оформяне на първия диаметър на софийското метро“	34	Concours „Aménagement urbaniste, architecturo-artistique et monumental du premier diamètre du métro de Sofia“	
Арх. ЕВЛОГИ ЦВЕТКОВ. За архитектурно-художествения образ на софийското метро	38	Arch. EVLOGUI TSVETKOV. De l'aspect architecturo-esthétique du métro de Sofia	
Арх. БОГОЯ САПУНДЖИЕВ. Сценографията на историческия игрален филм „Хан Аспарух“	39	Arch. BOGOYA SAPOUNDJIEV. La scénographie du long métrage historique „Le khan Asparoukh“	

Главен редактор:

проф. Пантелей Греков, заслужил архитект

Редакционна колегия:

арх. Димитър Аврамов, проф. арх. Христо Анастасов, проф. арх. Милко Ангелов, проф. арх. Рашел Ангелова, арх. Любомир Бонев, арх. Иван Главчев (зам.-главен редактор), ст. н. с. арх. Иван Глухаров, засл. арх. Янка Добрева, проф. арх. Методи Класанов (зам.-главен редактор), арх. Иван Мавров, засл. арх. Мария Милева, засл. арх. Нягол Петков, арх. Недялко Сребрев, арх. Панайот Стефанов, засл. арх. проф. Борислав Стоянов, засл. арх. Евлоги Цветков

Редактори:

Зеница Цонева, Мариана Русинова

Худ. оформление:

Любомир Купенов

Фоторедактор:

Антон Ганев

Коректор: В. Стоянов

Технически редактор: С. Радева

Печат: ПК „Г. Димитров“, базисно предприятие, София 1000, бул. „Ленин“ 117. Формат: 1/8 — 70x100. Печатни коли 5,5, издателски коли 6,5. Дадена за печат на 30. VI. 1981 г.; излязла от печат на 30. VIII. 1981 г.

Поръчка № 961. Годишен абонамент 13 лв. Единичен брой 1,30 лв. С/ка 185—11—5027—ДСК

Софийски градски клон. Код 9522154513.

Периодичност 10 книжки годишно.

Ръкописи не се връщат.

Адрес на редакцията: София 1080, ул. „Гурко“ 16. Тел. 87-20-93. Пощ. кутия 1345
Adresse de la rédaction: 16, rue Gougko — Sofia 1080. Tel. 87-20-93. B.P. 1345

© 1981. Съюз на архитектите в България

РЕШЕНИЯТА НА ВИСОКИЯ ПАРТИЕН ФОРУМ — ГЕНЕРАЛНА ЛИНИЯ НА ПЕТИЯ КОНГРЕС НА БЪЛГАРСКИТЕ АРХИТЕКТИ

Дванадесетият конгрес на БКП очерта перспективите за по-нататъшното социално, икономическо и културно развитие на нашата страна. В центъра на новите партийни решения се поставят изискванията за повишаване на ефективността във всички направления на основата на ускореното внедряване на научно-техническите постижения у нас и в чужбина, което ще открие възможности за осъществяване на програмата за по-пълно задоволяване на материалните и духовните потребности на народа.

Поставените от конгреса задачи могат да бъдат изпълнени само при условие, че във всички сфери науката заема своята ръководна роля в цялостния творчески процес. В този смисъл въпросът за правилното организиране на дейността на научните кадри в областта на архитектурата придобива особено значение. Не по-малко важно е да се създаде постоянно действащ механизъм за внедряване на научните резултати. Днес вече едва ли може да се твърди, че науката е откъсната от практиката. Все още обаче в много случаи научните резултати не се използват своевременно в практиката, като се разчита изключително на творческата интуиция.

Друг е въпросът, че сравнително малкият отряд на научните работници не е в състояние да атакува архитектурната тематика в нейния цялостен обхват. Във връзка с това би било целесъобразно да се преразгледа досегашното състояние на научния фронт в духа на последните партийни решения. На преценка подлежи също и отношението наука — практика. Тази преценка е наложителна и поради факта, че домостроителните комбинати и строителните организации продължават да диктуват развитието на индустриализираното строителство и все още имат решаващата дума при избора на етажността на сградите, строителното им изпълнение и т. н., изхождайки от елементарни съображения за икономическа ефективност, в резултат на което новите жилищни комплекси се оказват морално и физически остарели много скоро след окончателното им изграждане. Ако не се промени това ненормално положение, не могат да

се очакват ефективни социални резултати, още повече като се има пред вид как подчинеността на някои проектантски звена на строителните органи се отразява върху качеството на нашето жилищно строителство, което, за съжаление, има все по-малка архитектурна стойност.

Многобройни са случаите, които показват, че това положение се отразява неблагоприятно върху цялостната жизнена среда и специално върху нейните архитектурно-художествените достойнства. С основание може да твърдим, че изпълнението на постановлението на Политбюро на ЦК на БКП „За по-нататъшен подем на архитектурата. . .“ също изцяло зависи от състоянието на архитектурната наука и проектното дело. Известната истина, че не може да се говори за естетизация на жизнената среда, в която липсва архитектура с високи естетически качества, е най-убедителното доказателство за наложителността на подобна преоценка. Наред с много други фактори, ефективността на първоначалните капиталовложения се определя и от възможността жилищата и сградите да променят своя облик и съдържание в процеса на експлоатацията. Експериментирането на системите „МОДУЛ'77“, „ПЕЖОС-2“ и други показва, че са постигнати сериозни успехи в стремежа да се преодолее монотонността в архитектурата на жилищните сгради и комплекси и да се осигурят бързи промени в съдържанието на жилището.

Въпреки слабостите и недостатъците в проектното дело, през последните години българските архитекти завоюваха сериозни творчески сполуки. Безспорен факт е, че новите градоустройствени проекти се разработват въз основа постановките на ЕТУП. Те все по-пълно отговарят на изискванията на съвременната градоустройствена наука. Проектните решения вече в много по-голяма степен отчитат съществуващото положение на жилищните и обществените сгради. Въпреки отделни увлечения към хиперболизирани структури, и у нас все повече се утвърждава проявяващата се в целия свят правилна тенденция към изграждане на градски пространства и архитектурни обекти, съобразени с

чуждия мащаб. В областта на архитектурата на обществените сгради, където намесата на строителя е значително ограничена, положителните резултати са много повече.

Архитектурните качества на някои жилищни комплекси убедително доказват, че българските архитекти с успех могат да се справят и с много отговорните задачи в масовото жилищно строителство, ако се елиминира влиянието на някои неблагоприятно действащи сега фактори. За да се осъществяват решенията на партията за създаване на жизнена среда, достойна по своето социално съдържание и архитектурни качества за човека при социализма, производителите на строителни елементи и самите строители трябва да присъединят своите усилия към творческите търсения на архитектите. Защото наистина комплексните качества на архитектурата по най-верен и траен начин отразяват характерните черти на обществото на дадена епоха.

Решенията на Дванадесетия конгрес на БКП задължават българските архитекти занапред да издигат още повече идейното и художественото равнище на своите творби, да ги изпълват с дълбоко социалистическо съдържание, национална самобитност и трайно общочовешко значение. На конгреса отново бе подчертана необходимостта от теоретични изследвания върху особеностите на метода на социалистическия реализъм за по-нататъшното му развитие на съвременния етап. Ние сме длъжни да следваме и препоръката „... научните форуми да се утвърдят още повече като метод за широко обсъждане на нерешените проблеми и да се засилят теоретичните дискусии в печата“, за да се преодолее незадоволителното състояние на научната критика.

Решенията на конгреса ясно очертаха генералната линия, по която трябва да се развива съвременната ни социалистическа архитектура. Набелязането на пътищата за осъществяване на тези решения безспорно ще бъде основната тема на предстоящия Петти конгрес на българските архитекти.

МИСЛИ ЗА НАЙ-НОВАТА БЪЛГАРСКА АРХИТЕКТУРА

Засл. арх. проф. Борислав Стоянов

Понятието „най-нова архитектура“ може да бъде разбрано в твърде широки граници. Уважаваният наш професор арх. Милко Бичев в труда си „Архитектурата на новото време“ разглеждаше архитектурните и културните изяви през седемнадесетия и осемнадесетия век. В началото на нашия век — след Първата световна война и след Великата октомврийска социалистическа революция, в архитектурната история под „най-ново време“ се разбират предимно десетилетията след 1917 г. до наши дни. Тук ще споделим някои мисли за нашето, българското развитие на архитектурата през седемдесетте години и по-точно — през последните 4—5 години. Ще бъдат разгледани обекти, станали вече достойни на нашата широка архитектурна и културна общественост. Разбира се, не бива да се забравя обстоятелството, че те са проектирани в предходните години, но предимно в рамките на седемдесетте години.

Единадесетият конгрес на БКП премина под лозунга „за висока ефективност и високо качество“, за неразривно единство на икономическите и социалните процеси, за непрекъснато развитие на моралните и духовните ценности. За нашата най-нова архитектура от огромно значение бяха постановките на Мартенския

пленум на ЦК на БКП за селищните системи и за ЕТУП и особено постановлението на Политбюро „За по-нататъшен подем в развитието на българската архитектура“. . . (1977 г.). Непрекъснатото влияние на тези документи ще се чувства десетилетия напред.

На Дванадесетия конгрес на БКП тази година бе отчетено, че през седемдесетте години са изградени „две Българии“. Това време бе забележително и с много постижения на нашата най-нова архитектура.

След животворния и за архитектурата Априлски пленум на ЦК на БКП в нашата архитектура се извиха отликите на един зрял и твърде привлекателен рационализъм, на одухотворен и културно осмислен национален романтизъм, на така наречената „органична архитектура“, на все по-пълно разгръщане на пластицизма и накрая — на така нар. брутализъм. Независимо от едни или други, добри или незадоволителни прояви на тези течения, нашата архитектура доби нови и свежи очертания. В архитектурната ни летопис се включиха имената на немалко талантливи архитектурни творци. Известно е, че основната характеристика на архитектурните прояви се

2
Жилищният комплекс „Чайка“ във Варна. Градоустройствено решение. Проектант: Варужан Маноян.
Complexe résidentiel „Tchaïka“ à Varna. Solution d'urbanisation. Projeteur: Varoujan Manoyan.

3
Жилищна група „Теодосий Търновски“ във Велико Търново. Проектант: арх. Иван Чолаков.
Groupe résidentiel „Théodossi Tarnowski“ à Vêliko Tîrnovo. Projeteur: architecte Ivan Tcholakov.

1
Културен дом в Панчарево — София. Проектант: арх. Дина Станчева.
Maison de la culture à Pantcharévo — Sofia. Projeteur: architecte Dina Stantchéva.

4
Жилищна група в кв. „Лозенец“ — София. Проектант: арх. Иван Касъров.
Groupe résidentiel dans le quartier „Lozents“ — Sofia. Projeteur: architecte Ivan Kasarov.

открива най-добре в жилищното и в общественото строителство. За нашата архитектура, особено в най-ново време, от значение са и постиженията в областта на монументалното изкуство, архитектурния дизайн и в други области.

Не може да се говори за жилищното ни строителство, без да се засегнат проблемите на жилищните комплекси. Тук най-често е насочена и критиката на партийните и държавните органи, на широката наша общественост. В тази критика понякога се отчитат положения, за които в същност архитектът има само частична вина. И все пак, еднообразното по етажност и очертания застрояване, липсата на индивидуалност на отделните комплекси, на интимни вътрешни пространства, на озеленяване и благоустройство, на обществено обслужване и на места за културен отдих са неща, които, за съжаление, ще останат като минус за нашата най-нова архитектура.

Неизяснен остава и проблемът за височината на жилищните сгради и по-специално — на така нар. „пунктови сгради“. За антихуманния характер на подобни изпълнения вече се говори по цял свят. От друга страна, създаването на огромни по обем и етажност жилищни сгради (зона „Б-5“ в София и други), в които отделните семейства като че ли са включени в стотиците килийки на една пчелна пита, не може да се приеме като идеал за нашето масово жилищно строителство, независимо от оправданията с каквито и да е технико-икономически и други показатели. Наивно е да се мисли, че ако на последните етажи на подобни сгради се изградят за раздвижване на силуета по-малки жилищни единици (обикновено се казва „в духа на националната ни архитектура“) може

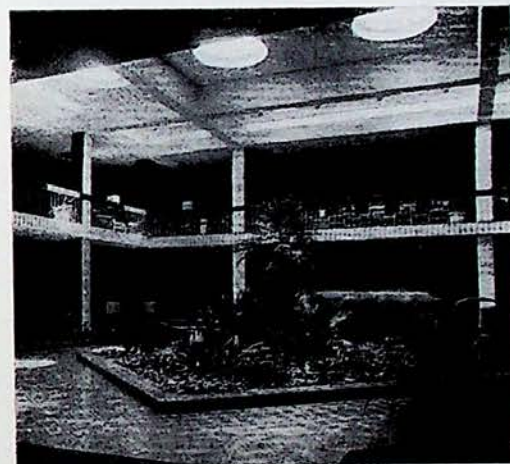
да се постигне някакъв убедителен архитектурен или духовен емоционален ефект.

През последните години се проявиха и някои други увлечения. В стремежа към разнообразяване се стигна до непрекъснато начупване в план на отделните секции и блокове, получи се ново, макар и „начупено“ монотоние. Не бе приложен и един от най-важните принципи на архитектурата — този за художествения контраст. Въпреки раздвижените обеми (да не говорим за актуалните топлотехнически проблеми) се застрояват по контура квадратни или правоъгълни квартали. Търсеният ефект е възможен за възприемане само от птичи поглед или от макета. А когато човек застане във вътрешността на квартала, нормалното човешко око вижда само „яки бетонни стени“, без зеленина, хълм или къс синьо небе. И неволно си мисля — дали в някогашните линейни застройки на Гропиус, които поне от двата си края бяха открити към света, не се криеха и качества, които ние забравихме. А когато се говори за „пластичност“, тя по мое убеждение трябва да се търси не толкова и не само в пластичността на отделната сграда, а в пластичността на цялото градоустройствено решение.

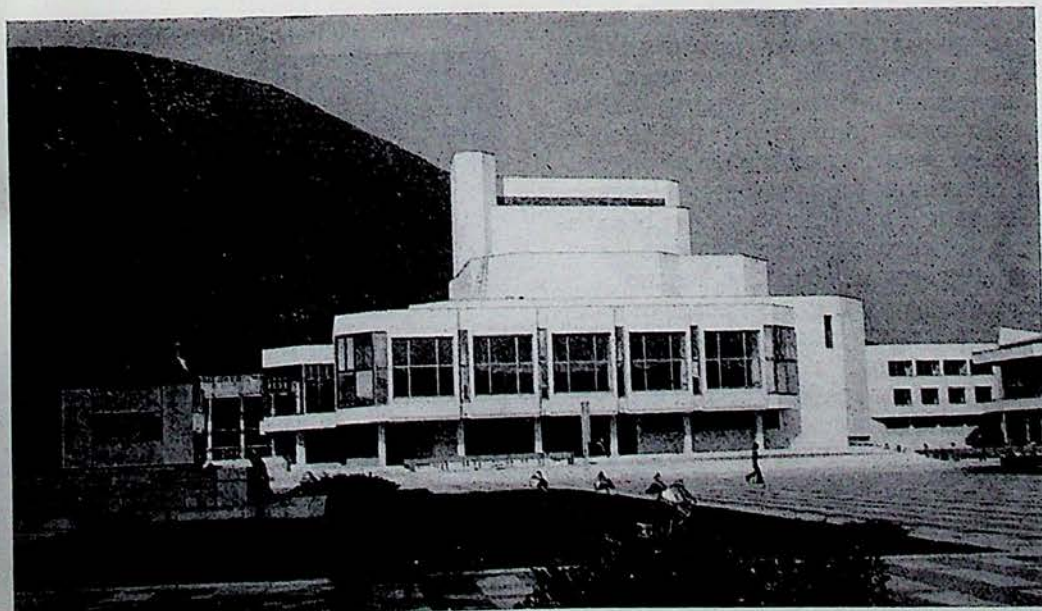
За щастие, през разглеждания период наши много талантливи архитекти създадоха жилищни комплекси и сгради, с които можем да се гордеем — „Чайка“ във Варна — арх. К. Бойчев; „Триъгълника“ във Велико Търново — арх. Ц. Матаиов; „Теодосий Търновски“ във Велико Търново — арх. Ив. Чолаков; жилищната група в Смолян — арх. Ст. Велковски и колектив; жилищната група в кв. „Лозенец“ в София — арх. Ив. Касъров, и немалко други. Бяха преодолявани ограничителните рам-

6
Хотел-ресторант „Черно море“ във Варна. Проектант: арх. Симеон Димитров.
Hôtel-restaurant „Tcherno moré“ à Varna. Projeteur: architecte Siméon Dimitrov.

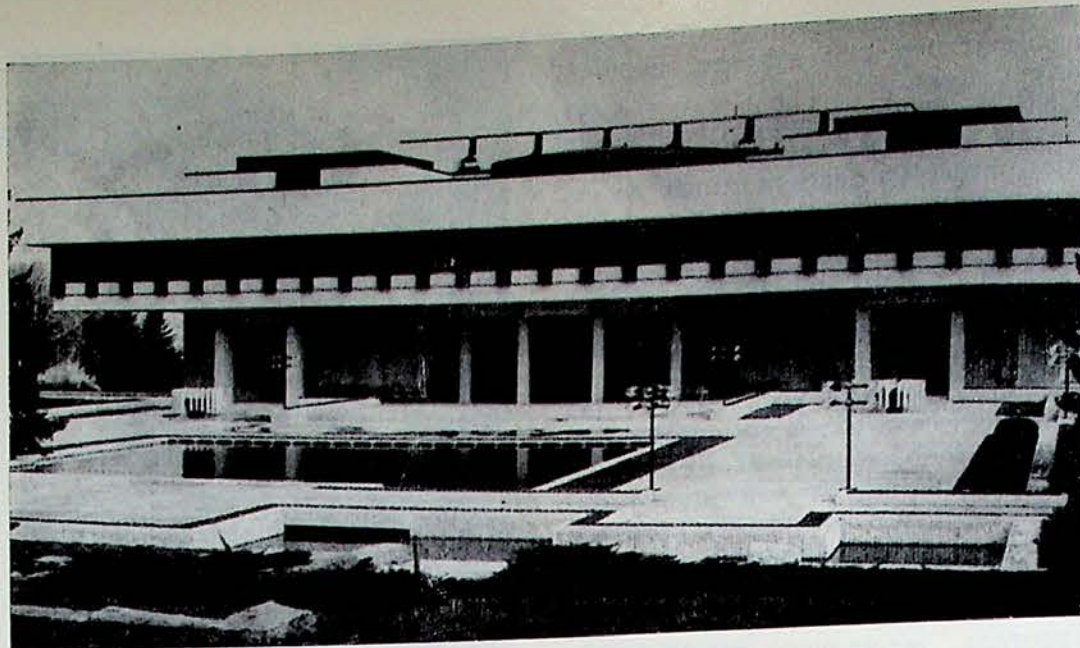
7
Хотел-ресторант „Варна“ в курорта „Дружба“. Проектант: арх. Георги Ганев.
Hôtel-restaurant „Varna“ à la station balnéaire „Droujba“. Projeteur: architecte Guéorgui Ganév.

5
Културният дом във Враца. Проектанти: засл. арх. Михаил Соколовски, арх. Цанко Хаджистойчев и арх. Борис Камиларов, лауреати на Димитровска награда.
La Maison de la culture à Vratsa. Projeteurs: architecte émérite Mikhaïl Sokolovski, architectes Tsanko Hadjistoitchev et Boris Kamilarow, lauréats du prix Dimitrov.

8
Културният дом в Панагюрище. Проектант: арх. Лилиана Кръстева.
La Maison de la culture à Panagurichté. Projeteur: architecte Liliana Krastéva.

9

Резиденцията на Държавния съвет на НРБ „Бояна“ в София. Проектант: нар. арх. Александър Баров.

La résidence du Conseil d'Etat de la République populaire de Bulgarie „Boyana“ à Sofia. Projeteur: Alexandre Barov, architecte du peuple.

ки на панелното строителство чрез по-широкото приложение на други строителни и конструктивни системи. По този път трябва да върви бъдещето ни развитие.

Прието е към жилищното строителство да се причисляват хотелите, общежитията и други подобни обекти. Успехите в строителството на курортни комплекси и други хотели са добре известни и напълно доказани. Като един от еталоните на нашите сполучки завинаги остава хотел „Рига“ в Русе (арх. Евл. Цветков). Заслужава достойно признание и хотел „Черно море“ — Варна (арх. С. Димитров). Ново и радостно явление са и успехите в архитектурата на планинските хотели (в Пампорово, Боровец и на други места). Арх. М. Йорданова найово доказва своите възможности в Почивния дом в курортния комплекс „Дружба“.

В хотел-ресторант „Хъшове“ край Враца арх. Ж. Желев постигна интересно и твърде поетично звучене. За това говорят общото планоно и силуетно решение, интересното третиране на външните плоскости с груба мазилка и други. А изградените, макар и декоративни „бунари“ са доказателство за високохудожествените и поетични виждания на автора.

Радостно е, че през последните години редица добри проектантски решения вече широко прилаганото решение — висока кулообразна част за хотелските стаи и ниски, обслужващи части. Подобни решения не винаги са в съгласие с околната природна среда и с мащаба на селището (хотелите в Смолян, Сливен и др.). Търсят се вече интересни обединени в общ силует и височина тела, които са съобразени по-правилно с особеностите на терена, с характеристиката на селището и

местността (хотел „Каменград“ в Панагюрище — арх. Ив. Попов, хотел „Неврокоп“ в гр. Гоце Делчев — арх. Р. Павлова, хотел „Варна“ — арх. Г. Ганев и други).

Проявите на една или друга архитектурна и идейна насоченост са най-ярко отразени в обществените сгради. Тяхното значение е особено голямо за нашето социалистическо общество, както с оглед задоволяването на всекидневните материално-битови потребности, така и не по-малко, а може би и преди всичко на идейно-естетическите и духовните изисквания на епохата.

Може с увереност да се каже, че през последните години в тази сфера бяха отбелязани нови, значителни успехи. Особено ярко се откроява Културният дом във Враца (архитекти Ц. Хаджистойчев, Б. Камиларов, М. Соколовски). Висока оценка заслужават сполучливото градоустройствено решение, интересните раздвижени очертания в план и във височина, изящният детайл, пълното съобразяване с неповторимата близка природна картина. Особено важно е и обстоятелството, че по фасадите е избягната неприятната студенина на суровия бетон, а е направена така подходяща за района и града облицовка с врачански камък. Постигнатата е одухотворена и убедителна, несамоцелна пластичност.

В немалко други обекти се забелязват увлечения към силно раздвижени решения, дори и към брутализъм. Особено очебийни са те при младежките и пионерските домове, театри, музеи, сгради на общественото обслужване и други. Получава се впечатлението, че раздвижеността на формите и члененията е толкова по-неудържима, колкото за по-невръстно

10

Унгарският търговски център в София. Проектант: арх. Константин Мрянков. Вътрешен изглед от фойето.

Le centre de commerce hongrois à Sofia. Projeteur: architecte Constantin Mriankov. Vue intérieure du foyer.

11

Пионерски дом във Велико Търново. Проектант: арх. Петър Матанов.

Maison des pioniers à Veliko Tarnovo. Projeteur: architecte Pètrè Matanov.

12

Училище в Копривчица. Проектант: арх. Младен Минчев, арх. Иван Сиврев.

Ecole à Koprivchitsa. Projeteurs: architectes Mladène Mintchev et Ivan Sivrev.

поколение е предназначен обектът — младежи или деца. Може би по този начин се търси една изява на младежкото дръзновение, която обаче не винаги се оказва убедителна. За това говорят многобройни пионерски и младежки домове в страната (Плевен, Пловдив, Враца, Ловеч и др.). Със своите безспорни качества обаче се откроява Пионерският дом във Велико Търново — арх. П. Матанов и др., Младежният дом в Русе — арх. В. Бучкова и други.

Отбелязаните слабости са налице и при други представителни обекти — театър „София“, Партийния дом в Шумен, Партийния дом във Велико Търново и други. При тях прекомерно големите обеми не са в унисон с мащаба и характеристиката на цялостното градско застрояване. С талант и отговорност са съществени училищата в Копривщица (архитекти Мл. Минчев и Ив. Сиврев), Средното музикално училище за народни инструменти и пеене в с. Широка лъка (арх. Л. Граматикова) и някои други сгради.

В общия стремеж да се постигне попластична архитектура с културно изявен и поетичен характер заслужава да се отбележат спортната зала „Хр. Ботев“ в София (архитекти А. Конаклиев и К. Миленов), ресторант „Златен рог“ в Ямбол (арх. М. Михайлов) и някои други обекти на туристическото обслужване.

Традициите на зрелия рационализъм намериха своето уместно превъплъщение (в зависимост от вида и характера на обекта) в изграждането на големи болнични комплекси и сгради (сгради на Медицинската академия и други в столицата и страната — архитекти П. Икономов, Й. Поцкова и други). Правилно и уместно авторите на подобни сгради избягват всякакви ненужни и изкуствени ефекти, използвайки предимно формите и члененията на големите функционални съставни единици на архитектурната композиция. Примери за та-

къв творчески похват съществуват и сред някои други обекти (Художествената галерия в Кюстендил — арх. М. Минева).

С внушителна красота и сила изразна мощните обеми на едни от най-важните наши промишлени обекти — атомната централа „Козлодуй“, ТЕЦ „Бобовдол“, ТЕЦ „Марица-изток 3“ и много други. Талантливите творци арх. Ан. Попова, арх. Ек. Цанова и други заслужават нашето признание и уважение.

През изтеклия период със своята художествена сила и значение се очерта творчеството на арх. Ал. Баров. Наред с чувството за реализъм, в неговите сгради се долавя и полътът на националното ни наследство, на съвременното пластично третиране на формите и детайлите. Приносите на арх. Ал. Баров с най-крупните му творби — Народния дворец на културата „София“, резиденцията „Бояна“, посолството на НРБ в Москва и други, не могат да бъдат щрихиращи само с няколко реда. За това е необходимо специално монографично изследване.

Признанието на българския народ към безсмъртните дела на знайните и незнайни негови герои и почитта му към съдбоносните за живота му събития бяха въплътени в многобройни нови мемориални обекти и паметници.

Сред тях се открояват паметници предимно от два типа: такива, в които преобладава скулптурно-фигуралната, понякога дори груба композиция и такива, в които се налагат предимно чистотата и члененията на архитектурните форми. Разбира се, по мое мнение, предпочитанията клонят към втория вид.

Забележителни качества притежават: Дом-паметникът на БКП на връх Бузлуджа (арх. Г. Стоилов), Пантеонът в Русе (арх. Н. Николов), Арката на свободата в Троянския балван (арх. Г. Стоилов, скулптор В. Ми-

13
Универсален магазин в Стара Загора. Проектант: арх. Тодор Личев.
Grand magasins à Stara Zagora. Projeteur: architecte Todor Litchev.

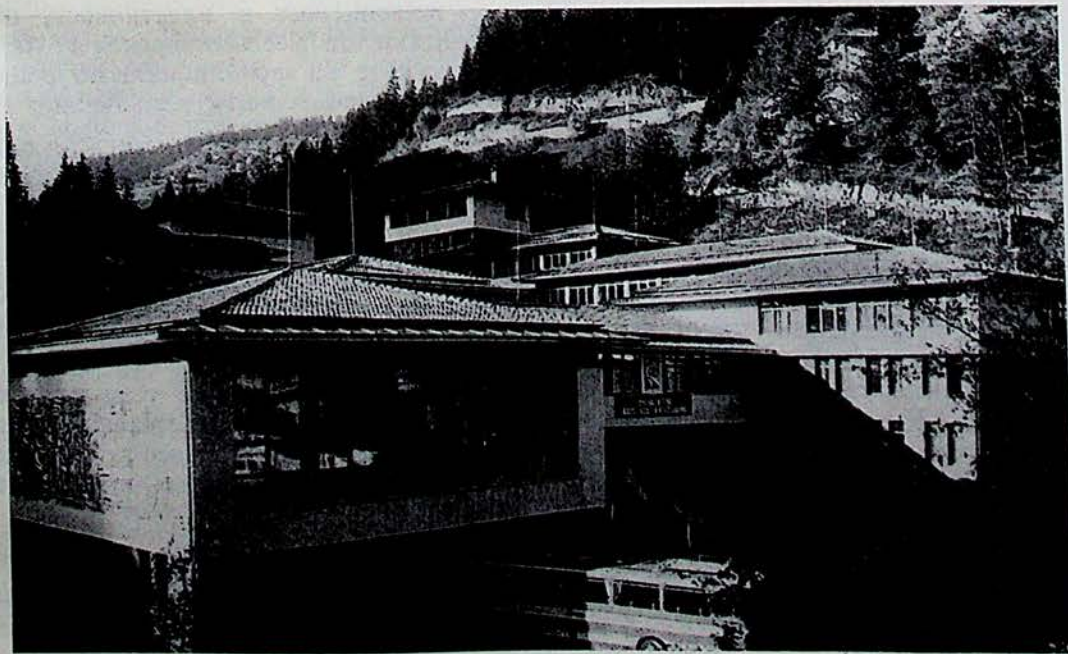

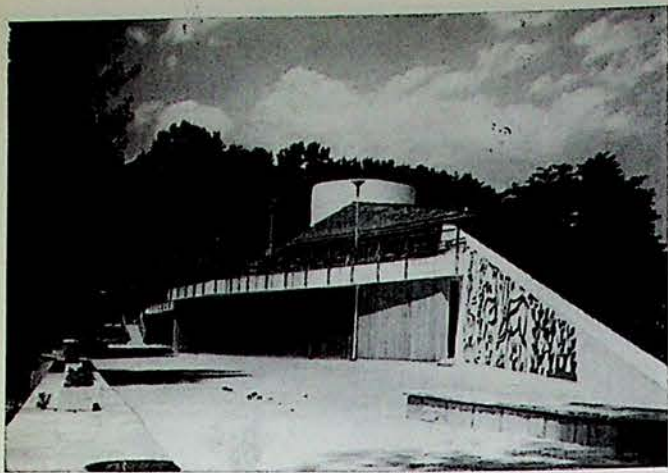
14
Почивен дом в курорта „Дружба“. Проектант: арх. Милена Йорданова.
Maison de repos à la station balnéaire „Droujba“. Projeteur: architecte Miléna Yordanova.

15
Спортна зала „Христо Ботев“ в София. Проектант: арх. Румен Младжов.
La salle des sports „Christo Botev“ à Sofia. Projeteur: architecte Roumène Mladjov.

16
Средното музикално училище за народни инструменти и пеене в Широка лъка, Смолянски окръг. Проектант: арх. Лиляна Граматикова.
L'école secondaire de musique pour chant et instruments populaires à Chiroka laka, département de Smolian. Projeteur: architecte Liliana Gramatikova.

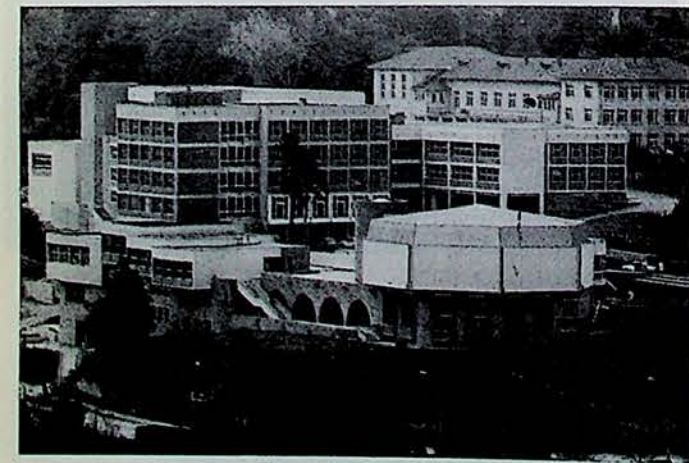
17

Ресторант „Златен рог“ в Ямбол. Проектант: арх. Михаил Михайлов.
Restaurant „Zlatène rog“ à Yambol. Projeteur: architecte Mikhaïl Mikhaïlov.

18

Хотел-ресторант „Хъшове“ край Враца. Проектант: арх. Живко Желев.
Hôtel-restaurant „Hachovè“ près de Vratsa. Projeteur: architecte Jivko Jélev.

19

Университетът „Кирил и Методий“ във Велико Търново. Проектант: арх. Борис Камиларов. Общ изглед.
L'université à Véliko Tırnovo. Projeteur: architecte Boris Kamilarov. Vue d'ensemble.

20

Жилищна група в Смолян. Проектантски колектив с ръководител арх. Стойчо Велковски.
Groupe résidentiel à Smolian. Collectif de projeteurs dirigé par l'architecte St. Velkovski.

неков), панорамата „Плевенска епопея“ (арх. Иво Петров, арх. Пл. Цачева), Паметник на трите поколения в Перушица (арх. Вл. Рангелов, арх. Л. Шинков), Братската могила в Пловдив (арх. Вл. Рангелов, арх. Л. Шинков), Паметникът в Батулия (арх. Ив. Никифоров, арх. Р. Никифорова), монументът „Знаме на мира“ (арх. Бл. Атанасов, скулптор Кр. Дамянов) и други.

Постановлението на Политбюро постави нови отговорни задачи пред българските архитекти в областта на дизайна и синтеза. За тази сравнително нова творческа област, при взаимодействието си с другите специалисти архитектите трябва да при тежават солидна подготовка и здраво да отстояват основния принцип — за преимущественото значение на добре обмисления архитектурен обект.

В най-ново време със съюзно и обществено признание бяха отличени отговорни трудове в областта на архитектурната теория и критика: „Социалната функция на архитектурата“ на проф. Ал. Обретенов, „Съвременни естетически проблеми на архитектурата“ на проф. Хр. Анастасов, „Съвременна архитектура“ на проф. Б. Стоянов, „Архитектура на промишления интериор“ на проф. К. Костов и други. Така и в често критикуваната област на теорията и критиката българската наука отбеляза добри резултати. Накрая, не бива да бъдат пропуснати и успехите в дейността по проучването, съхраняването и адаптацията на обекти от нашето архитектурно наследство под компетентните грижи на Националния институт за опазване паметниците на културата. Имената на архитектите Зл. Кирова, Н. Мушанов, Ем. Димчев, Б. Кузупов, Г. Лабов и много други ще бъдат споменавани с признателност и уважение.

Установявайки известни недостатъци на нашата най-нова архитектура, арх. Янка Добрева писа, че за сла-

бостите, дори и при изтъкнати майстори, причината „може би... е липсата на достатъчно човешка, професионална и колегиална етика, стремежът за самоцелна изява, който довежда до крайния индивидуализъм“. Според мен, през разглеждания период и по-специално през последните години отбелязаните слабости постепенно се преодоляват. Чувствува се стремеж към по-поетизирано, но реалистично третиране на архитектурния образ и то в съгласие със спецификата и функционалната същност на отделния обект. Тези положителни моменти показват, че нашите талантиви творци вече се откъсват от формалната самоцелност и студената бетонна изразност на обектите, създадени в края на шейсетте и в началото на седемдесетте години.

Отдавна всички сме съгласни с постановката, че е отминало времето на битовизма и на етнографското отношение към детайла от миналото. Но има неща, които са неотменими за нашата национална архитектура от миналото, настоящето и бъдещето. А това са:

- благоговейно чувство пред природата;
- живописност и пластичност, оправдани от местоположението, особеностите на функционалното решение и строителното изпълнение;
- ярки индивидуални черти, дори и в рамките на една или друга типова насоченост;
- демократичност и поетичност;
- чувство за мярка и отговорност (материална и морална) пред човека и пред обществото.

Нека се надяваме, че тези толкова общи, но и толкова задължаващи принципи, ще проникват все по-дълбоко в бъдещото творчество на нашите талантиви архитекти.

*Янка Стоянова — Добрева „Обществени сгради и комплекси“, Сборник „Архитектура 1979“, издание САБ, 1981 г.

НОВА НАСОКА В СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА АРХИТЕКТУРА

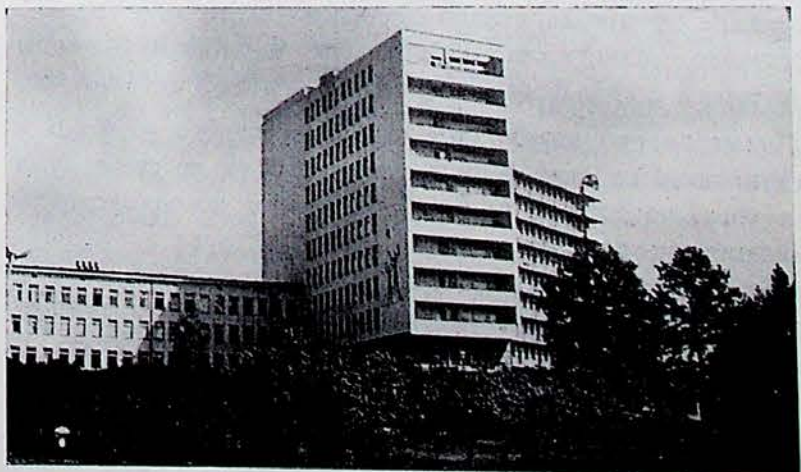
Проф. арх. Методи Класанов, к. а. н.

Изминатият плодотворен творчески път между двата конгреса на Съюза на архитектите в България бе наситен с много количествени и качествени успехи и промени, свързани пряко със съдбата на българската архитектура. С основание може да се твърди, че през този период се направиха някои сериозни стъпки, чрез които нашата архитектура вложи свой принос в развитието не само на балканската, но и на европейската архитектура. В случая обаче не става дума за широката териториалноустройствена и градоустройствена основа, която може би е най-характерната отлика на социалистическата архитектура от западната. Не става въпрос и за големите постижения в областта на индустриализираното строителство, което се превърна в масово явление и което вече бележи сериозни архитектурно-художествени успехи. Народността, хуманността, демократичността, рационалното използване на пространството, единството на съдържанието и формата, умереността и традиционното чувство за художествен реализъм са навлезли толкова широко в творчеството на българския архитект, че съпътствуват постоянно неговата всекидневна работа. Но много от тези характерни черти на нашата архитектура притежават архитектурите и на други народи. Ето защо, ако трябва да се подчертаят успехите и творческите приноси на българската архитектура, то трябва да обърнем внимание главно на стремежа към национално звучене — една насока, която макар и по-малко реализирана като обем на строителство, има много по-голямо значение като художествено самобитно явление.

Това е така, тъй като е известно, че за принос в световната архитектура и култура се оценява само онова, което всеки народ влага чрез своята национална архитектура и изобщо чрез националната си художествена култура.

За да се подчертаят успехите и същевременно да се посочат отликите на това творческо направление обаче е необходимо то да бъде разгледано в съпоставка с останалите главни направления, които общо взето могат да се групират в академичната и новоакадемичната творческа система*.

Трябва да признаем, че по отношение на академичната, и особено на новоакадемичната система, у нас са отбелязани значителни успехи. Тези системи също са подчинени на характерните общи черти на социалистическата ни архитектура и затова при тях няма увлечения, няма самоцелно изтъкване и екстравагантност, но постиженията при прилагането им се свеждат преди всичко до по-нататъшно развитие на наша почва на световните прогресивни принципи и естетически схващания. В този смисъл те представляват известен принос в общото развитие на съвременната архитектура. Известно е, че академичната и новоакадемичната творческа система са преобладаващите у нас. На тяхна основа ние изградихме до голяма степен нашите селища,

1

Комплекси и сгради, проектирани по новоакадемичната творческа система: горе — централната част на гр. Толбухин; в средата — жилищният комплекс „Люлин“ в София; долу — Окръжната болница в Габрово

Complexes et édifices projetés d'après le système créatif néo-académique: en haut — la partie centrale de Tolboukhine; au milieu — le complexe résidentiel „Luline“ à Sofia; en bas — l'hôpital départemental à Gabrovo

* Академичната и новоакадемичната творческа система не бива да се схващат като конкретна школа, направление или стил. Те са много по-обхватни, общовалидни и се отнасят преди всичко до начина на творчеството, до неговите най-общи композиционни похвати и средства за формообразуване на вътрешните и външните пространствени елементи. Те се изучават във всички учебни заведения, включително и във ВИАС. Народната творческа система се основава на принципи, различни от тези на академичната.

центрове, нови жилищни и производствени комплекси и т. н. Благодарение на тях ние решихме и трудния въпрос за индустриализираното масово строителство. Затова трябва да им отдадем подобаващото им значение. Но успоредно с това, поради характерните за тях строга геометричност, еднообразие, сухота, повтаряне на едни и същи елементи, схематизъм и монофункционално разработване на териториите се стигна до някои отрицателни естетически, функционални и социологически резултати. Все повече се чувствуваше нуждата от многообразие в градоустройствените и архитектурните решения, от подходяща социална и художествена атмосфера, която да съответствува на многообразието на живота и на българския бит. Тогава мнозина се обърнаха към прогресивния опит от миналото и се убедиха, че в него могат да намерят стговор на много нерешени творчески въпроси. Започна все по-настойчиво да се изучава народната творческа система. Основен недостатък, който съществува и сега е, че все още тази система не е достатъчно изяснена, обсъдвана теоретически и осъзната от творците. Същевременно тя не е обвързана достатъчно с новите условия, не е съчетана с широко разпространените академична и новсакадемична творчески системи.

За да се изтъкнат някои характерни черти на архитектурата с национално звучене, би трябвало да се установят важните отлики между композиционните средства на конвенционалната интернационална архитектура (академичната) и народната творческа система. Същевременно тези сравнения ще подпомогнат желаното сближаване и обединяване на двете творчески системи.

Схвещането за връзката „архитектура и околна среда“ е едва ли неизходно, определящо за философията в творческата позиция на всеки теоретик и творец. При съвременната академична и новоакадемична архитектура тази връзка се разбира и осъществява чрез веригата „архитектура—човек—околна среда“. Въпреки благородния стремеж да ги хармонизира и обедини, творецът често ги противопоставя и то по такъв начин, че се създават трудно решими конфликти. При архитектурата с национално звучене се прилага предимно обратната връзка „човек—архитектура—околна среда“. При нея природните дадености и заварената архитектура не са пречка, а опорни точки на композицията. Формообразуването се осъществява не по предварително замислена схема или заучено решение. Максималното запазване на конфигурацията на терена е една от основите на народната ни архитектура.

Гесметричното начало все още е вкоренено дълбоко в съзнанието на съвременния архитект. Тук не става дума за това, че дори и при най-свободните новоакадемични ансамблови решения и сгради се чувствува архитектурата на правия ъгъл, на триъгълника и пергела. Въпросът се свежда не до тези формални белези, а до творческия метод. За разлика от геометричната, академичната и новоакадемичната система, националната ни архитектурна система се основава на негеометричността. Това съвсем не означава, че народната ни архитектура е лишена от геометрични елементи. Те съществуват, но не са първични, не са определящи. Неправилността е естествен резултат от особеностите на терена, от ослънчаването, от функцията и от много други условия. Важен композиционен принцип, задължителен за създаването на съвременна българска архитектура с национално звучене е градоустройството и архитектурата да носят човешки мащаб и човешки размери. Досегашният ни опит

2

Жилищна група „Теодосий Търновски“ във Велико Търново. Проектант: арх. Иван Чолаков.

Groupe résidentiel „Théodossi Tarnovski“ à Vélitko Tarnovo. Projeteur: architecte Ivan Tcholakov.

3

Жилищна група в Смолян. Проектантски колектив с ръководител арх. Стойчо Велковски. Groupe résidentiel à Smolian. Collectif de projeteurs dirigé par l'architecte Stoitcho Velkovski.

4

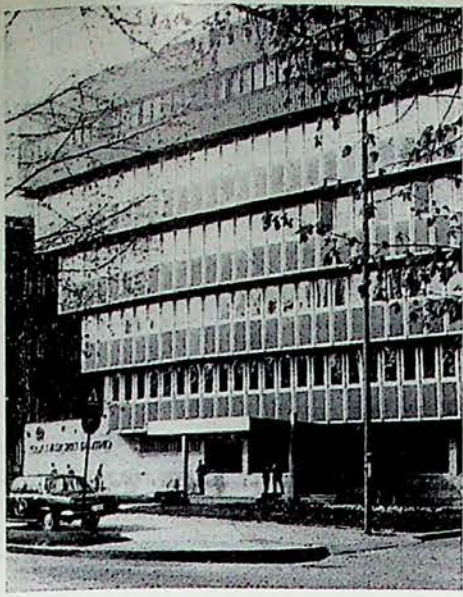
Жилищна сграда в Лясковец. Проектант: арх. Живко Драгомиров. Edifice résidentiel à Liaskovetz. Projeteur: architecte Jivko Dragomirov.

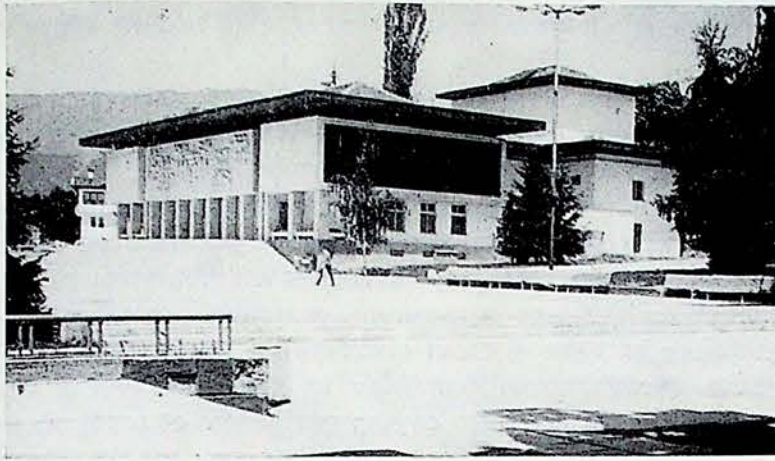
5

Хотелска група край Балчик. Groupe hôtelier près de Balchik.

6
Сградата на Радио София. Проектант: нар. арх. Георги Стоилов.
L'édifice de radio Sofia. Projeteur: Gueorgui Stoïlov, architecte du peuple.

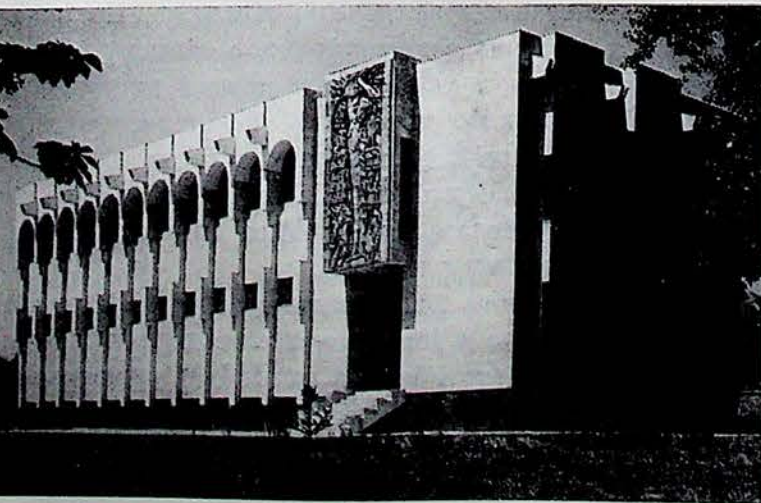

7
Културният дом в Калофер. Проектант: арх. Иван Николов.
La Maison de la culture à Kalofer. Projeteur: architecte Ivan Nikolov.

8
Университетът „Кирил и Методий“ във Велико Търново. Проектант: арх. Борис Камиларов.
L'université à Veliko Tırnovovo. Projeteur: architecte Boris Kamilarov.

9
Музеят в Павликени. Проектант: арх. Теофил Теофилов.
Le musée à Pavlikéni. Projeteur: architecte Théophile Théophilov.

показа, че тяхното пренебрегване води до гигантомания, висока етажност, лошо възприемани от човека високи и дълги сгради, недобре организирани свободни пространства и т. н. и то с всички социологически, естетически и други последствия от тях за обществото. В търсенето на „национално звучене“ нашите творци като правило възприеха не т. нар. „относителен“ или „оптически“ мащаб, присъщ на академичната и новоакадемичната архитектура, а най-вече човешкия размер и мащаб, които са характерни за нашата национална архитектура. Архитектите все повече се убеждават, че т. нар. „архитектура на големите величини“, предизвикана от научно-техническата революция, не е единствената възможност за създаване на съвременна архитектура.

Привържениците на насоката за национално звучене на съвременната българска архитектура постепенно изоставиха новоакадемичния принцип на т. нар. „отворена композиция“, характерна със свободностоящи и жилищни, и обществени сгради. Въпросът се сведе до това, коя от двете възможности е по-благоприятна — дали сгради в пространството или пространство, създадено чрез сгради. Като по-близка до националната традиция се възприе втората — **обемно-пространствената полуотворена композиция**, тъй като тя създава условия за художествено кулисно застрояване и за обемно-пластично изявяване на сградите и при сключено, и при свободно застрояване. В съвременната ни национална архитектура преобладава **асиметричната композиция**, която е резултат на неразривната връзка с околната среда, на органично решаване на функцията, на вярното чувство за реализъм и близост с природата.

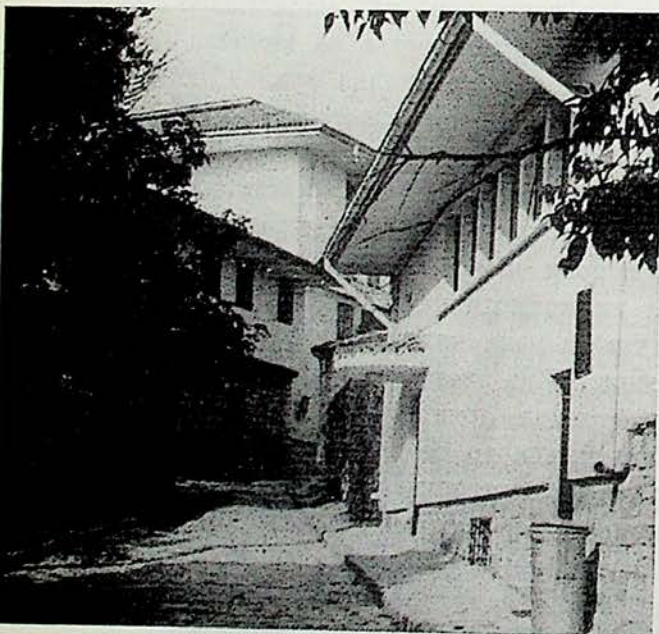
Асиметричността спомага за постигане на национално звучене и на друг елемент — **насочеността на композицията**. В случая не се търси пряка визуална връзка по пътя на геометричното асиметрично или симетрично разположение на застрояването спрямо основния главен обем. Насочеността към най-важната сграда, ансамбъл, акцент или група сгради се осъществява последователно, чрез разкриване на все нови и нови пространства. Във връзка с „насочеността на композицията“ трябва да се спомене и за особеностите на националните похвати при **„единството и съподчинението“** на ансамблите и сградите. В съвременната новоакадемична архитектура и особено при новите жилищни комплекси то се постига трудно, тъй като се прилага известното в теорията на архитектурата „елементарно единство“, основано на схематичното нареждане на еднакви сгради или група сгради, разположени на еднакви разстояния без връзка помежду им. Опитите за постигане на единство и съподчинение чрез увеличаване броя на високите сгради също не дават очакваните резултати. Високите сгради станаха толкова много, че възниква въпросът за единство и съподчинение между тях. Тези композиционни недостатъци станаха причина архитектите да обръщат поглед все по-често към националната ни архитектура от миналото. В нея се прилага т. нар. **„силно единство“**, основано на съотношението между нееднакви обеми.

В пряка връзка с постигането на силно единство и съподчинение и наред с това на национално звучене в съвременната българска архитектура е и **специфичното използване на контраста, нюанса и равенството**. Стана очевидно, че контрастът трябва да се търси между различни по обем, съдържание и архитектурна третировка сгради. Тогава би се премахнало и впечатлението за равенство.

10
Музеят в Благоевград.
Проектант: арх. Иван
Битраков.
*Le musée à Blagoevgrad.
Projeteur: architecte Ivan
Bitrakov.*

11
Средното музикално училище за народни инструменти и пеене в Широка лъка. Проектант: арх. Лилана Граматикова.
L'école secondaire de musique pour chant et instruments populaires à Chiroka laka. Projeteur: architecte Liliana Gramatikova.

12
Съвременна улица в Балчик с възрожденски характер
*Rue moderne à Balchik
rappelant l'époque de
notre Réveil national*

13
Приемната сграда на ОНС — Кюстендил. Проектант: арх. Васил Слокоски.
L'édifice d'accueil du Conseil populaire départemental à Kustendil. Projeteur: architecte Vassil Slokoski.

което води и до впечатлението за сивота. Равенство в националната творческа система няма. Ако има, то е привидно и се ликвидира чрез средствата на нюанса. За разлика от съвременните комплекси, в старата българска архитектура няма стремеж към еднакви групи или сгради, към еднакви отстояния от отделни фасадни и обемно-пространствени елементи, към излишна точност и скована геометричност. Едва сега тези принципи започнаха да се прилагат повече или по-малко в нашите градоустройствени и ансамблови решения и в някои жилищни комплекси и съвременната ни архитектура придобива по-живописен характер, по-голяма артистичност и красота, достойна за вниманието на художниците, които, за съжаление, все още черпят сюжети от архитектурното ни наследство.

Хоризонтализмът в националната ни архитектура е важен композиционен похват. Той се изразява не само в пестеливото използване на вертикални сгради-акценти и в прилепването на сградите общо взето плътно към терена, но и в хоризонталното членение на техните обеми и фасади.

В пряка връзка с хоризонтализма и свободната фасадна композиция е прилагането на още едно композиционно средство, което се различава коренно от това на академичната и новоакадемичната архитектура — свободното редене на сгради и фасадни елементи. Както е известно, в съвременните градоустройствени и архитектурни композиции се прилагат метричното редуване (простото повторение на едни и същи елементи) и ритмичното редуване (комбинирано повтаряне на група елементи). Съществено е, че при двата случая редуването се основава на предварително възприета схема, която се провежда на всяка цена, дори и с риска да настъпят несъответствия между терен, градоустройствено решение, съдържание, функция, разпределяне на помещенията и фасадата. В народната архитектура сградите, обемите, отворите, еркериите, колоните и други елементи се поставят там, където това е предизвикано от нуждата и е оправдано от естественото изграждане на селищната композиция и от формообразуването на сградите.

Всички изброени накратко основни композиционни творчески похвати и особености на народната архитектура, съчетани с много от съвременните изисквания, са вложени в стотици градоустройствени решения, ансамбли и сгради, някои от които представляват безспорни постижения и творчески върхове и маркират развитието на това направление в новата ни архитектура.

Трябва да се подчертае, че тази все по-разширяваща се нова насока не е плод на модните регионални архитектури, които се появиха след разочарованието от техническата бездушна архитектура, и не е резултат на т. нар. „постмодерна архитектура“. Тъкмо обратното. Националната линия в нашата архитектура се е развивала непрекъснато, понякога и успоредно с други направления. Но докато последните отминаваха значително бързо, то стремежът за национално звучене въпреки всичко се оказва значително по-устойчив, по-жизнен и по-плодотворен, защото се основава на закона за приемствеността в културата и архитектурата.

В заключение трябва да се подчертае, че неразривната връзка между старо и ново, както и вроденият реализъм на българския архитект правят голяма част от съвременното ни архитектурно творчество самобитно, оригинално и с приноси постижения в балканската и европейската архитектура.

НЯКОИ НОВИ ТЕНДЕНЦИИ В ГРАДОУСТРОЙСТВОТО У НАС

Ст. н. с. арх. Иван Глухаров

1
Пешеходна зона във Варна
Zone à piétons à Varna

I. Градоустройствената наука и практика у нас продължават да се развиват под знака на разширението на четири фундаментални обхвата — на времето, пространството, функциите и проблемите.

1.

Естествено и логично, присъщо на градоустройството като предвиждане и намерение за формиране на пространството, разширението на темпоралния обхват започва по посока на бъдещето. Към конкретните планове за реализация се прибави едно разширено третиране на генералните градопланове с пообхванат хоризонт на времето, утвърдиха се директивните планове за градско развитие с двойно по-голяма продължителност на действие. Все по-често се правят опити за далекогледни теории и построения — 2000 година стана лекообхватна точка на времето. Напоследък редица конкурси за градове и жилища на бъдещето отбелязаха още по-далечни визури на пространственото виждане. Склонността на архитектите — тези „оракули на пространството“, да проникват в бъдещето не е само академично умозрение или романтична игра на фантазията. Тя има своите корени в трайността на структурите, създавани за поколения напред, в съзнанието, че като творци те са брънка от културната история на своя народ, в отговорността за екологическите изменения в градската и природната среда, чийто осезаеми последици се проявяват понякога бързо, но обикновено едва след десетилетия, даже столетия.

В търсенето на надеждни ориентири за своите концепции в навечерието на тринадесетвековния юбилей на българската държава градоустройството намира нови опорни точки не само в реалното съвремие и предвидимото или въображаемо бъдеще, а и в отлежалите факти на българската

градската градостроителна история. Израсналите по-високо виждат по-далече във времето и пространството.

Ограниченият до неотдавна научен интерес на историци и археолози към сгради и градове, строени отдавна, става вече интерес не само на съвременните градоустроители, той събужда тревогата и гордостта на всеки българин, който тачи културата и спомена за предците, така както иска да бъде тачен утре — той и неговото строително дело. В новите градски структури вече враждаме не само съвременна мисъл и бъдещи представи, а и овеществения спомен за строители. Добива образ една нова градоустройствена концепция, наречена „приемственост в развитието“.

2.

Пространството — тази всеобща материя на познанието, присъща особено на архитектурното творчество и градоизкуството, демонстрира своите разширени обхвати в редица научни съчинения, пресеки и държавни документи, които доказаха и овладяха предишни бегли представи за глобалната значимост на суперординарните териториални единици. Предполагаемите зависимости между град и околности, между съседни по-далечни селища се превърнаха в неоспорими аргументи за присъствието на функционални групи от селища в развито, зародишно или латентно състояние, за формирането на структурна концепция за селищната мрежа, съставена от своего рода „терамолекули“ — селищни системи, или по-кратко — общини. „Терамолекулата“ на националното пространство обаче проявява вътрешния си строеж в очудващо разнообразни комбинации и композиция на елементите, които затрудняват твърде много опитите за обобщена научна дефиниция и методологическата схема за проектиране на едно реално явление със стотици

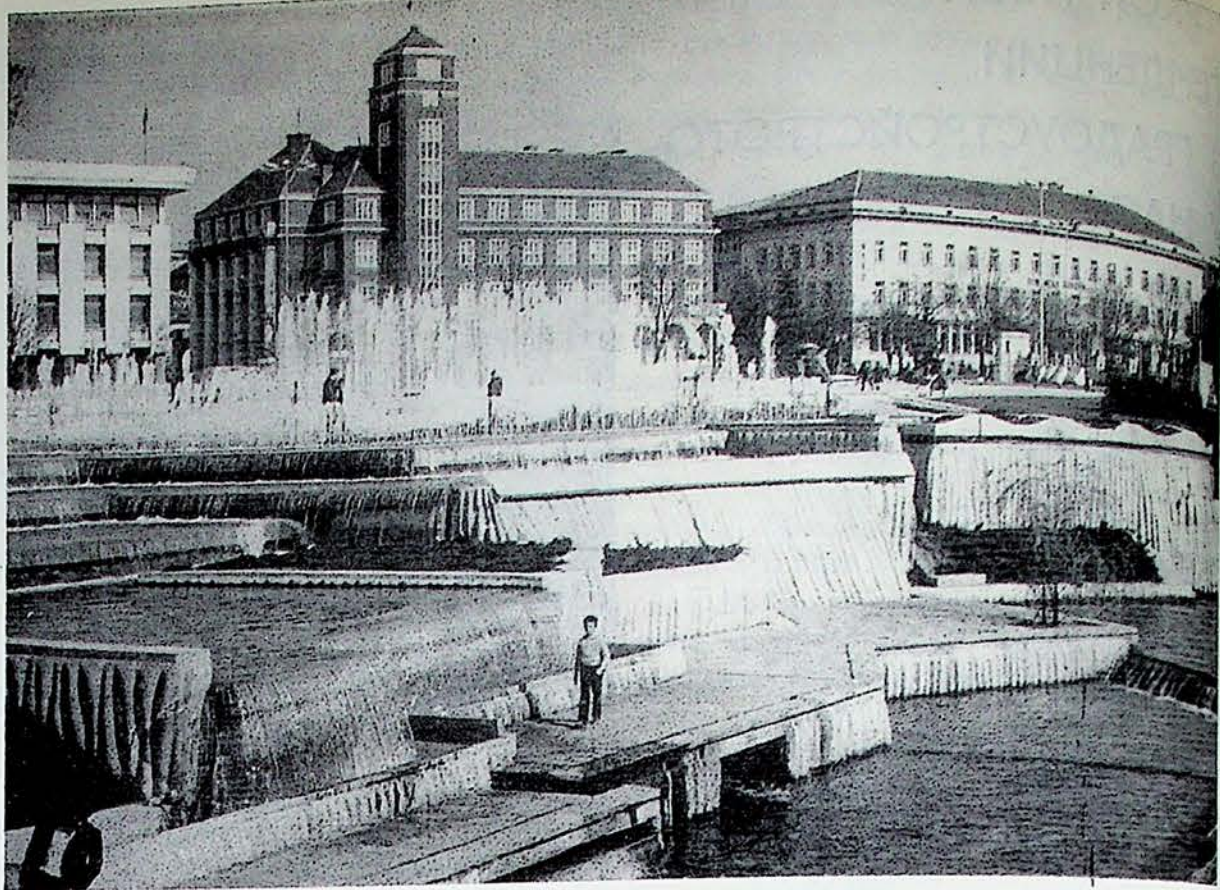
лица. Разширените пространствени обхвати показваха нови страни и аспекти на устройствената проблематика, овладяването на които вероятно ще ангажира постоянно вниманието на градоустройствената теория и практика като предоснова за тяхното същностно творчество поле. Градът, погледнат отвън, разкри свои нови същностни черти като елемент на една терасистема, а погледнат отвътре, той определи функционалните зависимости между участниците в териториалната система. Вътрешният градски строеж е в напреднала реализация на разширени пространствени обхвати — създаване на уедрени градски модули, които определят учестения ритъм на строителните темпове и разреждения растеж на градските магистрали. Темповете и мащабите продължават прекрояването на градската тъкан с измеренията на „урбомолекулите“ на съвременните и бъдещите урбанизирани пространства, които своенравно изскачат от скроените за тях дефиниции, за да потвърдят истината, че животът е по-богат от всяка наука за него. Групите, микрорайоните и районите получават многообразно метаморфози и варианти в различно големи и различно ситуирани градове. Това не е основание за отричане на „урбомолекулата“. Тя се нуждае от ново разширено теоретическо внимание.

3.

Функциите на българските градове обогатяват своя спектрален обхват съответно на общите закономерности в развитието на материалния и духовния живот на страната. Прословутата основна функционална триада продължава да проявява нови и раз-

2

Центърът на Плевен
Le centre de Plevne

3

Жилищен комплекс „Триъгълника“ във Велико Търново.
Проектант: арх. Петър Матанов.

Complexe résidentiel „Triagal-nika“ à Véliko Tırnovc. Proj-cteur: architecte Pètre Matancv.

4

Централната част на Разлог
Le partie centrale de Razlog

новидности на стари функции, както и по-определени тенденции за преминаване от моно- към полифункционални пространствени съчетания. Появата на нови функции се свързва с ускорения ход на трите революции — социална, икономическа и техническа, с разкриване на нови страни и форми на социалистическия начин на живот, с множението на средствата за производство, телекомуникация и транспорт. Разширението на функционалния обхват се демонстрира в удължаване на списъка за производствените, обществените и жилищните структури, в тяхното разнообразие и сложни съчетания, в появата и развитието на нови градски елементи, мрежи, възли и системи. От своя страна обогатеният функционален спектър проявява нови пространствени и композиционни изисквания.

Като следствие от първата развойна посока, както и от осъзнатия вече факт, че едно нарастващо население ще живее върху една постоянна територия, се появи и втората посока на развитие. Става дума за разширяване на функционалния спектър в границите на едно и също градско или сградно пространство.

Мотивите за преминаване от дуксозни моно-структури към рационалните полиобразувания не са само пространствени — те засягат въпроси и за използването на материята, енергията и времето. Изправена пред алтернативата на диференцирани пространствено свръхгъсти, посветени на една дейност, структури или умерено гъсти полифункционални съчетания, нашата теория, а след нея и практиката се ориентират правилно в разширените схвати на времето и пространството — все повече пред-

5
Изглед от град Сандански
Vue de la ville de Sandanski

6
Изглед от жилищния комплекс „Тракия“
в Пловдив
Vue du complexe résidentiel „Trakia“ à Plovdiv

почитанието клони към втората алтернатива.

4. Разбираемо е, че разширените функции на градовете пораждат усложнени връзки между техните носители — градските елементи, и предизвикват нови проблеми в градоустройството. Днешните градоустроители могат да завиждат на своите колеги от средновековието, Ренесанса или от преди век-два, дори и само отпреди няколко десетки години, когато проблемният обхват е бил сравнително обозрим. Но още тогава, макар и в зародиш, са се притайвали нови проблеми, които постепенно се проявяват и добиват такъв размер, че обикновените възможности на човешкия мозък не достигат за овладяване на усложнената система на града. И все по-често прибегваме до помощта на математиката и кибернетиката. Навсякъде у нас съвременният транспорт е проблем, който ражда проблеми във всички точки на града. Това е функцията, която едновременно помага и пречи на останалите функции, проявявайки противоречивите изисквания на движението и покоя. Нарастващата моторизация у нас, макар и далече от точката на насищане, заедно с десетки все още несъвместимо сплетени градски функции поддържа усложнена екологическа обстановка. Последните години бележат началото на сериозно противодействие на тези явления, но необходимостта от предотвратяването им все още не е достатъчно осъзната, за да натежи над видимо справедливи, но недостатъчно предвидливи икономически съображения.

Около градската социология градските власти въпросите за адаптация на новодошлите в града и реадapta-

ция на старите жители в бързо променената и подновена градска среда, за пространствената реинтеграция на трите поколения, за успоредно протичане на процесите на урбанизацията на населението и на пространството. Преодолявайки бързо количествени проблеми на средата за обитаване, труда и отдиха, все по-широки и основни стават грижите за културата и естетиката, за качествената страна на градовете, селата и другите селища. Към разширения проблемен обхват в условията на незапомнена градска метаморфоза се присъединяват и въпросите за гъвкавостта на сградните и градските структури, за способността им да следват промените в бита и същевременно да запазват своята функционална и естетическа завършеност. Едва ли съществува някъде техническо постижение, научно прозрение или духовно домогване, възвисило нацията до по-високо равнище на световната култура, което да не намери проблемен отзвук в изкуството да се проектират и строят градове. Вече не е пресилено да се каже, че градоустроителите се нареждат между партньорите с равен дял отговорност за бъдещата жизнеспособност и всестранно развитие на народа.

II.

От професионална дейност на определен кръг специалисти градоустройството стана предмет на внимание на всички хора и на държавни органи от най-висок ранг и значение.

1.

Оптималната организация на националната територия за сегашни и по-далечни цели намери своя най-пълнен и всеобхватен израз в последното предложение за Единния териториално-устройствен план на страната. Постепенно с документи на

ръководни държавни органи бяха утвърдени селищните системи, единните режими на територията, нормативите за териториално и селищно устройство на национално равнище, всички функционални системи, потенциалът на територията за разполагане на различни видове промишлени производства, демографската прогноза до 1990 г., която периодично се актуализира. Единният териториално-устройствен план бе комплектуван от три вида системи — функционални, интегриращи и осигуряващи. Последните съдържат нови елементи на информационната система, поддържането, реализацията и актуализацията и се отнасят до приложението на плана.

2.

Със създаването на селищните системи бяха поставени широки основи за правилното и хармонично развитие на селищната мрежа. Вложената при формирането на тази система идея може да се схване като пренасочване към нов път за продължаване на урбанизационния процес, който се стреми да отстрани крайните контрасти по големината на селища както от горната, така и от долната граница на величинната скала. От друга страна концепцията за селищните системи дойде да признае едно естествено развитие и структуриране на селищната мрежа, да съгъсти мрежата от точки на демографска концентрация в съответствие с принципа за равномерно разпределение на производствените сили.

3.

Селищните системи съдържат потенциални свойства за постепенно ликвидиране на съществените различия между селото и града. Съвременните средства за комуникация и транспорт и разширените мащаби на

7
 Центърът на Пловдив
 Le centre de Plovdiv

8
 Площад в Батак
 Place publique à Batak

9
 Центърът на Горна Оряховица
 Le centre de Gorna Oriahovitsa

производствените комплекси направиха осезаема представата за селищната система като своего рода дисперсен град от различна величина, в който всички селища, включително и малките селца, стават раностъпни градски структурни единици. Ненакърените екологически качества на малките селища и удобният транспортен достъп до центъра на системата вероятно ще ги превърнат в предпочитани места за обитаване и отдих.

4. Оптималното устройство на зоните, реализирали функционалната селищна триада във вътрешната структура на градовете със стремеж за максимално пространствено съвместяване на дейностите, през последните години става съществена черта на българското градоустройство. Изискванията за изграждане на пълноценни жилищни зони, за организация на жизнения процес в съседски единици, за съответствие между жилищната среда и социалистическия начин на живот, за многовариантност, отворени системи и пулсация, отговарящи на разнообразието и богатството на бита и местните условия, за топлотата и интимността на вътрешните и външните пространства, за оптимистични и богати пластични и цветови решения — всички те са предмет на постоянни научни изследвания и на редица успешни проектантски опити и реализации. Може да се направи констатацията, че съществуват наченки на едно ново градоустройствено мислене, което дава реален образ на една по-чове-

косъобразна и природосъобразна жилищна и изобщо градска среда. Все по-чести стават опитите за ограничаване на кресчендото на многоетажните кули и шайби, за очовечаване и раздвижване на вертикалните и хоризонталните контури на сградите, за създаване на една нова, функционално изведена и облагородена градска мегапластика.

5. Рационална структура, висока ефективност на изграждане и функциониране, неповторима физиономия на селищата — едно амбициозно съчетание от изисквания, което наистина затруднява градоустройството, защото се касае за едновременното присъствие на рационалното и емоционалното начало. Нашите градове вече проявяват положителните функционални черти, заложили в тяхната генерална структура, но те, разбира се, подлежат на периодично усъвършенстване и акордиране, за да влезнат в тон с постоянно изменящия се жизнен фон на съвременето. Структурните рамки на градовете се запълват последователно със строителната тъкан на жилищните, производствените и обществените сгради и комплекси. На различни места с различен успех те се домогат до онази изразителност и емоционалност, която прави от градовете произведения на изкуството. Общо взето може да се отбележи значително повишена функционална високателност и естетическа чувствителност при моделиране на градските пространства и силуети. Но неповтори-

мата физиономия на селищата със средствата на архитектурата и градоустройството се оказва все още трудно постижима цел не толкова поради изискванията на строителното производство, колкото заради лесното подражание или заради приравняването на различни авторски идеи до еталонния образ на решаващи или одобрителни инстанции.

6. Отчитането и съхраняването на пейзажа и развитието на зелената система вътре и около селищата е задача, която също се радва на грижа и внимание. Двете основни теми „градът в природата“ и „природата в града“ се формират като основни концепции със съзнанието за тяхната комплексна екологическа и естетическа значимост за здравето и доброто настроение на хората. Природата от потърпевша страна получава признанието на равностоен участник във формирането на градовете и техните вътрешни пространства. Градообразуващата и формообразуващата роля на природата и природните елементи започва да влияе върху развитието на старата концепция „град-градина“ в една качествено разширена идея за „град в градина“. Осъзнава се елементарната истина, че къща и град без двор не могат. Независимо от многобройните красиви и просторни крайградски паркове, въпросът за „градски двор“, в който градът е ситуиран удобно и целесъобразно, заедно с генералните пешеходни системи ще бъде неизбежен проблем на близкото бъдеще.

СЪВРЕМЕННИ КАЧЕСТВЕНИ ПАРАМЕТРИ НА ЖИЛИЩНАТА СРЕДА

Ст. н. с. арх. Тодор Кръстев, д-р а. н.

В последно време при анализа на жилищния проблем все по-често се прави съпоставка между неговите качествени и количествени аспекти. Нарастващото внимание към качествените параметри на жилищната среда е естествен резултат от новия подход към жилищния проблем, съобразен със социалните цели за неговото не само ускорено, но и **цялостно** решаване.

Качествените параметри на жилищната среда характеризират нейната специфична същност на материално-пространствена и художествена система, удовлетворяваща както материални, така и духовно-естетически потребности на човека и обществото. Качествата на тази система не могат да бъдат определени чрез простата сума от качествата на нейните отделни елементи: жилища, обслужващи обекти, комуникации и други. Те характеризират системата като цяло, разкриват се чрез съвкупността на нейните свойства: съществени (най-точният израз на същността ѝ) и несъществени. Качествените параметри отразяват сложните вътрешни взаимовръзки в системата при нейната цялостна пространствена организация:

— взаимовръзки, определени от **съдържанието на архитектурния художествен образ** на жилищната среда, от нейната способност да отразява целите на жилищната политика, утилитарните, естетическите, икономическите и др. критерии, свързани с изискванията на структурообразуващия жизнен процес обитаване и др.;

— взаимовръзки, определени от **художествената форма** на средата; функционални, комуникационни, композиционни, конструктивно-технически и др.;

— взаимовръзки, произтичащи от **диалектическите взаимоотношения между съдържание и форма**, определящи единството на архитектурния художествен образ на средата, неговата оригиналност, националност и други.

Съвкупността от качествени параметри на жилищната среда би могла да се изрази чрез система от показатели, всеки от които отразява определен белег, свойство, признак на нейната пространствена организация. Регламентирането на подобна гъвкава и динамична система от параметри би имало изключително значение за управлението на цялостния процес за развитие на жилищната среда според определени социални цели. Тук е особено важно да се намери оптималното съответствие между качествените параметри и техния количествен израз (брой, квадратура, обем, степен и др.). На всяко качество съответствува определено количество и обратно. Специфичната същност на жилищната среда е следствие от деликатното равновесие, единството между нейните качествени и количествени параметри. Съществено е, че това единство е различно при различните териториални условия. Диференцираното изследване на типовете терито-

риални условия би помогнало да се определи характерното за всеки тип равновесие „качество-количество“ в жилищната среда. Тук са посочени резултатите от подобно изследване за пет основни типа териториални условия. В представените схеми количествените параметри на жилищната среда обхващат както степента на техните нормативни величини, така и темповете за последователното им достигане. На тях съответствуват определени качествени параметри.

Трябва да се подчертае, че посоченото единство между количествени и качествени параметри на жилищната среда има диалектически характер. Измененията на количествените параметри над определена граница неизбежно водят до качествени промени в пространствената организация на средата. На свой ред измененията на качеството предизвикват редица количествени промени.

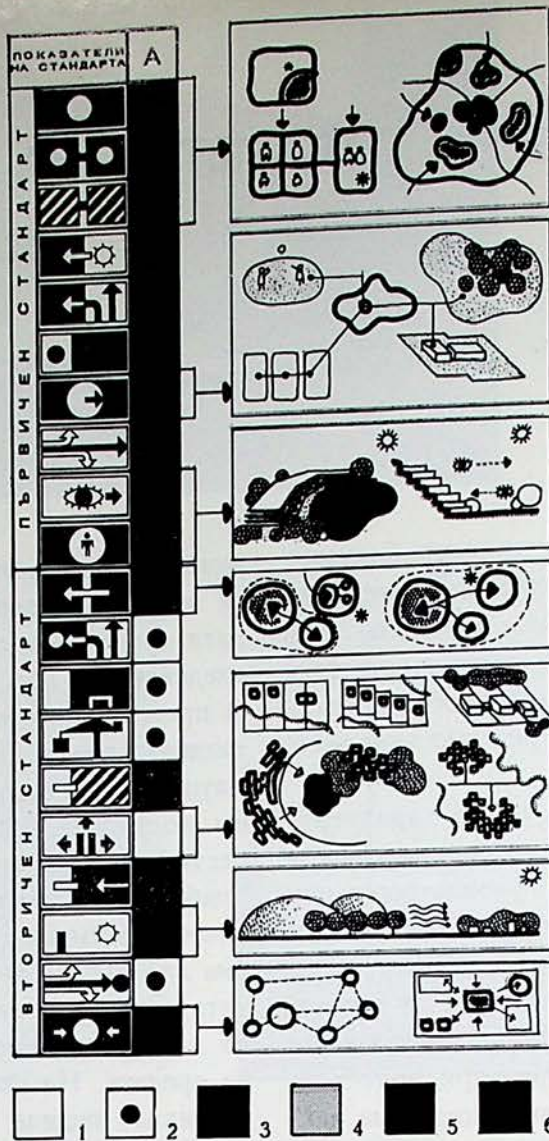
Това са аспекти на динамичния процес на развитие на жилищната среда. По-долу ще бъде направен опит да се проследят някои по-съществени, актуални моменти в това развитие, свързани с изменения в качествените параметри на средата през последните години.

● Преди всичко трябва да се обърне внимание на все по-засилващата се **взаимовръзка между равнищата на жилищната среда**. Бурното развитие на дейността по териториално-селищно устройство и работата по ЕТУП на НРБ наложиха идеята за единна национална система „обитаване“, която се развива на различни равнища и може да бъде обект на управление. Качеството на жилищната среда все повече става резултат от определена териториалноустройствена и градоустройствена стратегия. Тук особено значение има постановката на жилищната политика за решаване на жилищния проблем в рамките на селищните системи.

Всяко равнище на жилищната среда притежава характерни за него количествени параметри, на които съответствува качествената му специфика. При това в по-високите нива се предопределят някои съществени качествени свойства на по-ниските. Но през периода на 60-те години и началото на 70-те тази естествена взаимовръзка между нивата не бе овладяна. Нарушена бе последователността в творческия процес, конфликтно бяха противопоставени градоустройственото и архитектурното равнище. Затова много важна съвременна тенденция е стремежът към възстановяване на нарушеното единство между нивата. В това отношение симптоматични са резултатите от паралелното проектиране на градоустройственото решение и типовите едропанелни жилищни единици в жилищния район „Тракия“ — Пловдив (М. Сапунджиева и др.), на жилищните структури и отделните жилищни сгради в новия жилищен квартал в Смолян (Ст. Велковски и др.), в експе-

ПОКАЗАТЕЛИ НА СТАНДАРТА НА ОБИТАВАНЕ	
ПЪРВИЧЕН СТАНДАРТ	ВТОРИЧЕН СТАНДАРТ
В ЖИЛИЩЕТО	В ЖИЛИЩЕТО
ПОТРЕБИТЕЛСКА ЕДИНИЦА ЖИЛИЩЕ	ФУНКЦИОНАЛНА СТРУКТУРА
ОБЪЕМ И ПОМЕЩЕНИЕ	ВТОРИЧНА ТЕХНИЧЕСКА ЕФЕКТИВНОСТ
ПЛОЩНИ ПОКАЗАТЕЛИ	ДОПОЛНИТЕЛНИ ТЕЛНО ОБЪЕМ ДАНЕ
БИОЛОГИЧНО КАЧЕСТВА	КОНСТРУКЦИОННО ФИЗИЧЕСКО СЪСТОЯНИЕ
ПЪРВИЧНА ТЕХНИЧЕСКА ЕФЕКТИВНОСТ	ИЗВЪН ЖИЛИЩЕТО
ОСНОВНО ОБЪЕМ ДАНЕ	ТАДОВОПЕНОСТ С ЖИЛИЩНА ТЕРИТОРИЯ
ИЗВЪН ЖИЛИЩЕТО	ЕФЕКТИВНОСТ В ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ТЕРЕНА
ОСНОВНО СЪДЪРЖАНИЕ НА СРЕДАТА	ФУНКЦИОНАЛНА СТРУКТУРА ДОПОЛНИТЕЛНА ФУНКЦИЯ
ПЪРВИЧНА ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА	БИОЛОГИЧНО КАЧЕСТВА
КОМПОЗИЦИОННА СТРУКТУРА	ВТОРИЧНА ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА
ЕСТЕСТВЕНА	СОЦИАЛНА ЕФЕКТИВНОСТ

1 Система от показатели, отразяващи основните качествени параметри на жилищната среда
 Système d'indices reflétant les paramètres qualitatifs de base du milieu résidentiel

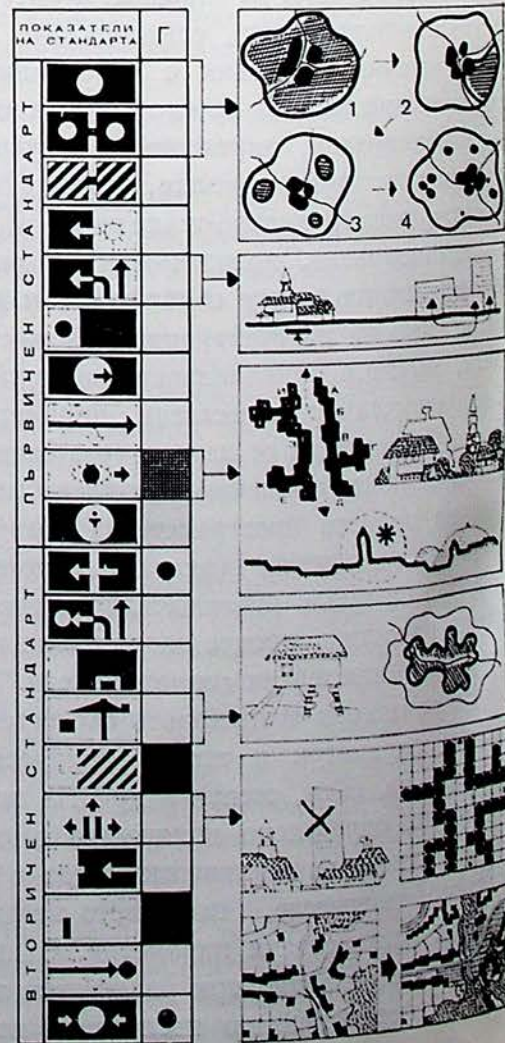
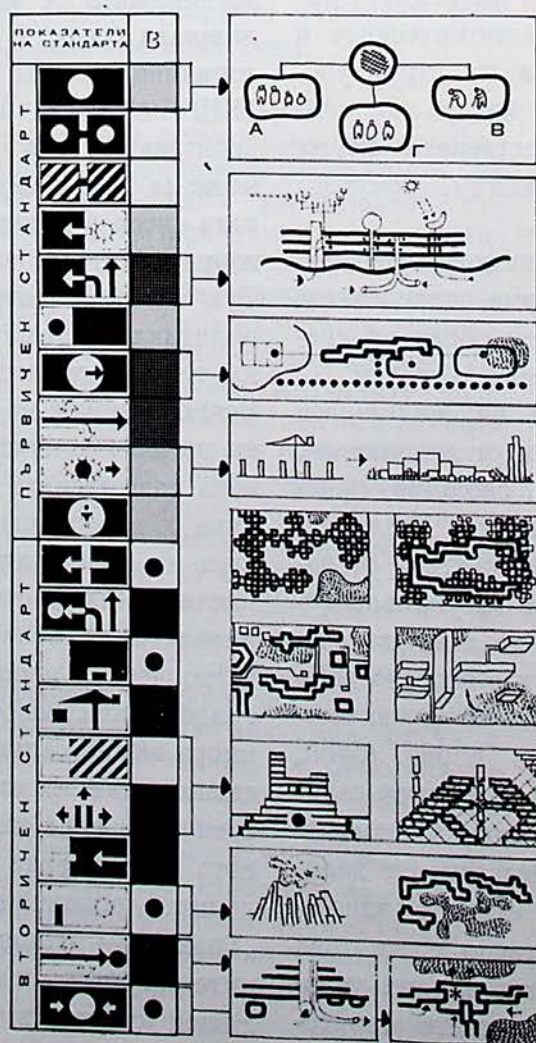
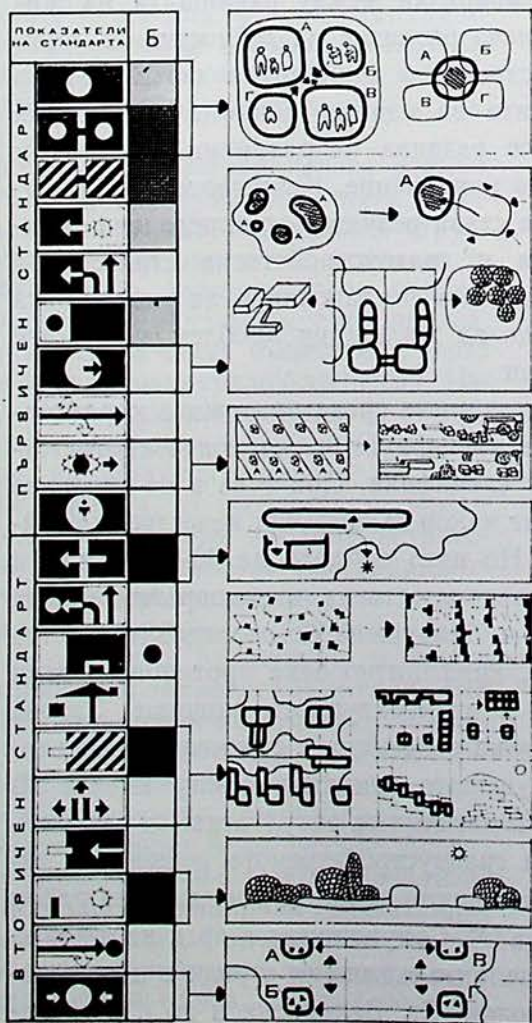
2 Отношение на количествените и качествените параметри на жилищната среда в територии, благоприятни за отдих. Степен на нормативната величина на количествения параметър (1 — ниска, 2 — средна, 3 — висока) и темп на нейното достигане (1 — нисък, 2 — среден, 3 — висок).
 Rapport des paramètres quantitatifs et qualitatifs du milieu résidentiel sur des territoires favorables aux loisirs. Degré de grandeur normative du paramètre quantitatif.

3 Отношение между количествени и качествените параметри в територии, благоприятни за селскостопански труд
 Rapport entre paramètres quantitatifs et qualitatifs sur des territoires favorables aux travaux agricoles

4 Отношение между количествени и качествените параметри в условията на висока степен на урбанизация
 Rapport entre paramètres quantitatifs et qualitatifs dans les conditions d'un degré d'urbanisation élevé

5 Отношение между количествени и качествените параметри при концентрация на културно-историческо наследство
 Rapport entre paramètres quantitatifs et qualitatifs dans les conditions d'une concentration du patrimoine culturel et historique

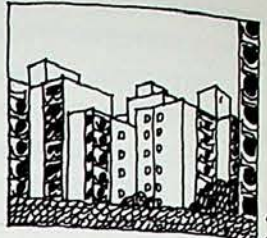
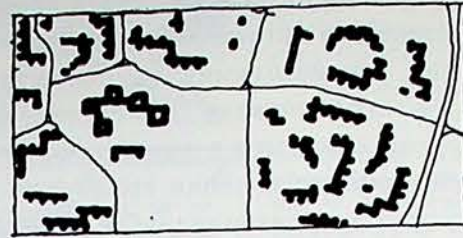
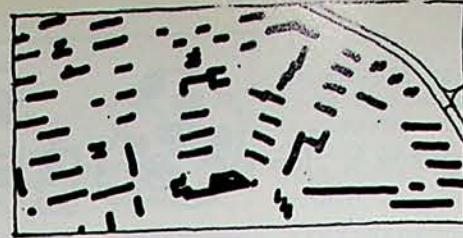
6 Отношение между количествени и качествените параметри в територии, силно повлияни от производството
 Rapport entre paramètres quantitatifs et qualitatifs sur des territoires fortement influencés par la production

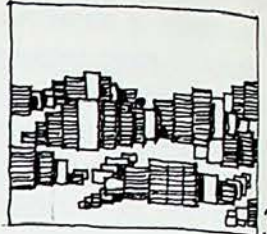
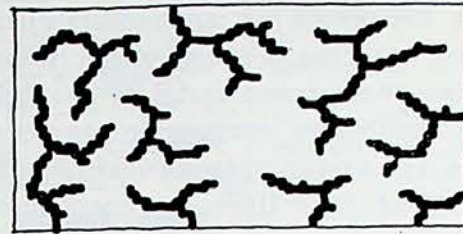
10

Регионална индивидуализация на жилищната среда. Жилищен квартал в Смолян (арх. Ст. Велковски и др.).
Individualisation régionale du milieu résidentiel. Quartier résidentiel à Smolian (architecte St. Velkovski et autres).

11

Развитие на художествената форма на средата чрез овладяване на строителната система: 1 — жилищен комплекс „Чайка“ във Варна (арх. В. Маноян и арх. К. Бойчев); 2 — микрорайон А-9 от жилищния район „Тракия“ в Пловдив (арх. М. Сапунджиева и др.); 3 — алтернатива за негативно развитие
Développement de la forme esthétique du milieu par assimilation du système de construction

довело до възраждането на един позабравен функционално-пространствен елемент — улицата, с нейните социални, психологически и естетически свойства. Идеята за улицата намираме също в и споменатите проекти за „Тракия“ и в района в Ловеч. Но, струва ми се, при тях като че ли тази идея не е така органично свързана с цялостната концепция за средата. Недостатъчно ефективно са използвани някои нейни съществени качествени параметри — функционални и композиционни.

● Много интересна тенденция в последно време е стремежът към индивидуализация на средата чрез изява на нейната национална или регионална качествена специфика. В това отношение хубав пример е жилищният квартал в Смолян. Идеята за регионална принадлежност пронизва както общата градоустройствена система (структури — махали), така и конкретната реализация на жилищните групи и сгради. В проекта за „Тракия“ авторите търсят определени аналогии (макар и малко далечни) със старите пловдивски улечки. В комплекса „Тригълника“ във Велико Търново (П. Матанов и др.) се откриват обемно-пространствени асоциации със съществуващата селищна структура.

Във връзка с това трябва да се отбележи и качествено новият подход към културно-историческото наследство в жилищната среда. Голямата градоустройствена свобода, характерна за социалистическите обществени условия, е едно ценно творческо предимство, но тя има и обратна страна — при липса на градоустройствена култура в много случаи бяха осакатени цели чудесни градски ансамбли (Видин), които биха могли хармонично да се включат в селищната жилищна среда. Днес забелязваме един много по-подчертан пиетет към стойностите на миналото, стремеж към тяхното усвояване за нуждите на настоящето и бъдещето. Осъзнава се неповторимата жизненост на жилищната среда, в която органично са наслоени пластове на историческото развитие.

● Стремежът към индивидуализация е свързан и с качествено новия подход към природната среда. След многобройните несполуки при съмнителното „пригаждане“ на типовите жилищни сгради към индивидуалните особености на терена, днес вече има прояви на ново качество. В това отношение жилищният квартал в Смолян е може би най-изразителният пример, макар че при него на авторите са били спестени твърдите ограничения на най-високата степен на индустриализация. Един нов момент е и желанието на авторите на проекта за „Железник“ да разрешат конфликта между съществуващата едропанелна строителна система и сложния релеф на терена със специфични градоустройствени методи. Положителен е и стремежът,

проличаващ в експерименталния проект за Ловеч, при някои решения във Варна и др. да се използват максимално възможностите на едропанелната система за усвояване на наклонения терен. Посочената тенденция има голямо значение и от гледна точка на една стратегическа насока на жилищното строителство към използването на стръмни необработваеми терени.

● Етапна тенденция в развитието на жилищната среда през последните години са някои сполучливи опити за усъвършенстване на художествената форма на средата чрез творческо овладяване на едропанелната строителна система. Досегашният неовладян процес на индустриализация и примитивното ниво на типизацията („типизация на моделите“) бяха причина за особено изостряне на диалектичното противоречие между количествени и качествени параметри на жилищната среда. Нарушено бе посоченото равновесие „количество—качество“: изградената жилищна среда задоволяваше определени количествени критерии (брой жилища, скорост, време и др.), но бе социално непълноценна.

Преходът към концепцията „типизация на елементите“ разкри възможностите на отворената система на типизация за постигане на редица качествени параметри на жилищната среда: обемно-пространствена пластика, мащаб, силует, адаптивност към околната среда.

Жилищният район „Тракия“, комплексите „Петлешков“ (П. Саваджиев и др.) и „Владиславово“ (В. Маноян и др.) във Варна и редица други са характерни примери в това отношение. Но би било погрешно да абсолютизираме тези пластични постижения и да сведем до тях търсенията за качествен скок в развитието на жилищната среда. Преди всичко композиционните свойства на средата са само част от комплекса на нейните качествени и количествени параметри. И още нещо. В посочените положителни примери (особено в района „Тракия“) като че ли смътно се долавя потенциалната опасност от неуволнимия преход към другата крайност — прекомерната пластичност (с негативни енергийни последици), неконтролираното разчленяване и срупване, нарушената пространствена яснота. Нарасналите възможности за открития в областта на архитектурната форма налагат с още по-голяма сила изискванията за творческа дисциплина, художествена мярка, овладяно равновесие в цялостния архитектурен художествен образ на жилищната среда.

Разгледаните дотук, макар и далеч непълно, изменения в качествените параметри на жилищната среда очертават контурите на един нов етап в нейното развитие, етап, който може би ще отрази в много по-голяма степен противоречивата сложност и богатството на съвременния свят.

ПОДЕМ В ТЕОРЕТИЧНАТА МИСЪЛ

Проф. арх. Христо Анастасов, к. а. н.

Всеобща бе до преди няколко години неудовлетвореността на архитектурната общественост у нас от теорията, защото тя изоставаше значително от практиката. Изключение от това закъснение правеше само теорията в ретроспекция. Доколкото тя можеше да се намери в приноса на архитектурната история. Тук българската научна мисъл може да постигне успехи, за доказателство на които е достатъчно да се припомним публикациите на проф. Мила Иванова по въпросите на общата теория на архитектурата и трудовете на проблемната група „История“ при СТИГА под ръководството на проф. Рашел Ангелова върху националното ни архитектурно наследство.

Не по-малко недопустимо беше изоставането на архитектурната наука в сравнение с равнището, достигнато от теорията и критиката в областта на музиката, литературата, изобразителните изкуства, театъра, киното, телевизията.

Неудовлетвореността на архитектурната колегия от критиката бе голяма, въпреки че по своите цели и специфика тази критика коренно се различава от подобни изяви в другите изкуствоведчески науки и въпреки че още от началото на 60-те години в сп. „Архитектура“ не липсваха статии както по въпросите на теорията и критиката, така и творчески портрети на видни майстори на съвременната българска архитектура.

Изоставането на нашата архитектурна теория изпъкваше още по-релефно на фона на международното състояние на тази част от науката. Защото от средата на 60-те години насам в СССР, ГДР, ПНР, УНР, ЧССР и в някои развити капитали-

стически страни се появиха и продължават да излизат от печат редица монографии и сборници по въпросите на архитектурната теория, повишеният интерес към която обуслови и основната тема на XII световен конгрес на Международния съюз на архитектите през 1975 г. в Мадрид „Архитектурно творчество — идея + технология“. Всичко това сочеше съвсем недвусмислено, че е крайно време вече и ние да се занимаем — и то на високо научно равнище — с проблемите на теорията на съвременната българска архитектура. Това беше осъзнато добре както от Съюза на архитектите в България и Комитета за архитектура и благоустройство, така и от научните работници в областта на теорията и още преди четвъртия конгрес на нашия творчески съюз някои трудове по проблемите на тази част от архитектурната наука бяха започнати в КНИПИТУГА, ВИАС, СТИГА и други научноизследователски звена.

Наред с това количеството и качеството на теоретичните и критичните статии в сп. „Архитектура“ се повиши още преди четвъртия конгрес, за да продължи по възходяща линия и след него. Тук следва да се отбележи приносът на председателя на САБ Георги Стоилов, на главния редактор на списанието Пантелей Греков, неговия заместник Методи Класанов, членовете на редакционната колегия Христо Анастасов, Милко Ангелов, Иван Глухаров, Борислав Стоянов и някои наши видни теоретици като Мила Иванова, Александър Обретенов, Александър Доросиев, Маргарита Тодорова и др., които публикуваха в списанието статии из областта на общата теория на архитектурата, относно социалната ѝ роля и влияние за

хармоничното развитие на личността, за естетическите ѝ задачи и синтеза с други изкуства, за отношението на новата антропогенна среда към природната и към националното наследство, както и критика на проекти, изградени обекти и публикации у нас. За съжаление не е възможно тук по-подробно да се разгледа този ценен принос и ще трябва само да се подчертае, че той е неразделна част от подема в теорията.

Пръв предвестник на новия етап в областта на теоретичните монографии беше книгата на проф. Борислав Стоянов „Съвременна архитектура“ (ДИ „Техника“, 1977), която излезе от печат в дните на самия четвърти конгрес и се продаваше в кулоарите. Живият интерес, с който тя беше посрещната от делегатите на конгреса, показва картинно каква жажда за теоретични трудове изпитваше тогава нашата архитектурна колегия.

Две са обществено-политическите предпоставки, които обуславят понататъшния възходящ развой на архитектурната теория у нас. От една страна — с по-тесен професионален обхват — това е Четвъртият конгрес на САБ и от друга страна — с несъмнено по-голямо значение — е подготвеното от САБ и КАБ и публикувано непосредствено след конгреса постановление на Политбюро на ЦК на БКП „За понататъшния подем в развитието на българската архитектура и художествения синтез на изкуствата при изграждането на архитектурно-художествения облик на селищата и жизнената среда“.

Знаменателно бе, че дискусиата по основния доклад на четвъртия конгрес бе открита с изказването по теоретични въпроси от водещия в

тази област у нас чл.-кор. проф. Александър Обретенков. И напълно в духа на конгреса в неговата резолюция бяха включени и следните редове: „Да се обърне особено внимание на тематиката в областта на архитектурната теория, на идеологическите и естетическите проблеми, на проблемите на традиция и съвременност, новаторство и оригиналност в архитектурното творчество“.

На много по-широка и интердисциплинарна основа тези проблеми бяха поставени в споменатото постановление, което в същност би могло да се разгледа като базисна програма за бъдещото развитие на архитектурната теория и критика. Явно потвърждение на това е включеното в него решение да се подобри организацията и ръководството на секцията „Теория и история на градоустройството и архитектурата“ при БАН, като тя прерасне в институт. В САБ бе изготвена и проведена в действие обширна програма за изпълнение на историческото постановление.

Получила начален тласък от такива сериозни документи и водена от определена психическа нагласа на архитектурните среди у нас, научната мисъл по проблемите на теорията пое по възходящ път. Така от 1977 г. бяха публикувани и докрая на 1981 г. ще излязат от печат богата поредица от теоретични трудове, най-важните от които (като се изключат публикациите с историческа насоченост) биха могли да се подредят в четири различни по обем тематични групи.

Към областта на общата теория на архитектурата се отнасят:

споменатият вече труд на проф. Борислав Стоянов — първо по рода си критично съпоставяне на наши постижения с върховете на световната архитектура;

поместеното в сборника „Архитектурата и жизнената среда на човека“, том IV (под печат в издателството на БАН) научно изследване на Иван Глухаров „Съвременни проблеми и тенденции на градоустройството в НРБ“, където се прави критичен анализ на взаимоотношението научна мисъл—практика в областта на градоустройството;

посветената на много актуални и дори модни днес въпроси критична книга на Елена Христова „Съвременни архитектурни утопии и футурологии“ (под печат в ДИ „Техника“);

обилна, ако и не толкова критична информация по подобни актуални въпроси предлага и проф. Маргарита Тодорова в своята съставена с любов към новото книга „Оригинални концепции в съвременната архитектура“ (под печат в ДИ „Техника“).

На социални и социално-психологически теми, към които нашата архитектурна общественост проявява напоследък значителен интерес, са посветени голям брой трудове. Меж-

ду тях особено изпъкват разработеният с дълбоко философско проникновение и на широка теоретична основа труд на проф. Александър Обретенков „Социалната функция на архитектурата“, където с голямо умение се очертават основни направления за по-нататъшното развитие на социалистическата архитектура у нас; сборник „Архитектура и общество“ (ДИ „Техника“, 1981), съставен от деветчленен авторски колектив, който търси да хвърли светлина от различни страни върху двупосочните връзки между градоустройство, архитектура и общество; това се е удало най-добре на проф. Методи Класанов, Елена Христова и Искра Дандолова и по-малко на някои от останалите автори, неуспели да превъзмогнат отчетния характер на изложението или абстрактната му обстоятелственост; докторската дисертация на Тодор Кръстев „Системата „обитаване“ (под печат в ДИ „Техника“) разглежда въпросите за изследване, програмиране, организация и управление на пространствената среда за обитаване в йерархичните ѝ нива от жилището до територията на цялата страна; в сборника „Архитектурата на жизнената среда на човека“, том III (изд. на БАН, 1979) Николина Пенева публикува труда „Обитател и жилищна среда“, където излага много интересни за проектанта резултати от анкета, проведена в някои софийски жилищни комплекси от проблемна група „Жилищна среда“ към ИТИ-ГА.

Въпросите на архитектурната естетика се поставят в: труда на проф. Христо Анастасов „Съвременни естетически проблеми на жилищната архитектура“ (изд. на БАН, 1978), който, разглеждайки архитектурата като подсистема от материалната култура, разкрива причините за съвременното ѝ еднообразие и набелязва възможности за неповторимост, а книгата на Елена Христова „Естетика и архитектура“ (ДИ „Техника“, 1978) е първо по рода си у нас научно систематизиране и анализ на въпросите на архитектурното изкуство от теоретично-методическо гледище, което разчупва рамките на учебник и със своето познавателно, теоретично и практическо значение изпъква като оръжие за защита на истинската архитектура от посегателства.

Творческите проблеми са предмет на няколко труда: в своята книга „Архитектурно творчество“ (ДИ „Техника“, 1979) Тодор Кръстев започва разговор по творческите проблеми на архитектурната дейност, а с двете си монографии „Иван Васильов“ (ДИ „Техника“, 1979) и „Георги Овчаров“ (под печат в ДИ „Техника“) Неделчо Паскалев поставя началото на закъснялата поредица от творчески портрети на наши големи майстори на архитектурата.

Всички цитирани дотук трудове, изключение само на три, са излезли от печат (както бе отбелязано в ДИ „Техника“. Възможностите които това издателство създаде, трябва изрично да се отбележат, защото въпреки генералната си технико-практическа насоченост, то има несъмнено големи заслуги за подема на архитектурната теория, настъпнал между двата конгреса на САБ.

От така достигнатото високо равнище нашият съюз е вече в състояние да прави свой принос даже от национален мащаб. Доказателство за това е докладът на тема „Ролята на архитектите за хармоничното развитие на обществото“, изнесен от председателя на САБ Георги Стоилов на XII световен конгрес на Международния съюз на архитектите в Мексико през 1978 г. (вж. сп. „Архитектура“, бр. 3/79). Наред с тази международна изява трябва да се изтъкне не по-малкото значение на проведената у нас дейност на САБ, изразена в цяла поредица разширени пленуми, всеки с определена основна тема. Такива бяха напоследък дискусиите по архитектурните проблеми за проектиране и изграждане на масовото жилищно строителство (Пловдив, 1979), промишлените зони и комплекси (Перник, 1980), българското село (Русе, 1980), отдиha по Южното Черноморие (Бургас, 1980) и пленума по въпросите на архитектурното творчество и технологията (София, 1981). Независимо от безспорно положителния ефект на тези съюзни начинания, за подобряване на тяхната организация би могло да се пожелае по-малък брой на докладите и съобщенията, с по-кратък и по-целенасочен текст, по-точно спазване на регламента.

Най-значително завоевание в тази дейност на съюза е несъмнено свиканият в началото на 1981 г. разширен пленум на САБ с участие на архитекти от социалистическите страни на тема „Архитектурата и социалистическият начин на живот“, където основният доклад бе изнесен от председателя на съюза Георги Стоилов, а съдоклад прочете председателят на секция „Теория и критика“ Методи Класанов, последван от редица видни наши теоретици-архитекти, философи, културоведи, изкуствоведи, социолози, икономисти. (Подробна информация за това бе дадена в сп. „Архитектура“, бр. 6/81).

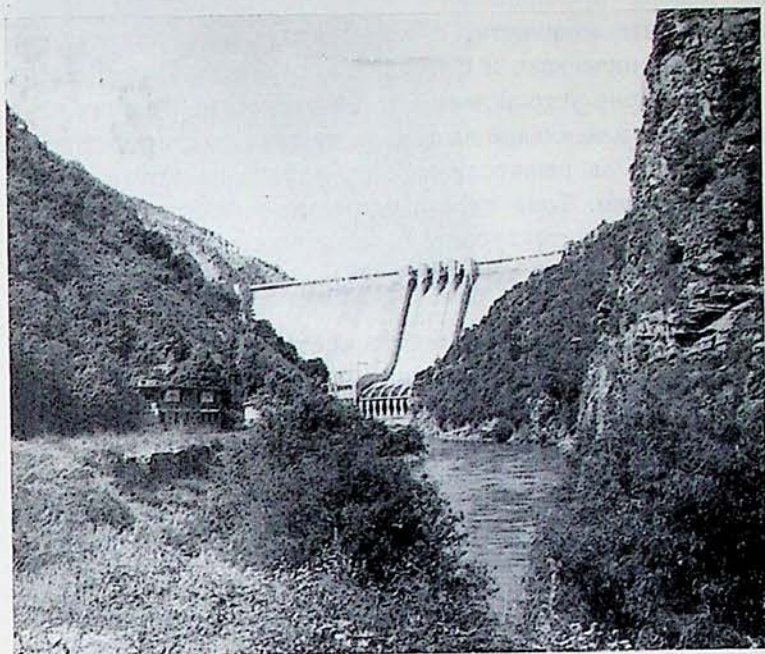
Проблемите на българската архитектурна теория обаче далече още не са изчерпани — научното равнище на част от трудовете още не е стигнало необходимата висота, много от проблемите в споменатото постановление остават все още без отговор. Затова нека не заспиваме над лаврите, а да продължим още по-настъпателно да решаваме въпросите, поставени от социалната поръчка.

ЕСТЕТИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ НА ПРОМИШЛЕНИТЕ СГРАДИ И КОМПЛЕКСИ

Засл. арх. проф. Методи Писарски,
арх. Панайот Стефанов, арх. Анна Аврамова

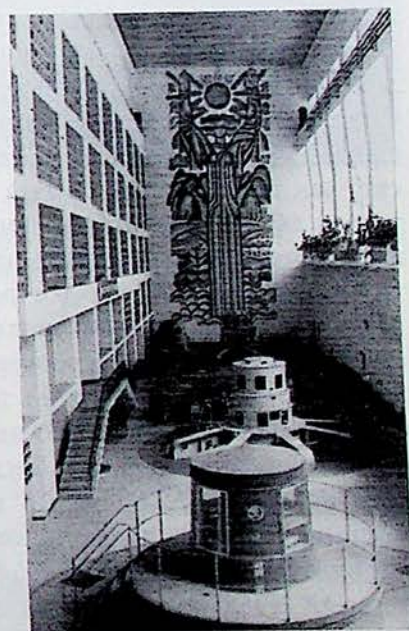
В годините на социалистическото развитие у нас беше извършено огромно по своите мащаби промишлено строителство. То по убедителен начин илюстрира безспорните успехи на нашата страна през последните десетилетия. В българския пейзаж корпусите на промишлените предприятия вземат все по-голямо и активно участие. Това показва тяхната значимост в естетическото формиране на обкръжаващата ни среда. Досега обаче у нас не е направена цялостна оценка на естетическите качества на изградената мощна производствена база. Безспорно съществуват голям брой сполучливо оформени и грижливо поддържани промишлени площадки, а в отделни случаи и промишлени зони като цяло. Пример в това отношение е промишлената зона Варна-запад, която оформя влизането в града откъм София и аерогарата. Тази зона се отличава със сполучливо обемно-пространствено решение, с добра композиция на ниските и високите производствени корпуси, с малки архитектурни форми и пластика, с подходящо озеленяване, винаги грижливо поддържано. Всичко това допринася да се допълнят естетическите достоинства на главната магистрала. Подобни качества имат и други промишлени зони — в Русе, Благоевград, Сливен, зоната по бул. „Ленин“ в София и т. н. Трябва да подчертаем обаче, че грижите за естетическото оформяне са съсредоточени главно към лицевата страна на тези зони, към основните магистрала и градските улици, минаващи през промишлените територии. Ще бъде справедливо да отбележим, че цялото естетическо оформяне на много съществуващи промишлени зони изостава поради тесноведомствения подход при досегашното им изграждане. Всичко, което е извършено като строителство по-късно на терена на промишленото предприятие, почти винаги неконтролирано, е дело на съответното предприятие или ведомство. Така значителни територии от градовете, заети с промишленост, са оставали извън грижата на стопаните на тези градове — народните съвети.

Досега, в многогодишната наша практика не познаваме нито един случай на цялостно проучване и решаване на обемно-пространствената композиция и на силуетите на дадена промишлена територия, така, както това е правено стотици пъти чрез конкурси или служебни разработки за градски центрове, жилищни райони и други части на градските територии. Това налага с по-голямо внимание и с по-интензивни темпове промишлените зони да се поставят в съответствие със съвременните естетически изисквания.

1
Язовирна стена и ВЕЦ „Антонивановци“
Mur de barrage et centrale hydro-électrique „Antonivanovtsi“

2
Машинна зала на ВЕЦ „Антонивановци“
Salle des machines de la centrale hydro-électrique „Antonivanovtsi“

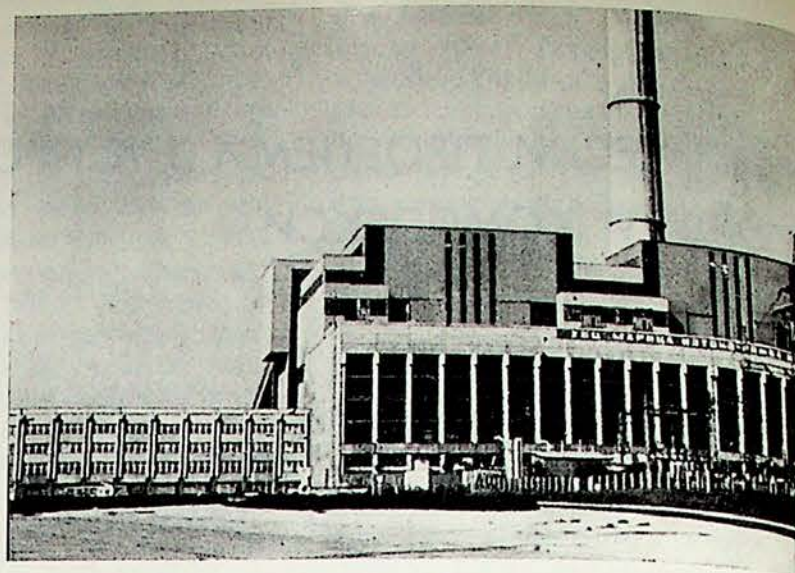
3
ВЕЦ „Момина клисура“
Centrale hydro-électrique „Momina klissoura“

Може да се каже, че вече съществува научно обоснована база и подход за решаването на тази задача. Формирането на единно организирани промишлени територии (отраслови и междуетраслови), с установени водещи функции на дадена промишленост, с концентриране на производствените мощности, с коопериране на производствената, техническата и социалната инфраструктура, с общ архитектурно-устройствен и художествен замисъл, с конкретно изясняване на начина на тяхното изграждане — е гаранция за решителното подобряване на естетическото им състояние. Това налага единното ръководство и контролът по архитектурното и естетическото оформяне на всяка промишлена територия да се осъществява от главен архитект.

В много случаи промишлените предприятия са замислени и реализирани като цялостни комплекси. Това се отнася до предприятията на черната и цветната металургия, на химията и енергетиката, каквито са в същност и повечето от новите съвременни промишлени предприятия в нашата страна. Като безспорен успех в архитектурно-естетическо отношение може да се посочат: ТЕЦ „Бобовдол“, ТЕЦ „Марица-изток-3“, АЕЦ „Козлодуй“ (в които са вложили творческите си усилия и способности архитектите от „Енергопроект“), или химическите заводи в Девня, завод „Свилоса“ в Свищов, химическите комбинати във Враца и Видин (дело на архитектите от „Химпроект“). Тези предприятия са разположени най-често сред природата. Тъкмо за това, при тяхното архитектурно-естетическо решение, освен задачата да се формира един самостоятелен архитектурен ансамбъл, е стоял винаги въпросът, как да се свърже общата им композиция и архитектура с обкръжаващата ги природна среда. Поради внушителните мащаби и твърде различния характер на обектите, тази сложна задача е разработена с по-голям или по-малък успех. Например хидротехническите комплекси, със своите огромни размери и подчертан инженерен характер, са третирани чрез приобщаване към околната среда в материал (каменно-насипните или земно-насипните стени на язовирите „Васил Коларов“, „Георги Димитров“, „Батак“, „Белмекен“ и други) или в контрастно съчетание с тази среда (стоманобетонните стени на язовирите „Студена“, „Антонивановци“, „Въча“ и др.). Високите корпуси на АЕЦ и ТЕЦ, заедно с охладителните кули и комините, като архитектурно-пространствена композиция от много сгради и съоръжения в съчетание с ярко изразения природен релеф, имат силно естетическо въздействие. Успешното приобщаване към околната среда чрез нюансно или контрастно съчетаване с нея е първото и най-важно условие за доброто архитектурно и естетическо въздействие на промишлените предприятия извън селищата.

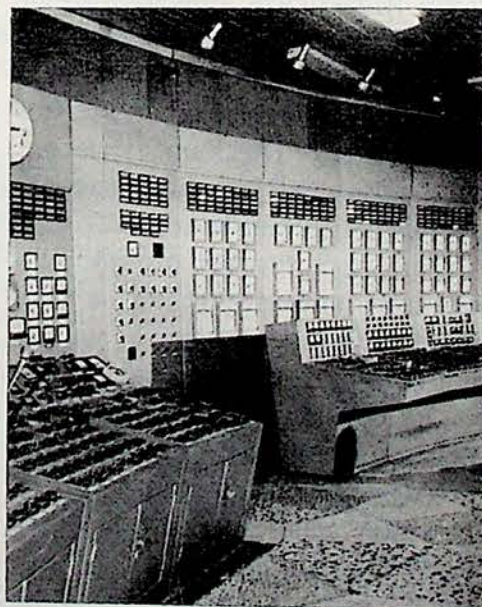
Особено отговорно и все по-перспективно е разполагането на промишлените предприятия вътре в градовете като смесени жилищно-производствени единици. Промислените сгради и комплекси ще стават неразделна част от градските архитектурни ансамбли, което ще внесе един нов елемент в градската архитектура. Премахването на опасността от замърсяване, автоматизацията на производството, преминаването към многоетажно застрояване и

4
ТЕЦ „Марица изток-3“
Centrale thermo-électrique „Maritsa istok-3“

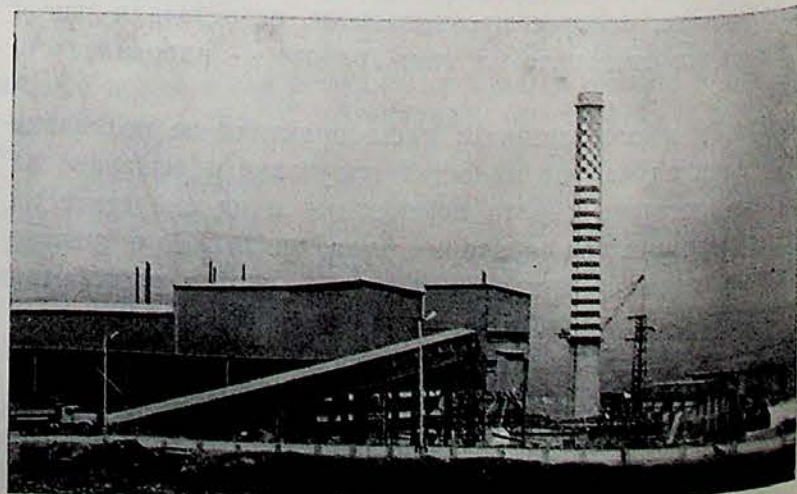

5
Предзаводска площадка на ТЕЦ „Марица изток-3“
Terrain aménagé devant la centrale thermo-électrique „Maritsa istok-3“

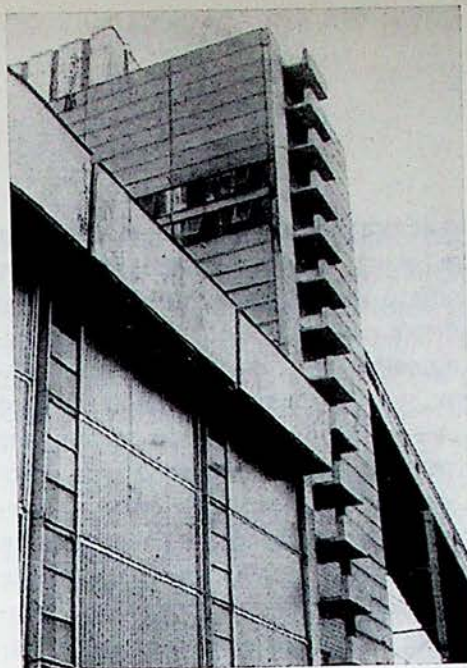

6
Командна зала на ТЕЦ „Варна“
Salle des commandes de la centrale thermo-électrique „Varna“

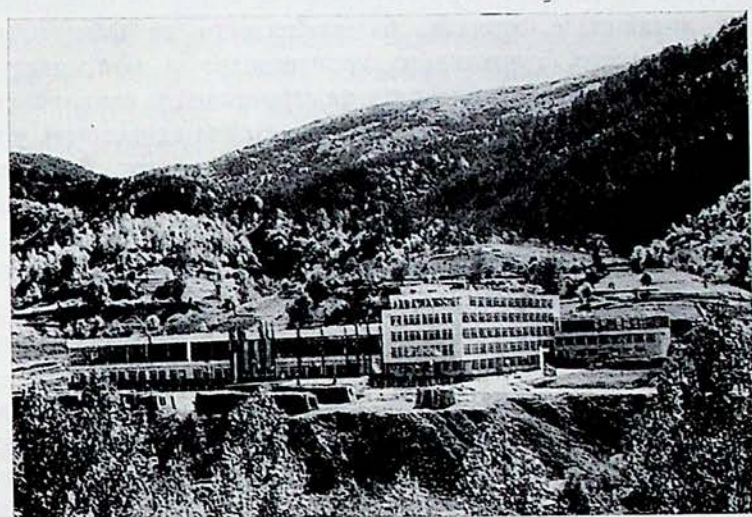
7
Разширение на Циментовия завод в Темелково — Перник
Elargissement de l'usine de ciment à Témelkovo — Pernik

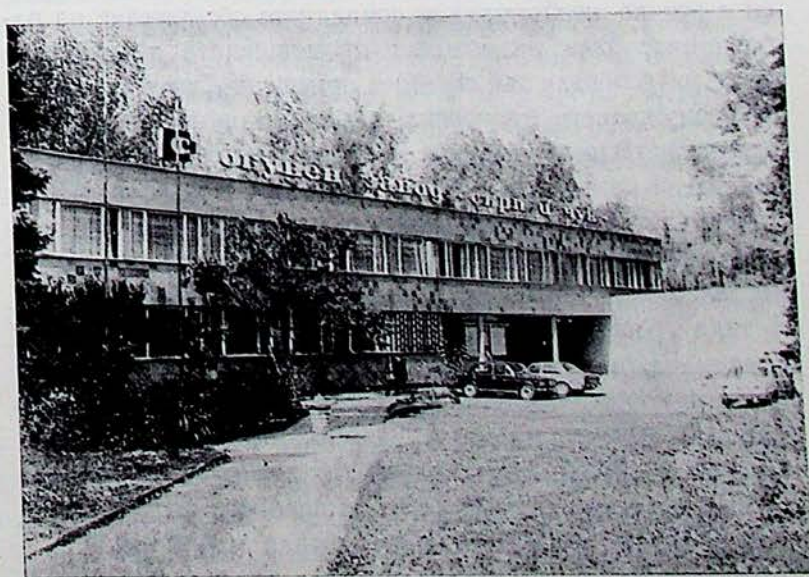
стремежът за скъсяване на връзките между местоживее-
нето и местоработата, ще приобщава промишлеността
към града. Следователно, естетическите изисквания към
пространственото изграждане на сферата на труда не-
прекъснато ще се повишават, както това става за про-
странствената среда на останалите сфери на човешката дей-
ност — обитаване, отдих и обществено обслужване. Все
повече ще се засилва влиянието на промишлената ар-
хитектура върху естетическите качества на градската ар-
хитектура. Това поставя нови творчески проблеми, свър-
зани с уедрения мащаб и с по-различния характер на про-
изводствените сгради. Някои примери от нашата практика
показват положителни решения (завод „Електроника“ в
София, Завод за шивашка конфекция в Перник и други).
Друг съществен елемент, който има отношение към есте-
тическото въздействие на промишлените обекти, е убе-
дителната композиция — обемно-пространствена, силу-
етна, градоустройствена и архитектурна, съобразена с
функционалните и естетическите изисквания. Става дума
за комплекси, в чието архитектурно формиране участву-
ват различни сгради и съоръжения със свое определено
функционално и същевременно естетическо предназна-
чение в общата композиция (Химически комбинат — Вра-
ца, Нефтохимически комбинат — Бургас, Миннообогатителен
комбинат — Медет, Завод за полупроводници —
Ботевград, ДИП „Димитър Благоев“ — Търново и др.).
Тук би трябвало да се спомене и естетическата роля на
различните съоръжения, които допринасят твърде много
за формирането на специфичен образ на промишления
комплекс — като охладителните кули при ТЕЦ, откри-
тите технологически инсталации при химическите заводи.
Третият важен фактор за естетическото въздействие на
промишлените сгради и комплекси е техническото из-
пълнение на пространствените структури, подслоняващи
производствените технологии. Много съществено значе-
ние в наше време придобива въпросът за новите строи-
телни технологии, прилагани в промишленото строител-
ство и тяхното архитектурно и естетическо овладяване.
Индустриализацията в строителството постави пред на-
шата промишлена архитектура изключително трудни
художествено-естетически задачи. Новите строителни тех-
нологии съдържат неизползвани възможности за архи-
тектурно-естетическо въздействие на изгражданите чрез
тях промишлени обекти. За това говорят редица примери
като ТЕЦ „Марица-изток-3“, Комбината за полиестерна
коприна в Димитровград, АЕЦ „Козлодуй“, завод „Сви-
лоза“ в Свищов, Домостроителния комбинат в Благоев-
град, Завода за алуминиеви изделия в Шумен, Завода-
за манометри във Варна, Завода за металорежещи ма-
шини в Сливен, завод „Хидравлика“ в Казанлък и други.
Не са изчерпани архитектурно-естетическите възможности
на най-масово прилаганите технологии на сглобяемия сто-
манобетон, поради недостатъчното участие на архитек-
тите в разработването на номенклатурите, които да поста-
вят аргументираните си изисквания за естетичност и раз-
нообразие, за подходящ дизайн особено на фасадните эле-
менти. Една от най-перспективните системи на сглобяе-
мо строителство е с носещ скелет и ограждащи конструк-
ции. Би трябвало да се усъвършенствуват елементите от

8
Фрагмент от фасадата
на ТЕЦ „Бобовдол“
Fragment de la façade de
la centrale thermo-élec-
trique „Bobovdol“

9
Завод за контактни елементи „Комуна“ в Смолян
Usine de fabrication d'éléments de contact „Komouna“ à Smolian

10
Обувен завод „Сърп и чук“ в Габрово
Usine de fabrication de chaussures „Sarp i Tchouk“ à Gabrovo

носещия скелет, като максимално се ограничава броят на типоразмерите им и се осигурява възможно по-голямо богатство при изпълнението на ограждащите и особено на фасадните и други сглобяеми елементи по индивидуални проекти. Това е по-правилен път, отколкото да се разширяват номенклатурите, което усложнява твърде много производствената технология, без да могат да се получат търсените резултати. Структурата на сградите при сглобяемото строителство получава определен отенък, специфичен за този вид строителство, тя им дава определен характер и облик, внася единство в цялостното третиране на всички производствени и спомагателни сгради на заводската площадка. Тук обаче стои въпросът за по-нататъшното усъвършенстване на съществуващите номенклатури и на елементите, съдържащи се в тях по отношение на дизайна и формата, разнообразието на фактурата, оцветяването, гризливото производство и монтирането на елементите или културата на строителното изпълнение. Правилно е да не се ограничаваме с една единствена технология — сглобяемо строителство от тежки стоманобетонни елементи, а да използваме и съвременни механизирани способи за изливане на бетона, широкоплочен и пълзящ кофраж, пакетно-повдигани плочи и други. Тенденция в световната строителна практика, включително и в промишленото строителство, е непрекъснатото преминаване към облекчени и олекотени конструкции — тънкостенни, армоциментни, черупкови, фалтови, окачени въжени. Особено перспективни са стоманените конструкции, които имат големи предимства, защото са леки, максимално индустриализирани, позволяващи бързостроителство и въвеждане в експлоатация на обектите подходящи са за по-големи междуосия и осигуряват универсалност на производствените сгради.

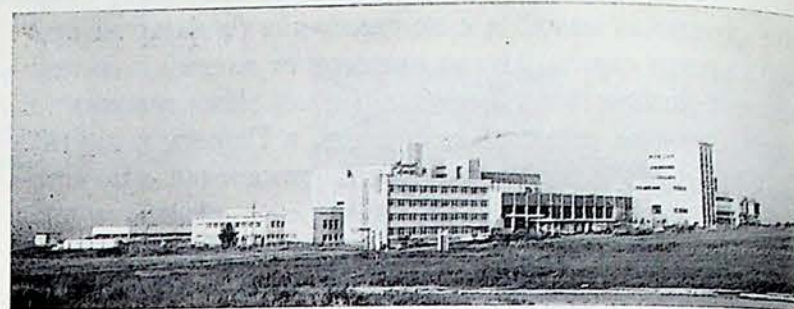
В това отношение има много неизползвани възможности. Промислените сгради и съоръжения не са предназначени само да подслоняват машини и инсталации, а да създават оптимални условия за работа на трудовия човек. Следователно комплектуването на производствените комплекси с всичко необходимо за социалното обслужване на работниците дава възможност промишлената архитектура да се разнообрази със сгради и помещения, предназначени за обслужването на човека, за свързване на мащаба на производствените сгради с човешкия мащаб, за повишаването на самочувствието на работника, така че той да не се чувства подтиснат от гигантските размери на производствените помещения, край исполинските машини и инсталации.

И така грижливо създадените форми на сградите и съоръженията, и на елементите им, уелото и добре избрано композиционно оцветяване в хармонични тонове и съчетания, културата на изпълнението, насищането на промишлената обстановка с елементи, които да говорят за грижата на човека, помагат за решаването на естетическите проблеми в промишлените сгради и комплекси.

Естетическото оформяне предизвиква положителни емоции, стимулира творческите сили на хората. Екстериорът на промишлените предприятия и комплекси оказва постоянно емоционално въздействие върху всички хора, а промишленият интериор — непосредствено върху тру-

11
Завод за климатична техника „Клокотница“ в Димитровград
Usine d'équipements de climatisation „Klokotnitsa“ à Dimitrograd

12
Пивоварен завод във Варна
Brasserie à Varna

13, 14
ЗППК в Димитровград
Usine à Dimitrograd

15
Завод за електроннопреобразователни елементи в София
Usine d'éléments électroniques de transformation à Sofia

16
Сградата на „Автоекспорт“ в София
L'édifice de „Autoexport“ à Sofia

17
Завод за конфекция в Перник
Fabrique de prêt-à-porter à Pernik

18
Завод „Елпром“ — Варна
Fabrique „Elprom“ à Varna

довия колектив, върху самите работници във всеки те- хен трудов ден. Нашата промишлена архитектура има вече значителен брой сполучливи реализации по отноше- ние на естетиката на интериора. Такива примери могат да се посочат при редица обекти на енергетиката (ВЕЦ „Аптонивановци“, ВЕЦ „Белмекен“, ВЕЦ „Ивайлов- град“, ВЕЦ „Момина клисура“), в текстилната промиш- леност (Комбинат за полиестерна коприна в Димитров- град), в машиностроенето и приборостроенето (Завод за полупроводници в Ботевград) и други. Липсва обаче ця- лостно проучване за решаването на всички елементи на промишления интериор, които оказват влияние върху естетическите му качества — дизайн на елементите на но- сещата и ограждащата конструкция; научна организация на работното място; подходящо оформяне на машините и прокарване на инсталациите; оцветяване на интериора с неговите конструктивни елементи, машини и инстала- ции; осветление и микроклимат. Това не е регламенти- рано и зависи от добрата воля на проектантите и от пре- доставеното им време.

Оцветяването — както на екстериора, така и на интерио- ра на промишлените сгради и съоръжения, е друго важ- но средство за повишаване на естетическите качества на обектите. Стремешът на човек към подходящо оцветяване на създаваната от него пространствена среда за труд е напълно естествен.

Оцветяването помага да се решат определени компози- ционни задачи, да се организира по-добре архитектурна- та среда, да се направи тя по-изразителна и по-красива. То трябва да се извършва при добро познаване на цвето- вете, на тяхното психо-физиологично въздействие, на за- коните на цветовата хармония и разбира се — с голям усет и творческо вдъхновение.

Периодическото преоцветяване и доброто общо поддържа- не на промишлените сгради също се отразява върху ес- тетиката на работната среда. Затова задачата на архитек- та е не само за използване подходящи цветове, но и да поз- нава и избира трайни оцветители, да прилага по възмож- ност естествените цветове на материалите.

Време е вече да се създадат точни предписания не само за поддържането на машините, но и за доброто поддържане на промишлените сгради. И тези предписания, научно обосновани и естетически оправдани, трябва задължител- но да се спазват.

Не трябва да се забравя и ролята на интериора на обслуж- ващите сгради и особено на санитарно-битовите помеще- ния, на столовите, лабораторните, здравните служби, помещенията за рекреация.

Въвеждането на зеленина в интериорите и връзката с външния свят, леките преградни стени, през които пог- ледът прониква от едно помещение в друго, са също част от естетиката на промишленото предприятие.

За емоционалното въздействие на работната среда зна- чение има и най-малкият елемент и детайл, неговото гриж- ливо изпълнение и поддържане. Това не са дребни неща, когато се отнася до тяхното общо въздействие като ес- тетическо обкръжение на работника. Всичко в работната среда има отношение към самочувствието на човека като творец на материални блага за обществото.

АРХИТЕКТУРАТА НА ОТДИХА — ПОСТИЖЕНИЯ И ПРОБЛЕМИ

Н. с. арх. Петко Еврев, к. а. н.

Развитие на отдиha и туризма в нашата страна предизвиква появата и утвърждаването на архитектурата на отдиha като функционално направление в съвременната архитектура. Това направление отдавна завоюва сериозни успехи и престиж за нашето архитектурно творчество. Но в последните години то достигна качествено нови, разширени позиции.

Еволюцията на архитектурата на отдиha отразява съвременното разширяване на диапазона на архитектурната дейност въобще, разширяването на пространствения мащаб на архитектурата, която от „изкуство да се строи“ се превръща в **изкуство да се формира цялостно и комплексно материалната жизнена среда**. Разбирана в този широк смисъл, архитектурата на отдиha означава ця-

*В статията съзнателно се набляга върху формите на седмичния и годишния отдиh, които определят специфичния облик на архитектурата на отдиha, докато формите на всекидневния отдиh са свързани по-скоро с архитектурата на жилищните територии, парковете и центровете на оживление в градовете.

лостно и последователно формиране на средата за нуждите на отдиha и обхваща всички йерархични нива на пространственото планиране: от територията на страната до отделната сграда.

Днес архитектурата на отдиha или пространственото планиране на средата за отдиh има широки перспективи на развитие, обусловени от значението на отдиha в нашето съвременно общество. У нас вече са създадени реални предпоставки за превръщането на дейността по формиране на средата за отдиh в единна управляема система на пространственото планиране, чрез която последователно в отделните нива на проектиране да се развиват и защитават **основните принципи за хармонично и ефективно устройство на пространството за отдиh**. Между трите основни нива на проектиране — районното, селищното и сградното, съществува органична връзка и всяко предхождащо ниво се явява програма или задача за следващото го ниво. Същевременно те се застъпват и преплитат. Трудно е да се определи къде чисто архитектурните проблеми на сградите прерастват в градоустройствени проблеми на селищата и къде те пък стават проблеми за устройство на териториите на районите. Тенденцията на разширяване обхвата на проучванията в дадено пространствено ниво към сферата на съседното ниво предизвиква застъпването, при което се наблюдават най-сериозните и оригинални постижения при съвременното пространствено планиране на средата за отдиh.

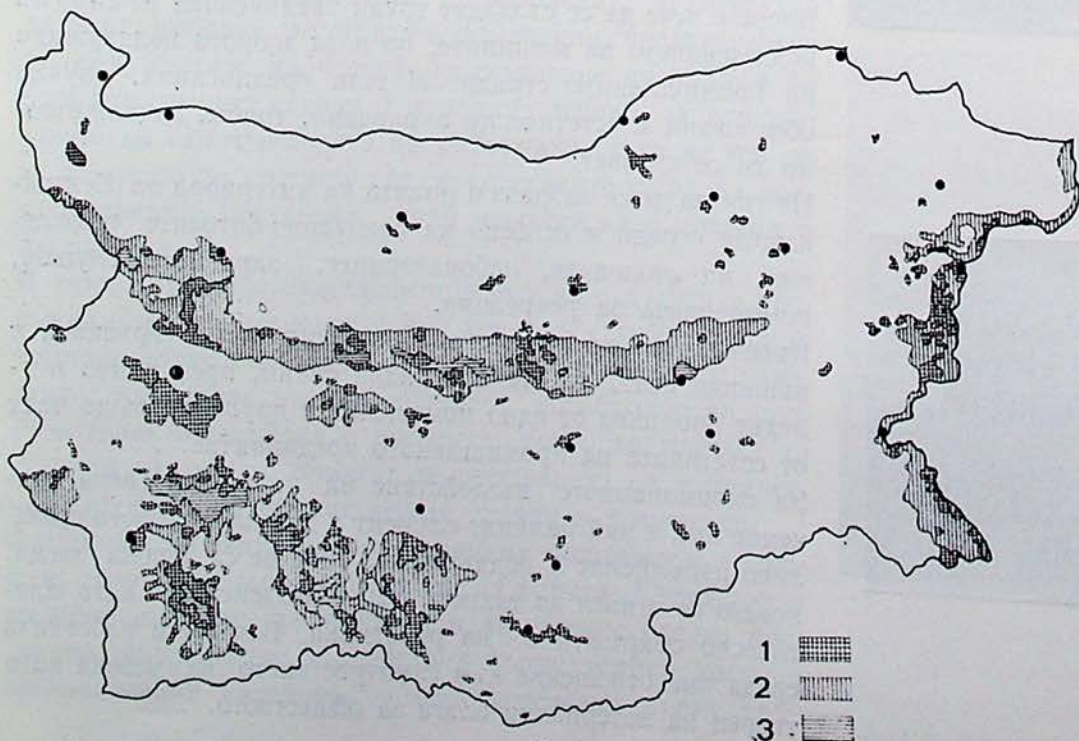
През изминалия период бяха създадени редица разработки, които затвърдиха едно ново и правилно разбиране на пространствените проблеми на отдиha и необходимостта от неговото развитие в единство и съзвучие с другите жизнени функции и

с природната среда. Особено важна и положителна роля в приложно-практически и в теоретико-методически аспект имат разработките на система „отдиh“ в Единния териториалноустройствен план. С тях се утвърдиха във формата на национална програма редица важни постановки и принципи на пространствено планиране на отдиha. Основните постановки на националното ниво се развиват и обогатяват в някои нови разработки на регионално ниво, появили се през последните години, като плана за черноморското крайбрежие, проекта за курортно-туристически район „Родопи“, устройствения план на Витоша и други, както и в редица подробни разработки на локално ниво за курортно-туристически микрорайони, зони и разработките на системата „отдиh“ в редица селищни системи с богати рекреационни ресурси.

Кои са по-съществените моменти при планирането на устройството на отдиha в най-едромасабните пространства на страната, развити в териториалноустройствените планове на национално, регионално и локално ниво?

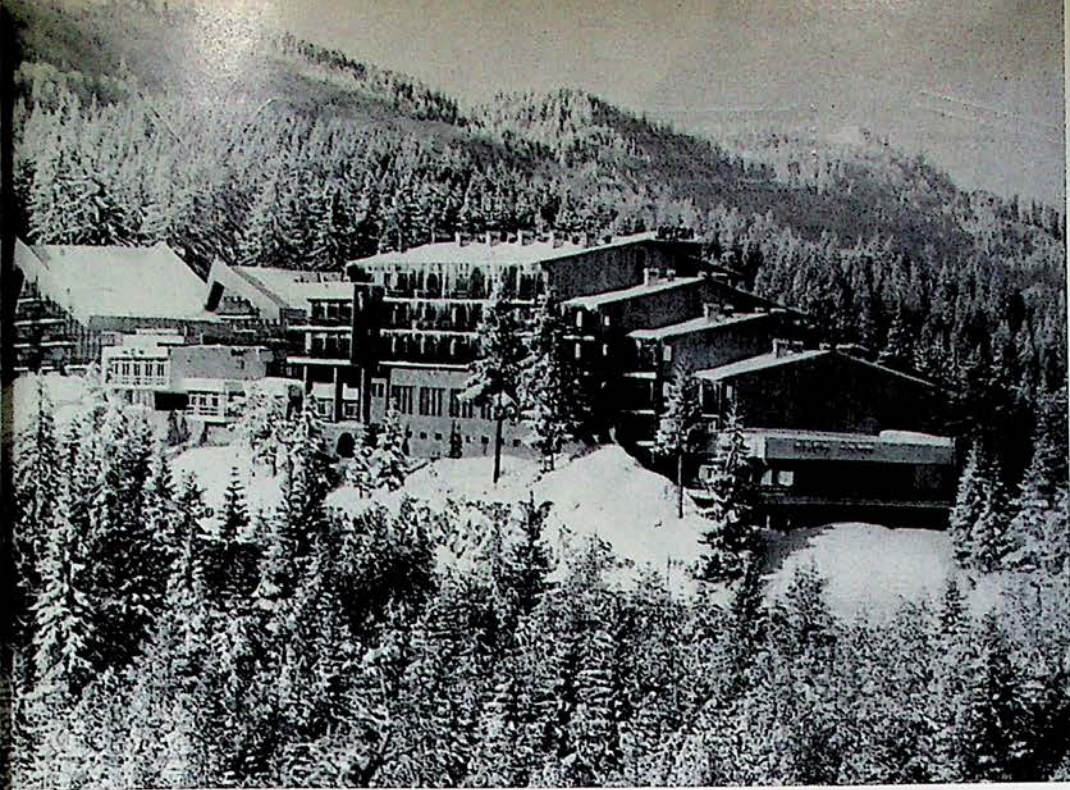
● Сравнително равномерното разположение на ресурсите за отдиh в страната показва, че е необходимо **по-равномерно да се разполагат и териториите за отдиh**. В най-едрия мащаб на планиране трябва постепенно да се преодолява диспропорцията между черноморското крайбрежие и планинските райони във вътрешността на страната, която създава сериозни затруднения във функционирането на националната система на отдиha. И други туристически страни в Европа са минали този естествен път на развитие и пренасочване на усилията от крайбрежията към планините. У нас в това отношение заслужават по-сериозно внимание и балнеоложките ресурси, особено в комбинация с планинските.

● Архитектурата на отдиha борави и с природни пространства, което я прави твърде близка до проблематиката на ландшафтната архитектура. В нивото на териториалното устройство тя има задачата да покаже разположението и начина на устройство на големите природни пространства за отдиh: народни паркове, лесопаркове, водни паркове и дру-

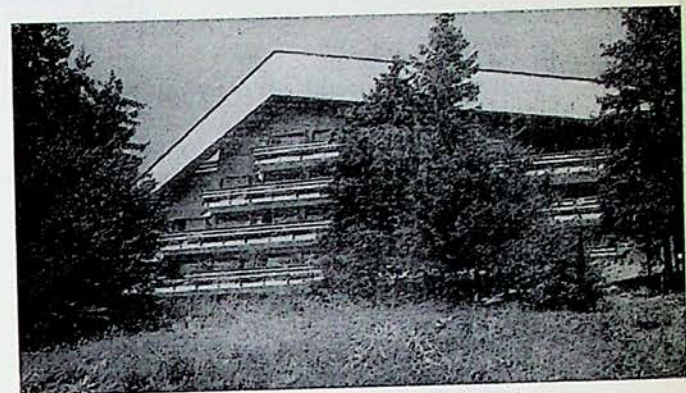

1
Единна система от природни паркове за отдиh: 1 — съществуващи народни паркове, лесопаркове и др.; 2 — предложение за нови народни паркове (I етап); 3 — предложение за природни паркове (II етап)

Système unifié de parcs naturels pour loisirs: 1 — parcs nationaux actuels, parcs forestiers et autres; 2 — proposition pour de nouveaux parcs nationaux (1-ère étape); 3 — proposition de création de parcs naturels (II-ème étape)

2, 3, 4
 Хотелски комплекс в Пампорово
 Complexe hôtelier à Pamporovo

ги. В последните години сериозен принос в тази насока дават проектите за народния парк „Пирин“, народния парк „Ропотамо“, за „Витоша-планина“, за Родопите, проектите за устройството на редица лесопаркове и вътрешни водни площи, като язовирите „Сопот“, „Тича“, „Пчелина“ и други. Формирането на една цялостна национална система от природни паркове е важна необходимост за страна с толкова богати условия за отдих. Тази система на първо време трябва да се обогати с обявяването на народни паркове в Рила и в Средна Стара планина, което е крайно належащо.

● Опазването на природната среда от прекомерната експанзия на отдиха е принцип, на който се обръща сериозно внимание в териториалните разработки. Стремещт е да се запазят по-големи незаселени природни пространства или зони на природно равновесие както в планините, така и на морското крайбрежие. По-сериозни мерки са необходими за Южното Черноморие, за да се преодолее тенденцията на непрекъснато линейно застрояване на брега, както и за някои места в планинските долини, в Искърското дефиле и други. Там е наложително своевременно да се въвеждат и да се спазват установените териториалноустройствени режими, чрез които да се достига до редуване на усвоени пространства със свободни и до запазване на големи природни „паузи“. По Черноморието това налага да се преминава към локализиране на обектите за отдих и в дълбочина по оси, перпендикулярни на брега, което е особено приемливо за Странджанското и Камчийското крайбрежие.

● Един важен принцип на пространственото планиране на отдиха, който доби признание и се прилага вече в проектантските разработки, е принципът за пространствена инте-

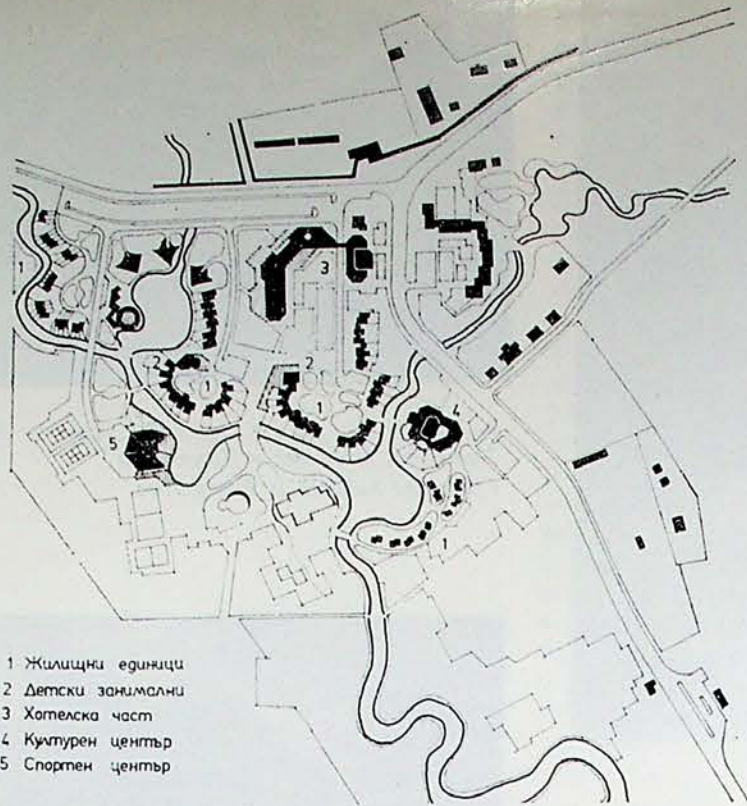
грация на функциите. Неговите предимства имат екологически, социални и икономически измерения. Насочването на отдиха към съществуващи селища с благоприятни условия означава да се спестят и опазят от пространствената експанзия на отдиха ценни земи и красиви ландшафти. На IX съвещание на групата експерти от страните на Южна Европа, състояло се през 1979 г. в нашата страна, тази тема беше усърдно дискутирана. Тя стана предмет и на други обсъждания и конференции, посветени на малките населени места, които са една възможност за развитие на отдиха, а отдихът е една възможност за тяхното съживяване. Насочването на отдиха в традиционни селища-курорти или в малки селища с благоприятни условия вместо в свободна природна среда все по-често се предлага в териториалноустройствените и в градоустройствените проекти като разумна алтернатива на монофункционалното развитие в курортни комплекси и вилни зони.

● През последните години у нас се обърна сериозно внимание на индивидуалния вилен отдих, който се оценява като обективна необходимост за трудещите се. Но неговите форми на пространствено развитие не винаги са подходящо намерени и често влизат в конфликт с природната среда. В отговор на партийните и правителствените решения за териториалното регулиране на вилния отдих бяха осъществени задълбочени проучвания и направени предложения за ограничаване на вилното строителство в свободна природна среда и за насочването му в подходящи малки селища.

● Гъстото разположение на селищната мрежа в страната и нейното допълнително уплътняване с обекти, зони и комплекси за отдих в курортните райони открива възможности за образуването на простран-

5
 Хотел-ресторант „Поморие“ в Поморие.
 Проектант: Селма Тупарева.
 Hôtel-restaurant „Pomorie“ à Pomorie. Pro-
 jeteur: Selma Tourpareva.

- 1 Жилищни единици
- 2 Детски занимални
- 3 Хотелска част
- 4 Културен център
- 5 Спортен център

- 1 Архитектурно-исторически ансамбъл
- 2 Сгради за обществен отпих
- 3 Индивидуални жилищни и билни сгради
- 4 Спортни терени и плаж

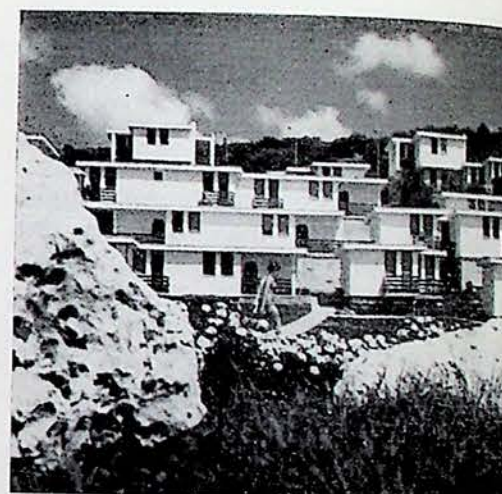
6 Проект за ваканционни селище „Сърница“. Проектант: арх. Тодор Топлийски с колектив.
Projet de cité de vacances „Sarnitsa“. Projeteurs: architecte Todor Topliiski et collectif.
 7 Използване на малко селище за нуждите на почивката. План на Скандалото. Проектанти: арх. Славкова и арх. Чубриева.
Mise à profit d'une petite localité peuplée pour les besoins du repos. Plan du village de Skandaloto. Projeteurs: architectes Slavkova et Tchoubrieva.

ствени градоустройствени системи от селища, които в близко бъдеще ще се превърнат в основен обект на програмиране, управление и пространствено планиране на отпиха. Такива образувания вече се формират по черноморското крайбрежие: Несебър — „Слънчев бряг“ — Влас, Приморско — Международен младежки център — Китен и други. Има всички предпоставки в скоро време подобни пространствени курортни системи да се формират и в планинските райони, където селищата също са приближени и взаимно обвързани, а с развитието на отпиха техните функционални и пространствени връзки ще се засилват още. Тези пространствени системи на отпиха са специфична област на застъпване и взаимно обогатяване на териториалноустройственото и градоустройственото проектиране. Необходимо е общите градоустройствени планове на курортните селища да обхващат вече целите пространствени системи и да създават предпоставки за съвместно ефективно и хармонично развитие на тези „дисперсни градове“, в които трябва да се осуетява сливането на отделните селища в непрекъснато лентово застрояване, трябва да се опазват свободни природни среди, да се формира характерен и специфичен архитектурно-градоустройствен образ на тези курортни образувания.

● Нашите големи крайморски курортни комплекси твърде рано показваха необходимост от модернизация и функционално обогатяване, за да станат по-разнообразни и по-привлекателни като среда за ваканционна почивка. Така в нашата градоустройствена практика в сферата на отпиха възникнаха проблемите на реконструкцията и обновлението, които отдавна стоят за ре-

шаване в останалите ни селища. Това означава, че градоустройствената структура и градоустройственият образ на курортните комплекси не се създават изведнъж, а чрез последователно добавяне на нови елементи и чрез реконструкция на съществуващите. При това отделните обекти са дело на различни автори и показват различни почерци и различни посоки на търсене. Но това не създава разностилие и не нарушава единството на постигнатия градоустройствен образ. Той се обогатява и развива във времето чрез хармонично или контрастно напластяване на нови шрихи, които водят до усъвършенстване и обновяване. Твърде характерни в това отношение са „Златни пясъци“ с предприетата модернизация на базата, „Дружба“ с новоизградените обекти и особено „Слънчев бряг“, чиито образ беше допълнен през последните години със сполучливи хотелски групи, а в бъдеще ще се развива и обогатява главно чрез модернизация и реконструкция.

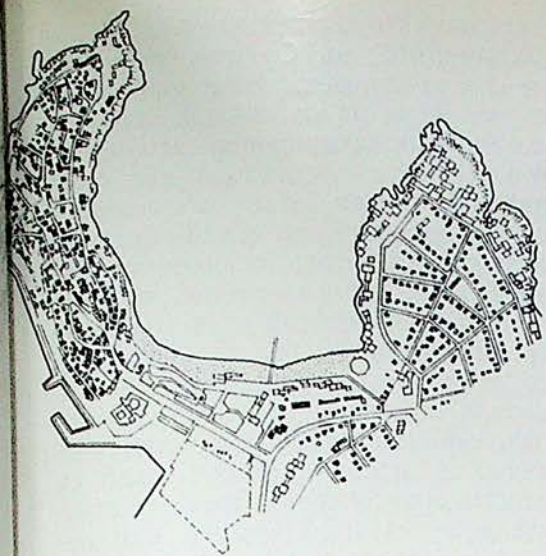
● Предстоящото развитие на планинския отпих, свързано със засиления интерес към зимните спортове и туризма, налага да се доизградят и модернизират някои от нашите планински комплекси — на първо място Пампорово и Боровец. В същност Пампорово вече показва сериозни успехи както в архитектурата на планинските хотели, така и в развитието на своята обща функционална и пространствена структура. В Боровец желанието да се създаде един реномиран спортно-туристически център е причина за много проучвания и дългогодишно проектиране, даже и в сътрудничество с чужди фирми. Тук сериозно трябва да се внимава развитието на курорта да не влезе в конфликт с природата и планината. Застрояването не бива

8 Курортен комплекс „Русалка“ на Черно море. Проектант: арх. Марин Маринов с колектив.
Complexe de villégiature „Roussalka“ sur la mer Noire. Projeteurs: architecte Marine Marinov et collectif.

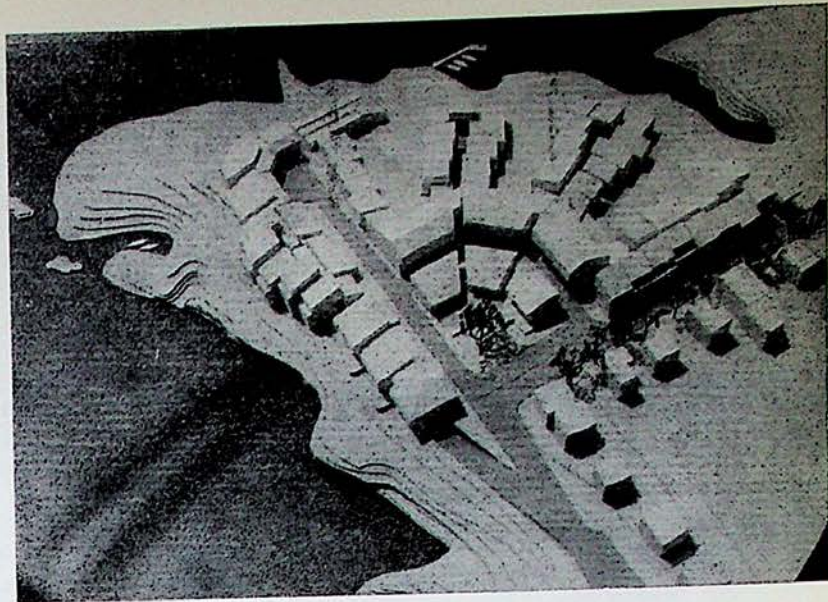

9 Хотел в курортния комплекс „Албена“ на Черно море. Проектант: засл. арх. Николай Ненов с колектив.
Hôtel au complexe de villégiature „Albena“ sur la mer Noire. Projeteurs: architecte émérite Nikolaï Nénov et collectif.

13

Проект за хотелска структура в Созопол. Проектанти: арх. Е. Кашаведова, арх. Р. Гондова и арх. И. Димитрова.
 Projet de structure hôtelière à Sozopol. Projeteurs: architectes E. Kachavélova, R. Gondova et I. Dimitrova.

10

Созопол. Градска структура с интеграция на обитаването с почивката. Проектант: засл. арх. Михаил Соколовски с колеги.

Sozopol. Structure urbaine avec intégration de l'habitat et des loisirs. Projeteurs: architecte émérite Mikhaïl Sokolovski et collègues.

да се изкачва прекомерно във височина и не бива да се повтарят грешките на френските ски-станции в Алпите. Регулирано трябва да се развиват и други планински курорти освен Боровец и Пампорово. В последно време бяха разработени сполучливи проучвания и проекти за Юдола, Семково, язовир „Батак“, Беклемето и други.

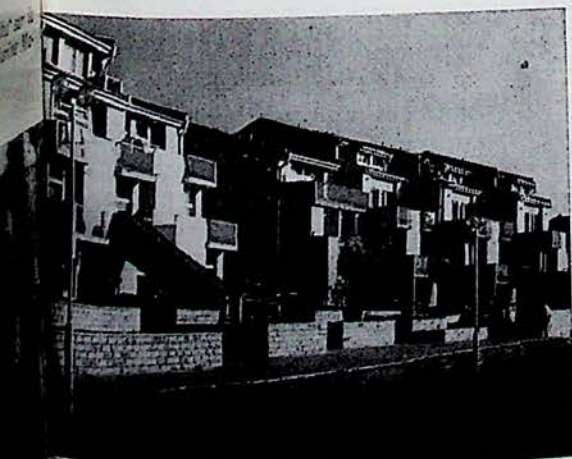
● В редица планински местности на страната обаче възникват стихийно и самодейно псевдокурортни комплекси, изградени с неугледни и неестетични сгради, дървени бараки, бунгала и други подобни. Особено често те се появяват около планинските хижи и са резултат на едно незаконно строителство, подобно на индивидуалните вилни зони във високата планина. Такива псевдокурорти изграждат и по крайбрежието, като например „бунгаловите дървени градове“ край Мичурин, Ахтопол и на много други места в цялата страна. На този вид строителство трябва да се даде решителен отпор, трябва да се предприеме своевременно саниране на нарушените местности и да не се допуска в бъдеще по този начин да се замърсява природната среда.

● Функционирането и развитието на нашите черноморски комплекси показва красноречиво, че големият капацитет и големите мащаби могат да повлияят неблагоприятно на характера на средата за отдых и да я приближат твърде много до привичната градска среда, нещо, което се наблюдава в някои пунктове и особено в центровете на „Слънчев бряг“, „Албена“, „Златни пясъци“. Може би затова в последно време се обръща поглед към комплексите от типа на „Русалка“ и в програмите на централните ведомства и по чертожните маси на проектантите се появява т. нар. „ваканционни селища“. Трябва своевременно да се посочи, че тези малки комплекси трудно могат да съществуват и функционират самостоятелно, а тяхното разполагане в най-красивите и характерни места по крайбрежието или в планините създава нова заплаха за равнове-

сието на природата. Затова в някои проучвания правилно се търси прирепването им към съществуващите селища и курорти като техни структурни части или развитието им чрез адаптиране на малки селища с подходяща архитектурна среда.

● През последните години можем да отбележим сериозните успехи в развитието на някои наши традиционни курортни селища, в които отидихт се интегрира с постоянното обитаване. Тези селища притежават сериозни предимства от икономически, социален и естетически характер, особено когато съхраняват ценно архитектурно наследство. Голяма е заслугата на нашите архитекти-градоустроители за запазването на типичното и характерното в селищната структура на такива градове като Созопол, Несебър, Приморско, за намирането на общ език между старото и новото в тях. Обектите на отидиха се разполагат в съществуващата селищна структура или я доразвиват и обогатяват чрез обособяване на курортна зона към селището като органична негова част. Сполучливи примери в тази насока са разработените неотдавна градоустройствени проекти на Велинград, Девин, Берковица, Априлци, Поморие и други, както и разработките на НИПК за селищата с богато архитектурно-историческо наследство като Мелник, Копривщица, Котел, Жеравна, Широка лъка и други.

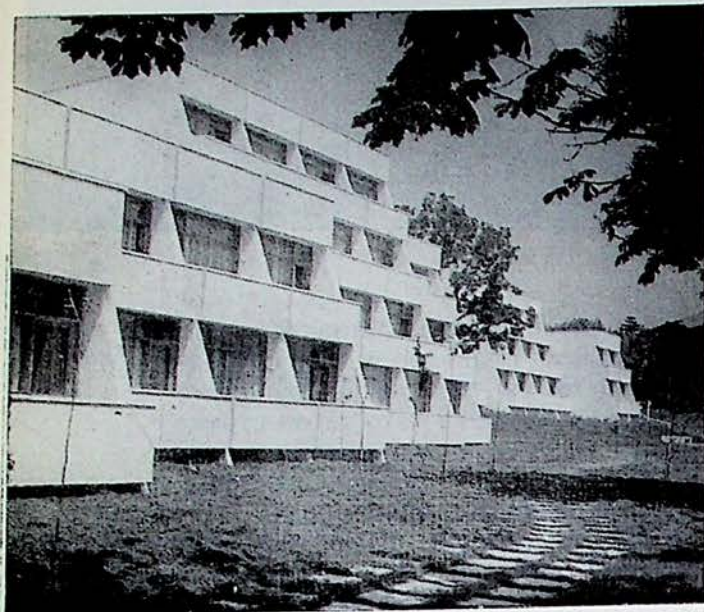
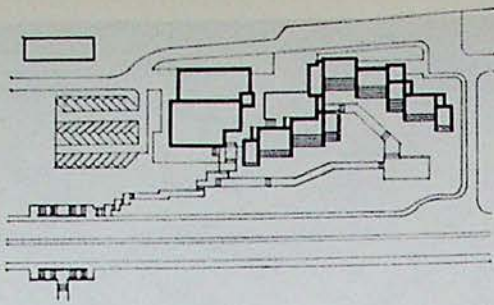
● Интересът към най-малките селища, в които има условия за отдых, предизвика създаването на редица проекти за тяхното подходящо адаптиране и използване. Сполучливи решения предлагат разработките за Стар Кръвеник и м. Табашка, Станчов хан, Скандалото, Боаза, Жребичко, Косово, Гела, Стикъл и много други. Тези проектни предложения като „първи лястовички“ трябва да се оценят високо, но следва да се оцени и фактът, че те са изпреварили своята социална поръчка и вероятно ще чакат доста дълго да се появи необходимият инвеститор. Те обаче успешно провокират тра-

11, 12

Почивна станция в Созопол с комплексна структура. Проектант: арх. Бояна Боздуганова. Генерален план и изглед.

Station de repos à Sozopol à structure complexe. Projeteur: architecte Boyana Bczdouganova. Plan général et vue.

14, 15

Почивен дом в курорта „Дружба“ на Черно море. Проектант: арх. Снежина Орозова. Генерален план и изглед.

Maison de repos à la station de villégiature maritime „Droujba“ sur la mer Noire. Projecteur: architecte Snějina Orosova. Plan général et vue.

диционния начин на мислене и подсказват добри възможности за архитектурата на отдиha. В тези стари български селища срещата на миналото със съвременното и прякото общуване с природата създава отлични условия за естетически преживявания и пълноценна почивка.

Проектирането на сградите за отдиha обхваща традиционната представа за понятието архитектура на отдиha.

● В последните години като ново положително явление в архитектурата на курортните сгради трябва да се посочи преходът от отделната сграда към групата от сгради с обогатено съдържание или към комплексно развитата структура. В „Слънчев бряг“ това начало беше поставено с хотелските групи „Континентал“, „Созопол“, „Несебър“, „Лонгоза“, при които проличава изключително ясно чувство за характера на архитектурата на отдиha, за връзката с околната среда, за заличаването на границите между вътрешни и външни пространства, за сродяването на архитектурния образ с най-добрите постижения на народната ни архитектура. Напоследък тези позиции бяха защитени и доразвити с вещина и професионално майсторство в нови-

те хотелски групи „Черно море“ и „Поморие“, които са пример за творческа приемственост и развитие. По подобен начин еволюира и архитектурният образ на почивните домове, които от отделни сгради или от отделни обеми прерастат в комплексни структури на групи сгради, решени около вътрешно пространство или улица и притежаващи богато пространствено въздействие. Интересни примери в това отношение са неотдавна построените почивни домове в „Дружба“, в Созопол, край Китен, както и новопроектираният хотелски комплекс в Созопол, които представляват по-скоро част от селищна структура, отколкото отделна сграда. Струва ми се, че това са предшественици на нови архитектурно-градоустройствени форми, които можем да наричаме „почивен дом — селище“ или „хотел — селище“. В тези форми се наблюдава едно логично застъпване и преливане на чисто архитектурното проектиране с градоустройственото, което означава взаимно обогатяване и естествено протичане на творческия процес от голямото към малкото пространство.

● Реализираните през последните години обекти на отдиha показват две основни разновидности: сгради с висока степен на комфорт и обслужване и сгради с опростено и скромно изпълнение. Първата разновидност са обекти с престижен, представителен характер, изградени с повече лукс, монументалност и тържественост, с богато решение на интериорите и синтез с монументалните изкуства. Такива са главно някои представителни хотели на стопанския туризъм, като гранд-хотел „Варна“ в комплекса „Дружба“, а също и някои почивни станции в „Златни пясъци“, „Дружба“, Приморско, на Витоша, Баня и други. Напоследък се появиха и т. нар. „приемни сгради“ и творчески бази, които са типични представители на престижното направление в архитектурата на отдиha с ограничено използване. Твърде дълго време ние идентифицираме понятието архитектура на отдиha с подобни престижни обекти и забравяме, че в многократно по-големи мащаби тя се ражда по цялата ни земя в най-различни форми.

● При масовия тип сгради за отдиh, които се изграждат по-просто и по-скромно, опростените форми на отдиha се предпочитат от много хора поради подчертания стремеж към природата и простотата на естествения живот и естествените отношения по време на почивката. Затова характеристиката „простота и демократизъм“ твърде добре определя целта и същността на архитектурата на отдиha. В такава среда може по-добре да се реализира отдиhът като синоним на свободата — в избора на дейностите, на проявите, на контактите. За съжаление в масовия тип на сградите за отдиh твърде рядко се срещат добрите постижения. Но

сгради като почивния дом в кв. „Харманите“ на Созопол показват, че и с обикновени материали и мазилка може да се създаде скромна, но приятна ваканционна атмосфера.

● Големи са проблемите със сградите от лек тип, които за съжаление са най-масовите, но и най-неестетичните представители на архитектурата на отдиha. Няма съмнение, че те са необходими, особено през сезонната експлоатация на базата през лятото. И тъй като това са обекти, които изцяло подлежат на индустриализирано серийно производство, стана очевидно в какъв сериозен дълг са нашата архитектурна мисъл и строителното ни производство към архитектурата на отдиha. Изграждането на „Албена“ отдавна доказва възможностите на индустриализираното строителство. Стандартизацията в сферата на отдиha обаче не може и не бива да тръгне по пътя, по който върви стандартизацията на жилището. Затова трябва да се прилагат по-масово методите на индустриализация на отделни елементи, които позволяват по-широка вариантност.

● Връзката с природната среда и с местната архитектура са характерни за архитектурата на отдиha. Те трябва да се осъществяват на принципа на хармоничното включване и тактичното допълване, а не на принципа на контраста и самоизявяването. Това изискване е особено важно за планинските райони с изключителна природна рамка и богати архитектурни традиции. В редица курорти на страната има добри постижения в тази насока. В курорта Пампорово последните архитектурни реализации, като например хотелските групи „Преспа — Рожен“ показват добро разбиране на посочения принцип и постигат много от топлината и уюта, характерни за народната ни архитектура. При локализирането на обекти за отдиh в старите селища, което ще бъде честа практика в бъдеще, изниква сложният и отговорен въпрос за хармонично включване, а той е свързан и с въпросите за характера на новата архитектура, за продължението на народните традиции, за композиционните средства и похвати и най-вече за отношението между старо и ново в непрекъснатото развитие на архитектурната дейност.

Архитектурата на отдиha със своите сериозни постижения в последните години изведе цялата българска архитектура на нова, социално значима позиция. В нейния разширен обхват и сложно съвременно развитие съществуват проблеми, чието разрешаване изисква сериозни творчески усилия от архитектите в сътрудничество с много други специалисти, за да се формира успешно характерният архитектурно-художествен образ на средата за отдиh като неразделна част от цялостната жизнена среда на нашето социалистическо общество.

ВИСОКИ ЗВАНИЯ

По случай 24 май — Деня на българската просвета и култура, на славянската писменост и на българския печат, Държавният съвет е издал указ, с който удостоява:

СЪС ЗВАНИЕ „НАРОДЕН АРХИТЕКТ“ заслужилите архитекти **Александър Георгиев Баров** — Комплексен институт за проучване и проектиране „Главпроект“;

СЪС ЗВАНИЕ „ЗАСЛУЖИЛ АРХИТЕКТ“ арх. **Борис Томов Марков**, арх. **Мария Иванова Милева** — главен секретар на Съюза на архитектите в България; арх. **Милчо Костадинов Сапунджиев** — директор на Зонална проектантска организация — Пловдив; арх. **Христо Иванов Генков** — директор на „Градоустройство“ при „Главпроект“; арх. **Чедомир Кочев Павлов** — главен директор на КИИП — „Софпроект“.

Арх. Александър Георгиев Баров

Арх. Борис Томов Марков

Арх. Мария Иванова Милева

Арх. Милчо Костадинов Сапунджиев

Арх. Христо Иванов Генков

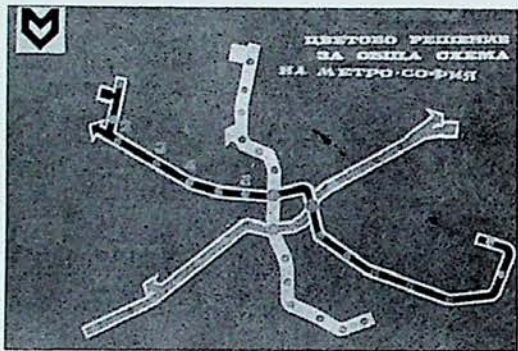
Арх. Чедомир Кочев Павлов

КОНКУРС „ГРАДОУСТРОЙСТВЕНО, АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕНО И МОНУМЕНТАЛНО ОФОРМЯНЕ НА ПЪРВИЯ ДИАМЕТЪР НА СОФИЙСКОТО МЕТРО“

СЪСТАВ НА ЖУРИТО:

Председател: арх. Александър Вакрилов; зам.-председател: Димитър Петров. Членове: засл. худ. Иван Радев, Павлин Павлов, засл. арх. Янка Добрева, проф. арх. Кирил Бойчев, арх. Тодор Младенов, арх. Емил Янчев, арх. Атанас Кънев, арх. Емил Димчев, арх. Васил Луков, инж. Буду Пачулия, инж. Камен Каменов, инж. Александър Везенков, засл. арх. Евлоги Цветков, Дончо Карапантев.

Схема на Софийския метрополитен
Concours: „Aménagement urbaniste, architecturo-artistique et monumental du premier diamètre du métro de Sofia“. Shéma du métro de Sofia.

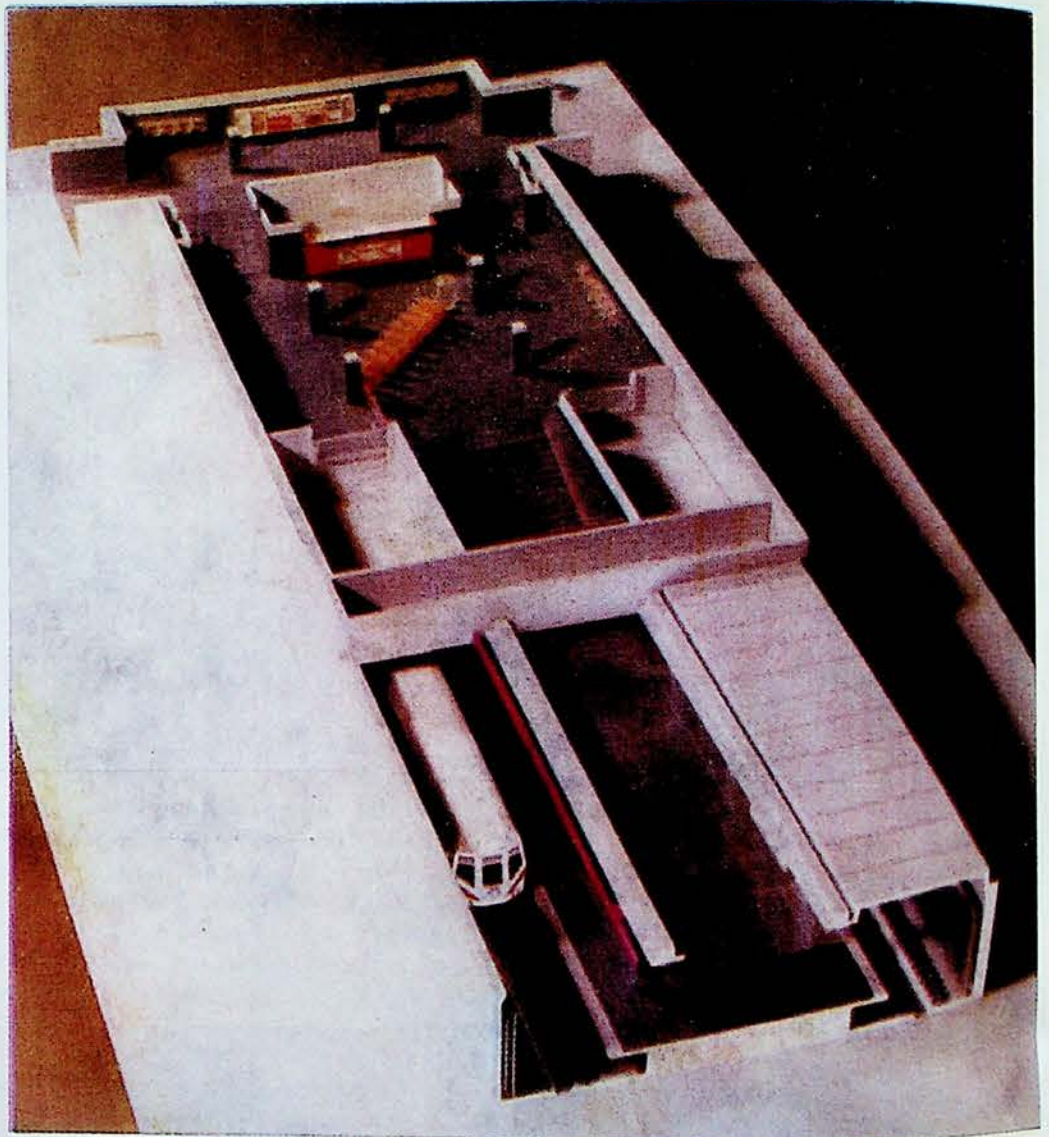

Втора премия

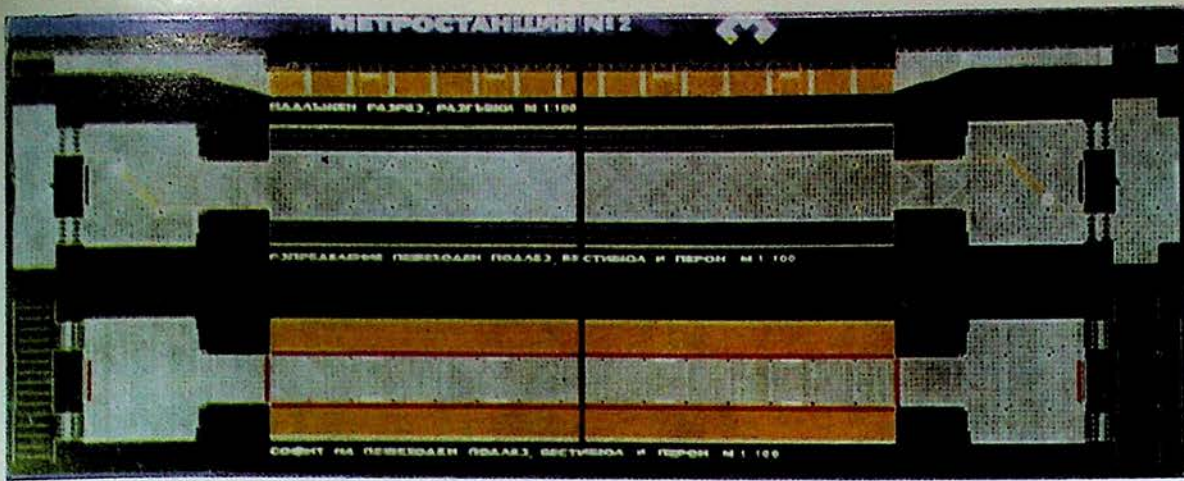
Проект на колектив с ръководител арх. Здравко Русев

Deuxième prix. Collectif dirigé par l'architecte Zdravko Roussev.

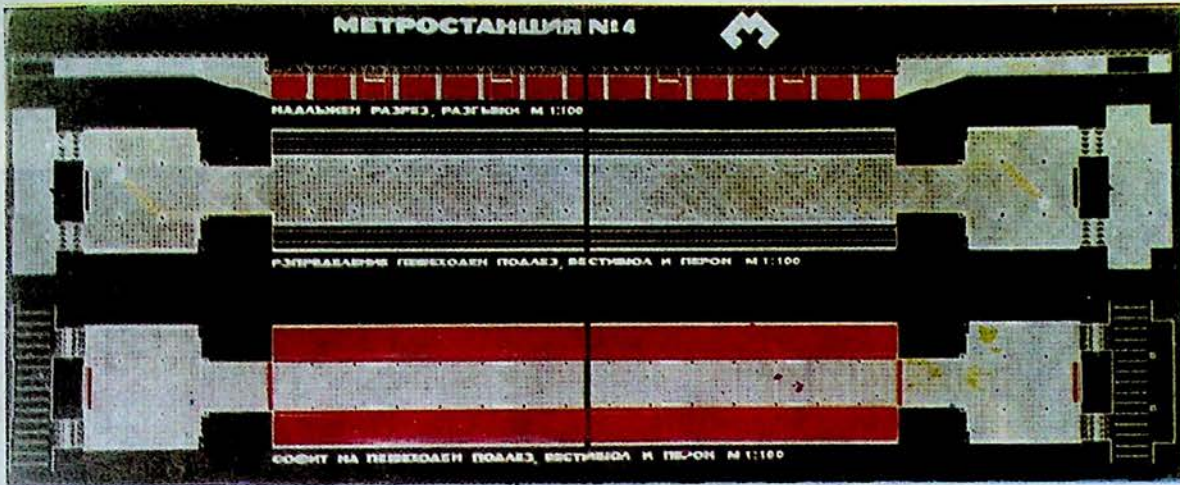
Макет на метростанция
Maquette de station de métro

План и разреди на метростанции №№ 2, 3, 4 и 6
Plan et coupes des stations de métro №№ 2, 3, 4 et 6

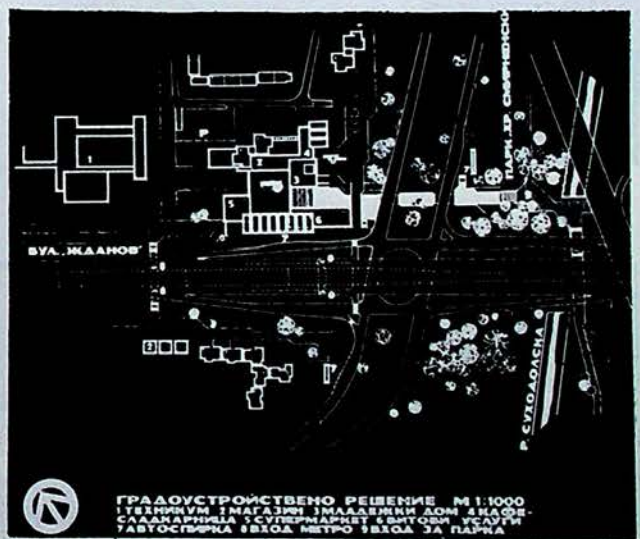
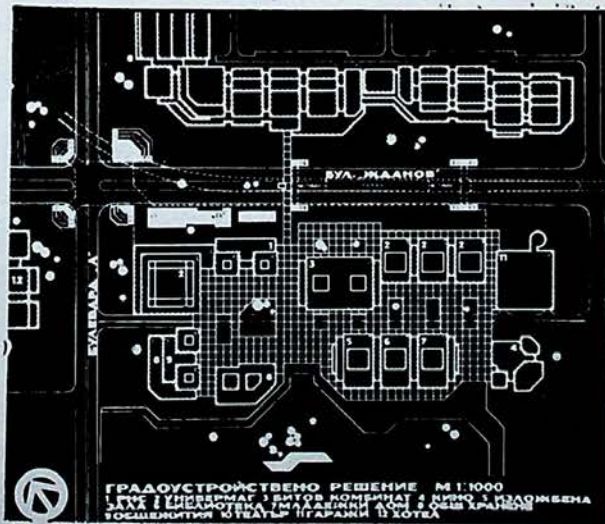
План на метростанция № 2
Plan de la station de métro № 2

План на метростанция № 4
Plan de la station de métro № 4

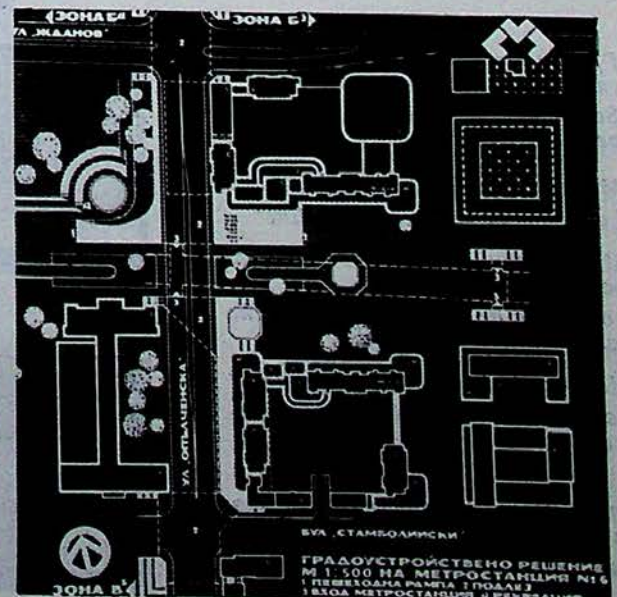
Градоустройствено решение на метростанция № 2 „Люлин“
Solution d'urbanisation de la station de métro № 2 „Luline“

Градоустройствено решение на метростанция № 3 „Христо Смирненски“
Solution d'urbanisation de la station de métro № 3 „Christo Smirneniski“

Градоустройствено решение на метростанция № 4 „Вълчо Иванов“
Solution d'urbanisation de la station de métro № 4 „Valtcho Ivanov“

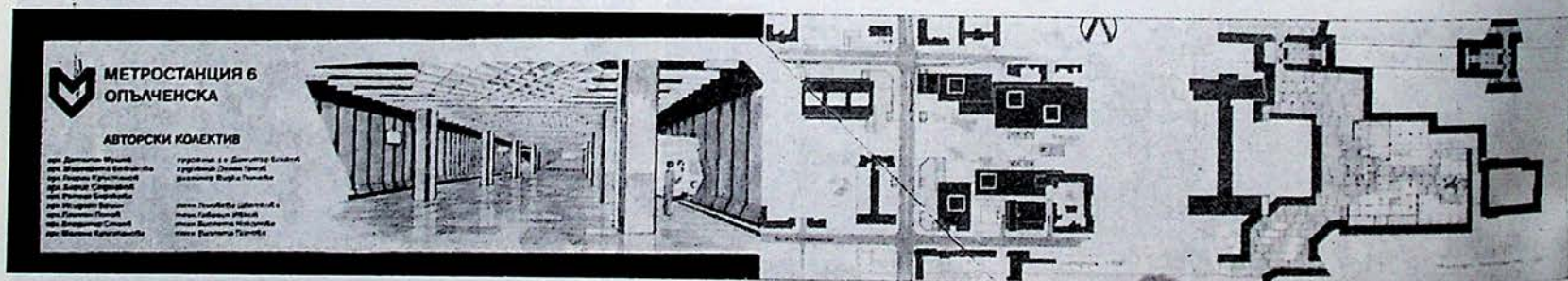
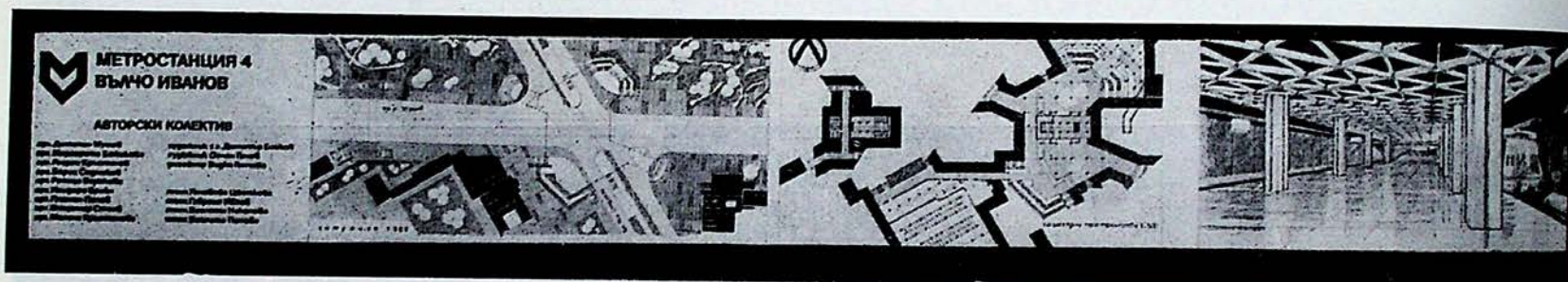
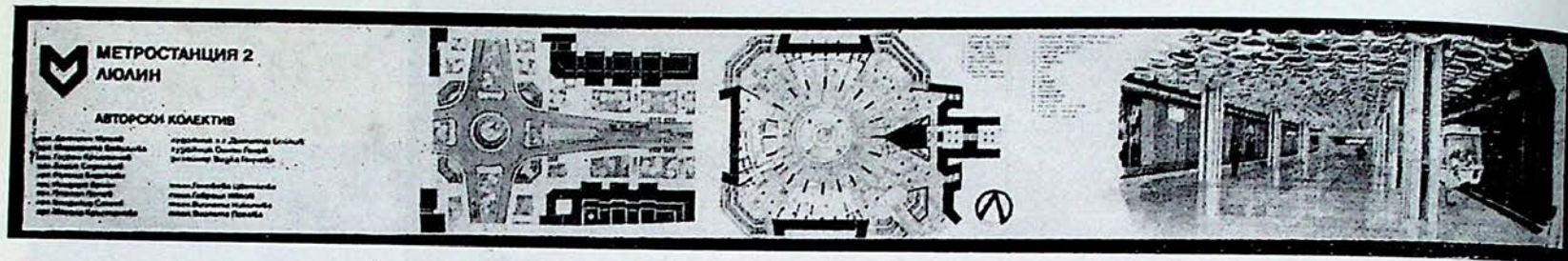
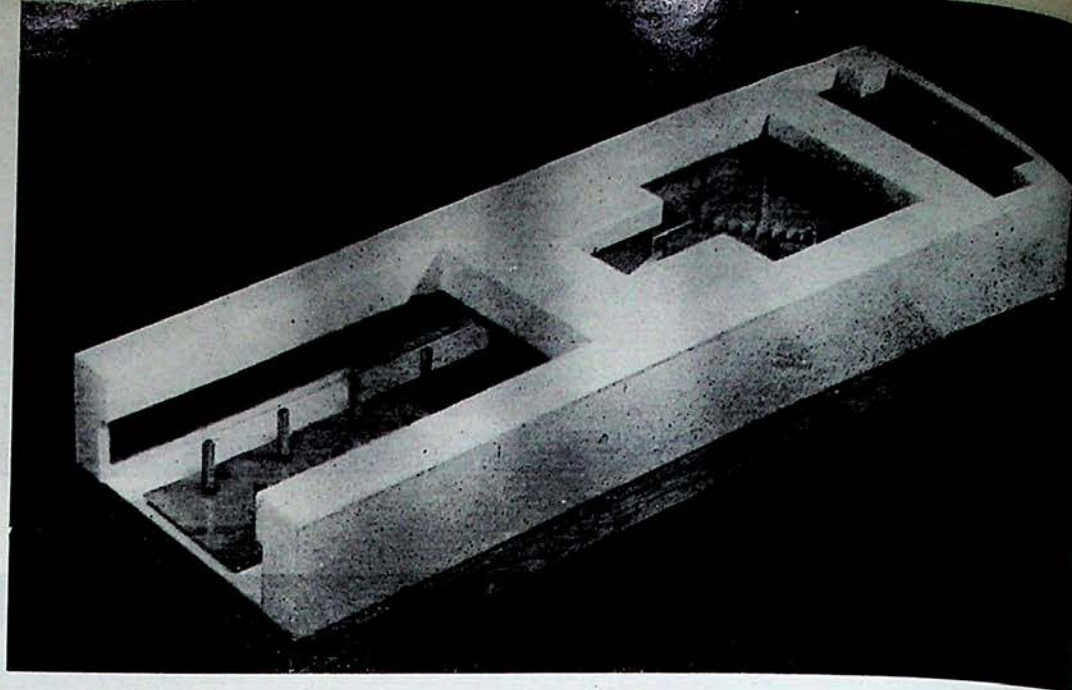
Градоустройствено решение и на метростанция № 6 „Опълченска“
Solution d'urbanisation de la station de métro № 6 „Opalchenska“

Проект на колектив с ръководител арх. Детелин Мушев

Troisième prix amoindri. Collectif dirigé par l'architecte Détéline Mouchev.

Макет на метростанция
Maquette de station de métro

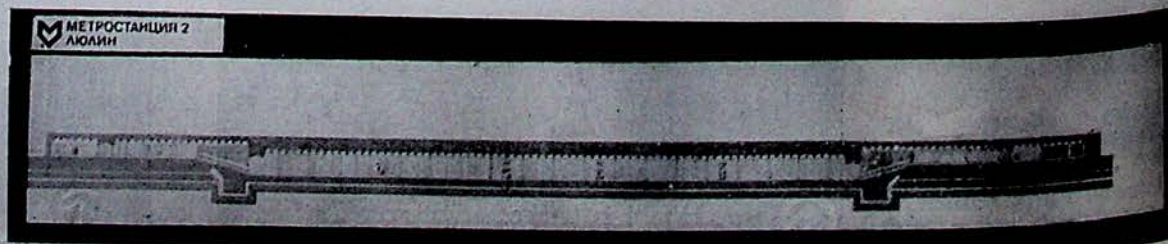
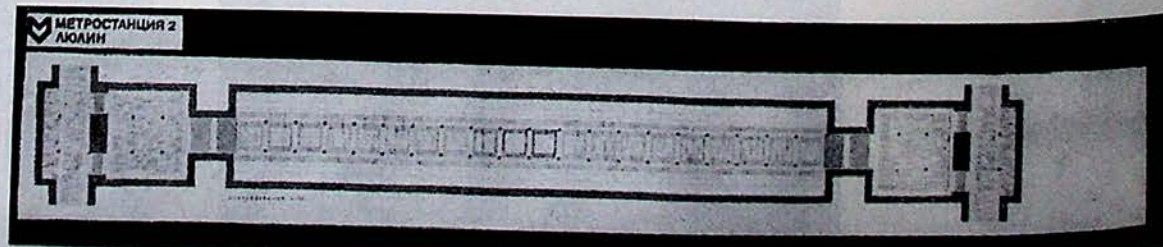
Градоустройствено решение и перспективни изгледи на:
Solution d'urbanisation et vues en perspective de:

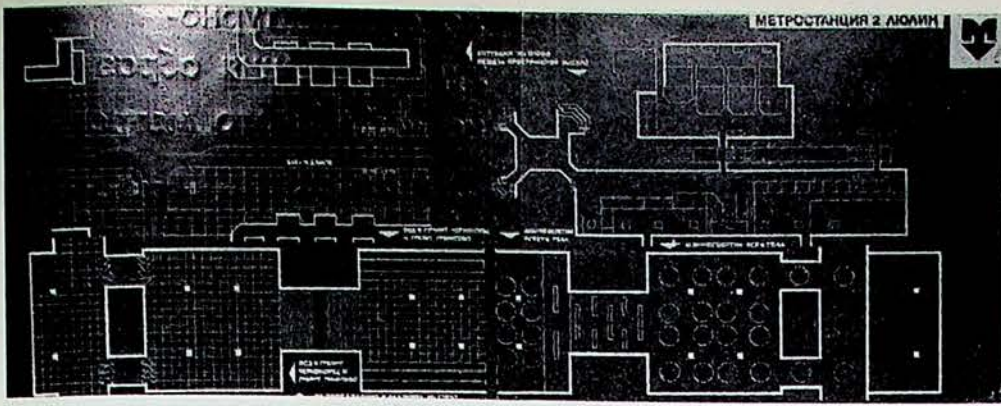
Метростанция № 2 „Люлин“
La station de métro № 2 „Luline“

Метростанция № 4 „Вълчо Иванов“
La station de métro № 4 „Valtcho Ivanov“

Метростанция № 6 „Опълченска“
La station de métro № 6 „Opaltschenska“

Разпределение и вертикален разрез на метростанция „Люлин“
Plan Coupe verticale de la station de métro „Luline“

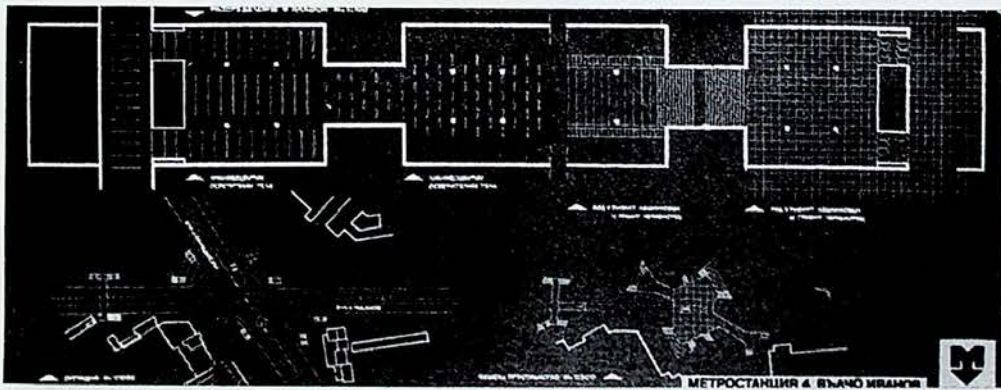
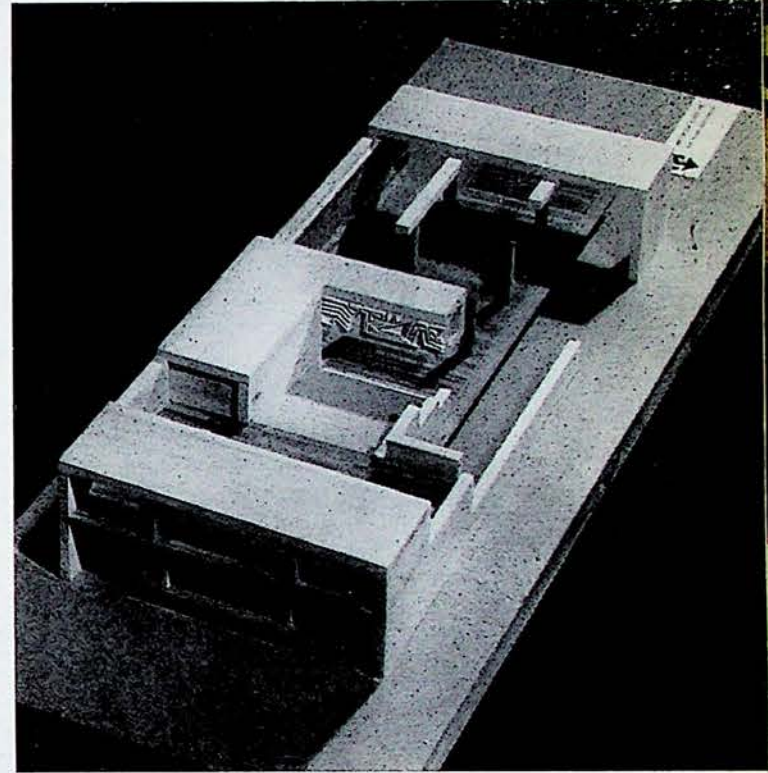
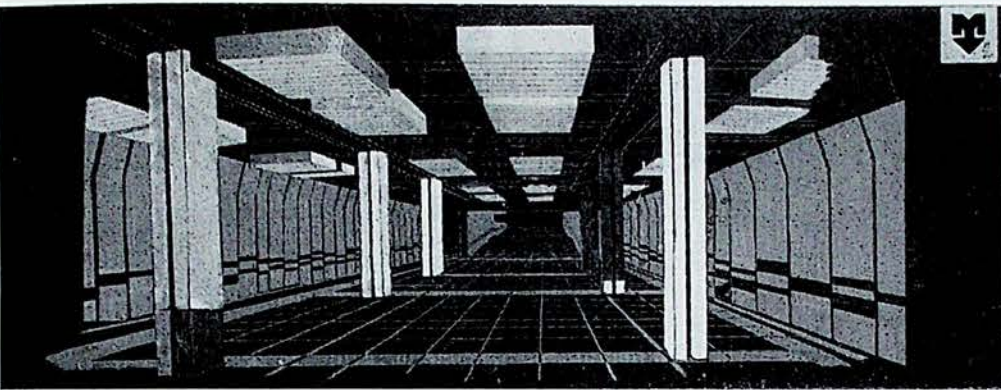
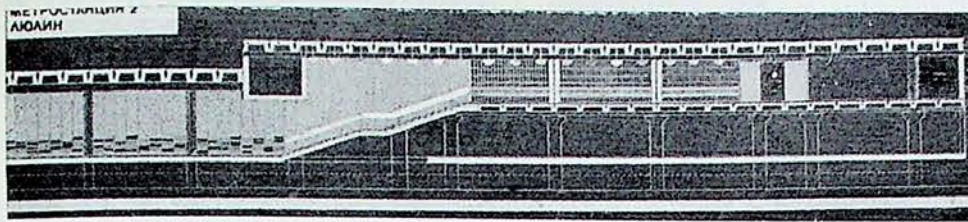

Трета занижена премия

Проект на колектив с ръководител арх. Георги Кръстанов

Troisième prix amoindri. Collectif dirigé par l'architecte Guéorgui Krastanov.

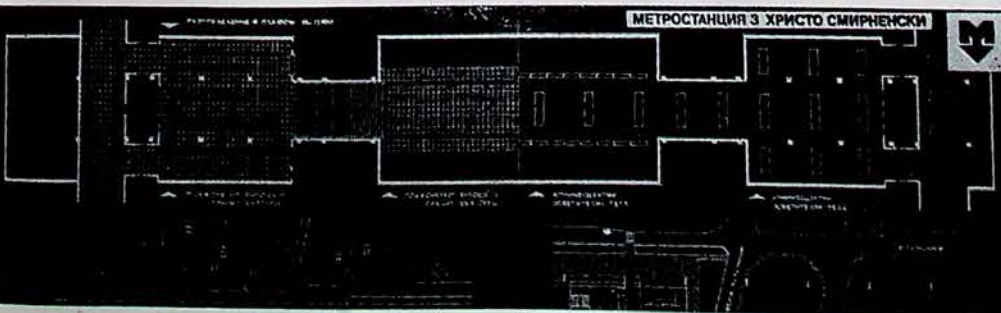
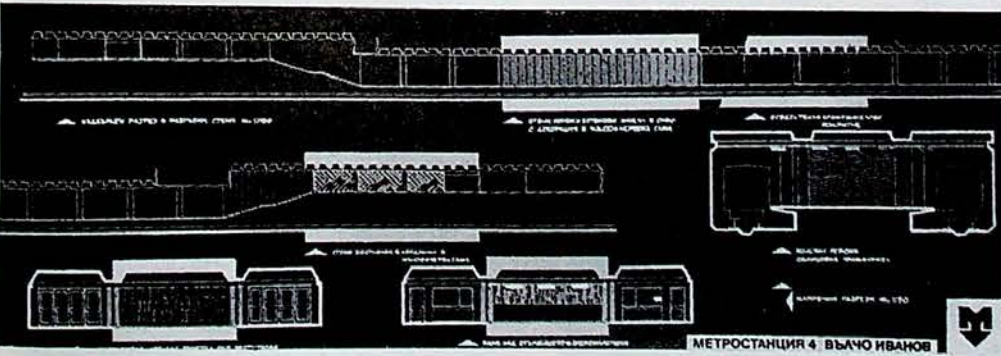

Разпределения, разрези на:
Plans et coupes de:

Метростанция № 2 „Люлин“
La station de métro № 2 „Luline“

Метростанция № 3 „Христо Смирненски“
La station de métro № 3 „Christo Smirnenski“

Метростанция № 4 „Вълчо Иванов“
La station de métro № 4 „Valcho Ivanov“

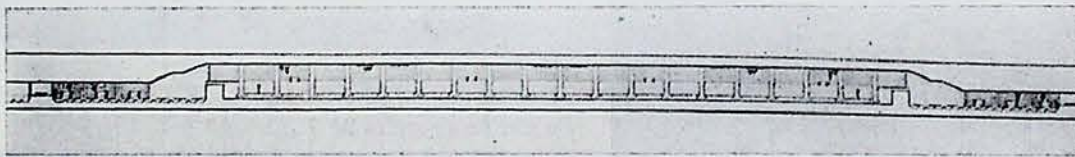
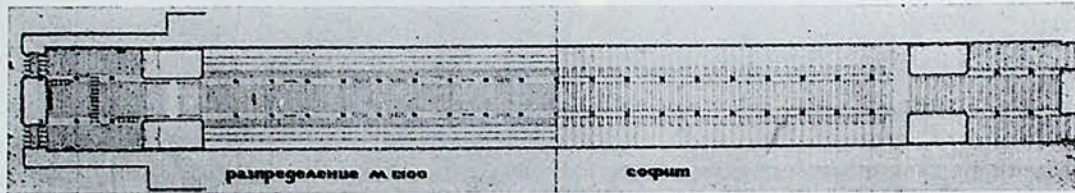
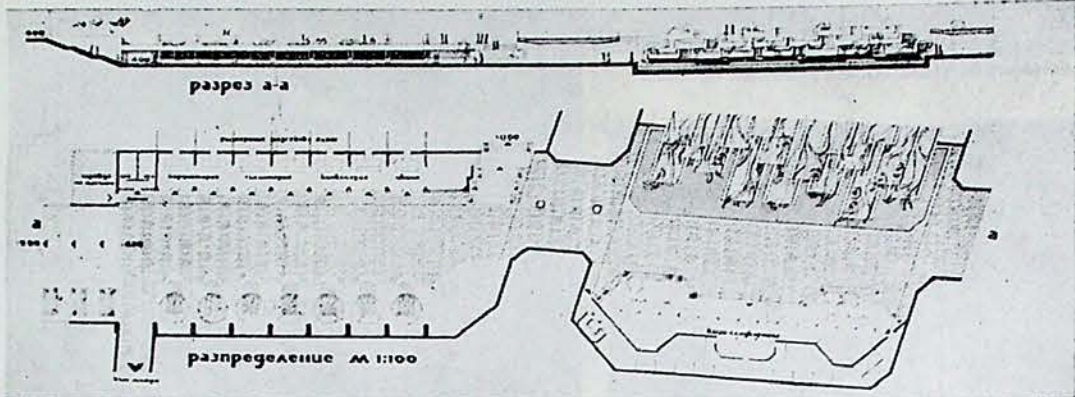
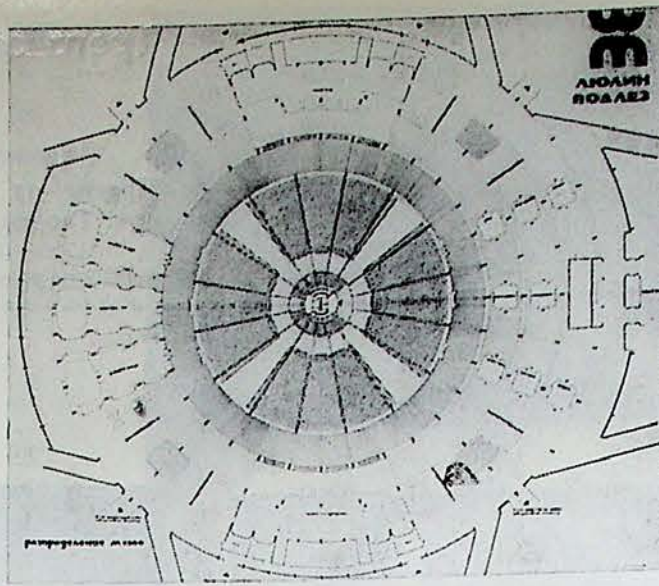
Макет на метростанция
Maquette de station de métro

Откупка

Проект на колектив с ръководители арх. Снежа Даскалова и арх. Олга Станева

Projet acheté. Collectif dirigé par l'architecte Snéja Daskalova et l'architecte Olga Stanéva

Подлез „Люлин“
Passage „Luline“ à niveau inférieur
Подлез „Вълчо Иванов“
Passage „Valtcho Ivanov“ à niveau inférieur
Подлез „Христо Смирненски“
Passage „Christo Smirnenki“ à niveau inférieur

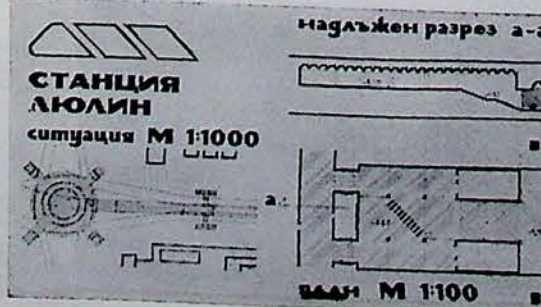
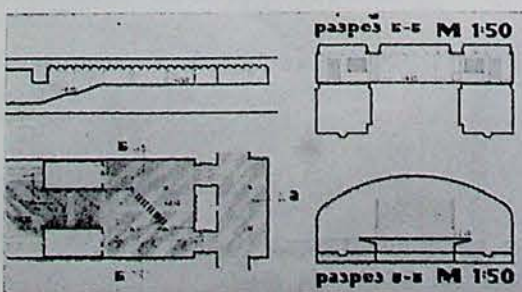
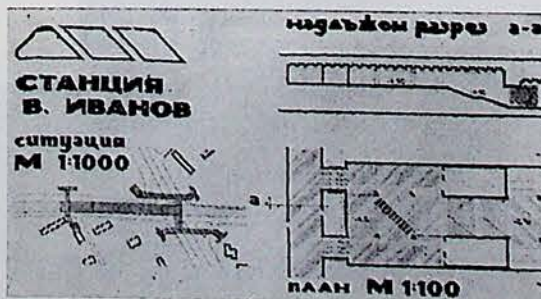

Занижена откупка

Проект на колектив с ръководител арх. Христо Чепилев

Projet acheté à un prix moins élevé. Collectif dirigé par l'architecte Christo Tchépilév.

Градостроитвени решения и вертикален разрез на метростанциите: „Христо Смирненски“, „Вълчо Иванов“ и „Люлин“
Solutions d'urbanisation et coupe verticale des stations de métro: „Christo Smirnenki“, „Valtcho Ivanov“ et „Luline“

За архитектурно-художествения образ на софийското метро

Проведеният през декември 1980 г. конкурс за архитектурно-художествено оформление на станциите от първия диаметър на софийското метро разкри редица проблеми, свързани с процеса на художественото формобразуване.

Основният дискуссионен въпрос е — как в случая трябва да се разбират като качество на образа единството и разнообразието. Единството идва като логична последица на функцията, на планировъчното и пространственото решение. Още повече, че става дума за типови решения — станциите на метрото се явяват серия от еднакви пространства, изградени по един и същи начин под нивото на терена. Естествен е въпросът — какво разнообразие би могло да се търси и редно ли е изобщо да се търси разнообразие? Не би ли било това едно самоцелно желание? От друга страна, ако приемем, че образът трябва да бъде еднакъв за всички станции, това не би ли затруднявало ориентацията на пътниците? От всички изказани мнения и от разговорите става ясно, че единството на художествения образ е нужно, логично и постижимо.

Различното или по-точно уникалните елементи са допустими при разработката на входовете и подземните пространства преди около станциите, тъй като тяхното решение е свързано с конкретната градостроителна среда. Разнообразието по естествен път ще се получи чрез изграждането на безколонни станции и чрез по-богатото оформление на централните станции, където в цялостното единство на компонентите ще се включат и останките от древна Сердика. Друг основен въпрос е начинът на изграждане на образа. Общото строително-конструктивно изпълнение ще се осъществи по индустриален начин. Естествено и логично е този начин да се приложи и за художественото изграждане на интериорите. Това решение се подсказва не само от строителното изпълнение и от мащаба на съоръжението, а и от времето, в което живеем, от научно-техническия прогрес и съвременните примери в световната практика. Интериорът в случая трябва да се състои от отделни елементи, проектирани като дизайн и като произведения на промишлеността — съчетание на форма, конструкция, техническо решение за монтажност и качество. Съществен компонент в изграждането на художествения образ се оказва визуалната комуникация — система от графични елементи, които ориентират правилно пътниците. Тук е уместно да се отбележи, че с участието на прилаганата графика и дизайна се реализира истинският синтез на архитектурата с пластичните изкуства. Що се отнася до участието на монументалните произведения, то тяхното място е не в самите станции, а в съседните пространства, където не се чувствава напрежението на пътуването, а и където околната среда би подсказвала едно по-правилно тематично или декоративно решение.

Тъй като метрото е подземно съоръжение, то изкуственото осветление в него също се явява важен елемент на архитектурно-художественото решение. Посредством него ще се осигури нормалният светлинен комфорт и ще се моделира пространството. Нужно е да се осъществи единство със светещите надписи, които да играят ролята на светлинни акценти.

Не на последно място е и ролята на цветовете, който би допринесъл много за сигналното разграничаване на отделните станции. Резултатите от конкурса са един добър старт за решаването на тази изключително голяма и от национално значение задача. За изпълнението ѝ е необходимо най-пълно да се използват творческите сили на българските архитекти, дизайнери и художници, а също и най-новите световни постижения в тази област.

Засл. арх. Евлоги Цветков

Сценографията на историческия игрален филм „Хан Аспарух“

Арх. Богоя Сапунджиев, главен
художник на филма „Хан Аспарух“

Всяка епоха носи в себе си елементите на една специфична култура. Всяка епоха е запазила свои белези, които не могат да се припишат на никое друго време. Те се съдържат в архитектурата, в другите изкуства, в бита, обичаите, ритуалите, облеклото и т.н. И колкото по-малко данни за тях могат да се почерпят от паметниците или от археологическите останки, толкова по-трудно може да се проникне в определената епоха, независимо дали тя е повече или по-малко отдалечена по време от нас. При това става дума да се възкреси епохата с цялата ѝ духовна и материална култура, за да се създаде един наистина правдив исторически игрален филм. Най-мощният исторически филм, който е правила нашата кинематография, безспорно е „Хан Аспарух“. За съжаление, за времето на Кубрат и Аспарух съществуват най-оскъдни данни. Писмените паметници са само няколко византийски ръкописа. Археологическите находки са предмети от керамика, коланни украси, онгони, следи от юрти и погребения. А задачата, която беше поставена при решаването на филма „Хан Аспарух“ на главния художник, беше наистина твърде тежка, почти непосилна. Целта да се създаде реална представа за цялостната материална култура на прабългарите от VII в., като се съобразяваме с драматургическата линия на сценария, наложи една напрегната проучвателна дейност. Трябваше да посетя Московската и Алмаатинската академия на науките, за да разговарям със съветски учени и да се справя с литературни източници. Непрекъснато се консултирах с наши специалисти-историчници и археолози. Посетих онези места в Съветския съюз, които най-много напомнят поселенията на някогашна Велика България и нейната столица Фанагория. Запознах се с редица архитектурни паметници от тази епоха в други страни. Разбира се проучванията можеха да траят дълго, ако не бяха притискащите срокове за завършването на филма. Наред с проучванията на епохата, трябваше да се набележат общото художествено решение на филма, неговата стилистика, цветово звучене, както и степента на символичното насищане на епизодите. Архитектурните решения се раждаха едно след друго в различни варианти и с много съмнения. В първото решение на Фанагория например преобладаваше сирийското и иранското влияние, прието от прабългарите чрез аланите. Прекомерното усещане за азиатски елементи обаче не ме удовлетвори. Тогава възприех друга, по-логична линия, опирайки се на по-късно създадената архитектура в Плиска. Новите решения застанаха на местата си органично, монументално, вярно. Именно тази архитектура трябваше да съжителствува хамонично с юртите, навесите, работилниците, коневръзите, чешмите и т.н. при проектирането и реализирането на Фанагория. Дворецът на Кубрат е разположен на висок хълм, с подход по стръмна, но тържествена каменна стълба. В подножието на стълбата симетрично горят два огъня. Тяхното предназначение е да пречистват от зли помисли всички, които отиват при хана. На атика се веят седем знамена — конски опашки. На съседния хълм е разположен езически

храм. Към него води подобно каменна стълбище. Осите на храма и двореца се пресичат под прав ъгъл. Храмът също е изграден от камък. Квадратните колони са построени по система, отговаряща на тогавашните представи за света. Храмът няма покрив. Жертвеният камък с улей, по който изтича кръвта на жертвеното животно, служи за гадаене. Свещеният огън се пази в специално огнище. Крепостната стена, опасваща Фанагория, носи характер на антична стена, разрушавана от нашествията и възстановена от българите. На мястото на Фанагория е имало римска колония, който факт ми даде правото да разположа по терена развалини от антични храмове. Градоустройствената задача „Фанагория“ е твърде своеобразна, необичайна, „улиците“ и има, и няма, „площади“ има, система в разположение на юртите има, като техните кулообразни форми се редуват с подчертаните хоризонтални на стопан-

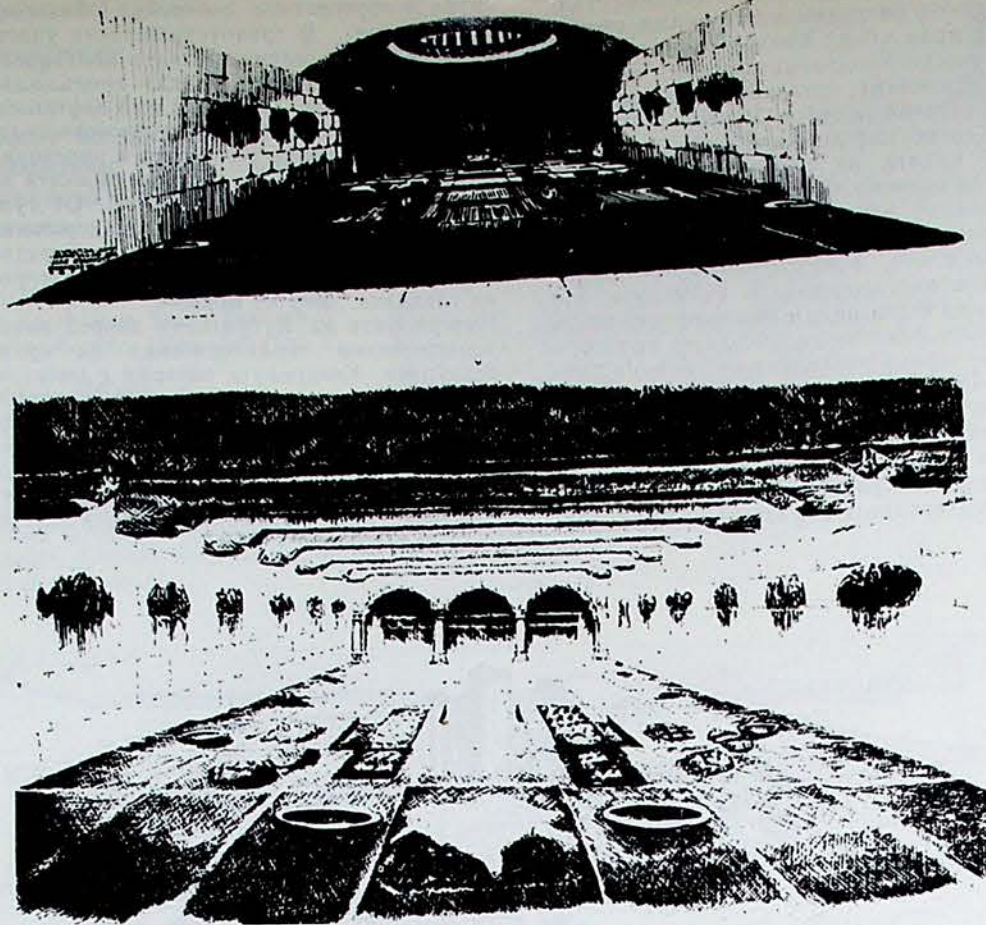
ските и търговските постройки (обикновено дървени). В градоустройството участвуват и други елементи, като коневръзи, дефташлари и други. Градът продължава извън крепостта. Там също има дефташлари, юрти, стопански сгради, стражеви кули, пристан. Недалече, на висока и просторна площадка се намира гумното (арената за обучение и игри на конниците). От гумното се открива величествената панорама на Фанагория, разположена на множество хълмове, които великолепно контрастират на гладката шир на морето. Интериорите на Кубратовия дворец дават допълнителна характеристика на архитектурата. Квадровата зидария е оцветена с дървени стени и сребърни барелефи. Колоните с арки и двете самостоятелни арки са свързани. Те са символ на голямата държавна власт на хана. Там е и естествено място на ханския трон — единственият в залата. Пред двете арки са забити държа-

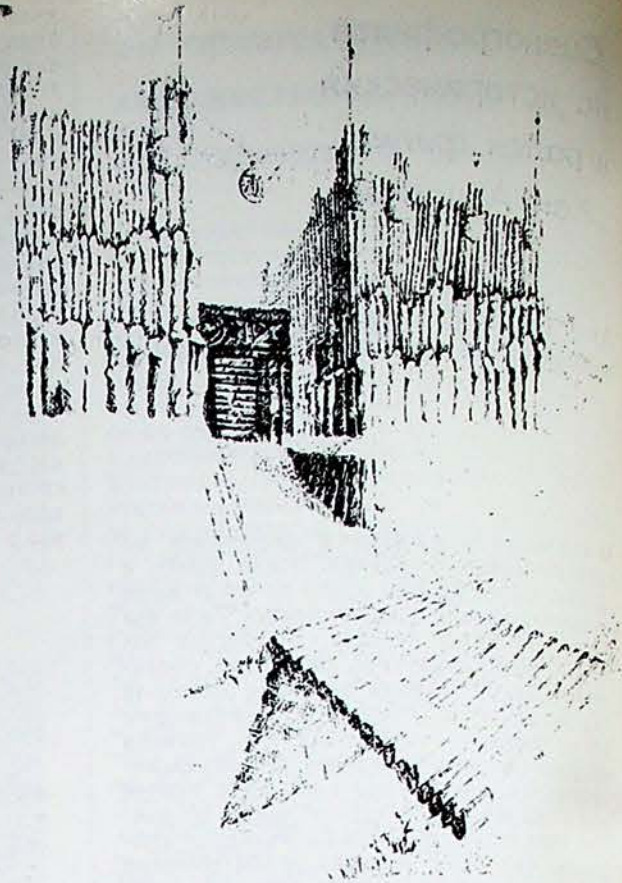
1
Фанагория
Fanagoria

2
Декор „Прабългарски храм“
във Фанагория
Décor „Temple protobulgare“
à Fanagoria

3, 4
Декор „Тронната зала на Кубрат“
Décor „La salle du trône de Koubrate“

5
Декор „Южният онгъл“
Décor „Le camp retranché du sud“

вните знамена и е поставен знакът на ханската власт върху златен щит. В архитектурата пестеливо участва и старобългарската тъкан — това са завесите. Над хана, по подобие на юрта, се извисява купол, където са единствените прозорци за директно осветление. Тронната зала е сурова, тържествена и същевременно достатъчно уютна, за да се постигне подчертаният демократизъм на цялата социална и военна система на прабългарите. Що се касае до интериора на юртата, не трябваше да изпускаме факта, че това е било оптималното жилище за условията, при които са живеели прабългарите. Юртата се разглобява и се товари на кон или на каруца бързо. Тя бързо се сглобява на новото място. Добре защитават от студ и топлина. (по средата има огнище). Две, три и повече юрти умело се съчетават в единен архитектурен обем. Самостоятелните юрти също са различни по обем. Унифицираните елементи (канати) дават възможност да се устроят три, четири или даже дванадесет канатни юрти. Всички възможни исторически източници потвърждават категорично, че прабългарите са били „сраснали“ с конете си — не само мъжете, но и жените и децата. Походите и дългите преходи не са били рядко явление. По време на тези дълги преходи те са правели временни укрепени лагери. За „крепостна стена“ са служели каруците. Така са прекарвали зимите. Когато Аспарух е достигнал Дунава, прабългарите са се установили за няколко години в т.н. „северен онгъл“. Временната крепостна стена е дървена (честокол) с ров и вал. Оттук нататък сведенията за българи и славяни стават все по-пълни и точни. Северният онгъл е ситуиран строго в правоъгълник и е ориентиран по посоките на света. Централно място заема ханската юрта. След преминаване на Дунава Аспарух укрепва по същия начин южния онгъл. Под стените на този онгъл (разположен по релефа на местността) българи и славяни са извоювали решителната победа над византийската армия в паметната 681 година. Във филма „Хан Аспарух“ е показано славянско село от VII в. Колибите са полуземлянки. Те винаги са свързани с водата. Не по-лека бе задачата с византийските интериори и византийския военен лагер. В различните миниатюри и моноскрипти лагерите се описват твърде ясно и категорично, а що се касае до архитектурата, както се казва, проблеми нямаше. Фил-

мът обаче поставя свои изисквания към архитектурата. Трябваше да се измисли декорът за дългите коридори към императорската стая по начин, който да внушава увеличаващото се подтискащо чувство към страшното неизвестно, към страшната рафинирана подлост на императора. Затова предложих полуекстериор-полуинтериор — твърде странно понятие, но единствено подходящо за драматургичното и психологичното състояние на актьора. Шестият вселенски събор в Константинопол се е провел в някаква зала. Думата, с която е назована залата, в превод може да означава църковно или обществено помещение. Някои приемат, че това е „Света София“ — други, че това е дворецът в Константинопол. За филма това нямаше съществено значение. Смисълът на този епизод е, че великата византийска империя и великият византийски император Константин Погонат (който напуснал полесражението, за да дойде именно на този вселенски събор) се оказат победени от българи и славяни начело с хан Аспарух. Следователно този вселенски събор трябваше да бъде смачкан от едрите архитектурни форми на интериора и съпоставката между архитектура и хора (византийската вихрушка) не биваше да бъде в полза на византийците. Ето това подсказва решението на декора — само загатнат черковен интериор, лишен от най-характерните си архитектурни форми, но наситен с мраморни гигантски пилони и колони. Както архитектурата, така и филмовият декор не се изчерпват само с обемно-пространственото решение. Той трябва да бъде „обзаведен“. За да направим разлика от примитивното възприемане на понятието „декор“, ще поясня, че декор може да бъде един интериор, една улица, един площад, цял град и дори природна среда без архитектура. Но филмовият архитект е длъжен навсякъде да „обзаведе“ декора съобразно драматургията на епизода. Във филма „Хан Аспарух“ това е другата съществена страна на сценографията. Огромното количество реквизит: кожи, керамика, дървени и метални битови изделия,

оръжие и облекло, животни и т.н. изискваше освен точна организация на производството им (в срок от 4—5 месеца), но и точно художествено виждане и за най-дребните детайли. Така например трябваше да се реши как е изглеждал хлябът, каква е била формата на сиренето, как и в какви съдове са поднасяни, върху какво са се хранели прабългарите. Количествата на реквизита във филма „Хан Аспарух“ бяха значителни. За да се облече византийската армия трябваше да се направят 14 000 ризници, от които половината метални. Мечовете, щитовете, копията също наброяваха толкова. Освен византийците, трябваше да бъдат облечени и въоръжени 4000 българи, 1000 славяни, 500 хазари. Неправени бяха 400 двуколки с големи и тромави колела. Между тях имаше грамадна ханска кола, теглена от 14 вола. Бяха направени и пренасяни на различни места 350 юрти, 200 навеса, 1000 конезръза. Крепостните стени достигнаха дължина до 300 м. Рововете имаха и 5 м дълбочина и т.н. Както се вижда, цялата атмосфера на филма „Хан Аспарух“ е създадена от сценографията. Често ние казваме, че добрата филмова сценография остава незабележима. Вероятно тази мисъл трябва да се възприема по-задълбочено. Във филма „Хан Аспарух“ сценографията ще се натрапва непрекъснато и навсякъде в четирите серии на широкия екран, но колкото и да се натрапва, тя ще подпомага, ще извисява драматургията на филма, ще подплатява разказа и събитията. Сценографията ще бъде така органично вплетена в епизодите, че в този смисъл ще остане наистина незабележима. Ако съм постигнал това, то ще бъде най-голямото ми творческо удовлетворение.

ПОПРАВКА

В брой 5 81 г. в материал „Конкурс за обновяване на жилищни зони в София“ местата на текстовете към проектите на колективните с ръководители арх. Н. Каменов и арх. Д. Димитров на стр. 22 и 23 са разменени. Също така са разменени и местата на текстовете към проектите на колективните с ръководители арх. Ст. Димитров и арх. Ат. Агура на стр. 24.

Решения высокого партийного форума — генеральная линия Пятого съезда болгарских архитекторов стр. 3

Проф. Пантелей Греков, засл. арх.

В канун Пятого съезда Союза архитекторов Болгарии автор статьи останавливает внимание на перспективах выполнения самых актуальных задач архитектурного творчества, происходящих из исторических решений Двенадцатого съезда Болгарской коммунистической партии.

Мысли о новой болгарской архитектуре стр. 4
Засл. арх. проф. Борислав Стоянов

В сжатой форме статья дает очень точное представление о состоянии современной болгарской архитектуры за последние десять лет и в особенности за последние четыре-пять лет, охватывая все ее направления и жанры — жилищная, общественная и промышленная архитектура, мемориальные ансамбли и памятники, дизайн и синтез искусств, архитектурная теория и критика и т. д. В ясных аналитических замечаниях о различных по виду архитектурных реализациях автору статьи удается обобщить специфические для каждого из них социально-психологические, функциональные, конструктивные и эстетические проблемы и задачи — иногда довольно успешно разработанные, а в других случаях не нашедшие соответствующее выражение в конкретном решении. В этом смысле своеобразный смор нашей новейшей архитектуры не имеет конструктивный характер, а содержит конкретные оценки как общепризнанных талантливых произведений, так и проявившихся в одном или другом направлении увлечений, вызвавших справедливую общественную критику.

Новое направление в современной болгарской архитектуре стр. 9

Проф. арх. Методи Класанов, к. а. и.

Период между двумя съездами Союза архитекторов в Болгарии без сомнения прибавил новые черты в характеру нашего современного архитектурного творчества. Они оставили свой след на множество градостроительных решений, архитектурных ансамблей и зданий, спроектированных и реализованных за прошедший период. Автор статьи пытается объяснить их появление как результат выяснения и прогрессирующего развития общих теоретических принципов и эстетических точек зрения, как результат все более нарастающего за последние годы стремления придать нашей архитектуре самобытную, национальную окраску, чтобы она разграничилась от конвенциональной мировой архитектуры. Вывод, что объективные причины существования схематизма, скованности и однообразия в архитектуре вызваны приложением до сих пор творческих систем — академической и новоакадемической, все чаще заставляет творцов обращаться к национальной архитектурной традиции. Автор статьи ставит акцент на те особенности национальной архитектурной системы и присущих ей композиционных приемах при помощи которых можно найти ответ на все еще нерешенные функциональные, социальные и эстетические вопросы и которые должны служить верным ориентиром в усилиях создания современной социалистической архитектуры, пропитанной болгарским духом и обладающей своим национальным звучанием.

Некоторые новые тенденции в градостроительстве у нас стр. 13

Ст. н. с. арх. Иван Глухаров

Новые тенденции градостроительной науки и практики у нас исследованы с двух аспектов. В первой части изложения автор статьи прослеживает развитие нашего градостроительства под знаком расширенного охвата времени, пространства, функций и проблем. Специальное внимание уделяется изменению функций городов в соответствии с ходом социальной, экономической и технической революции и вызванные этим появлением и развитием новых городских элементов, сетей, узлов, систем. Интересно поставлены и углубленно рассмотрены новые градостроительные проблемы, рожденные расширением функций городов. Во втором разделе статьи указаны обнадеживающие результаты больших забот и внимания специалистов, общественности и государственных органов самого высокого ранга к развитию градостроительства у нас. Эти результаты дают повод автору статьи сделать оптимистическую констатацию о существовании признаков нового градостроительного мышления, которое найдет выражение в более гуманной жизненной среде.

Современные качественные параметры жилищной среды стр. 17

Ст. н. с. арх. Тодор Крыстев, доктор архитектуры

Увеличивающееся внимание к качественным параметрам жилищной среды является естественным результатом нового подхода к жилищной проблеме, учитывающего социальные цели его не только ускоренного, но и полного решения. В ответ на это нарастающее внимание автор статьи делает попытку выснить критерии о качестве современной жилищной среды, рассмотренной в ее органической целостности и комплексности, прослеживая при этом некоторые более существенные, актуальные моменты динамического процесса развития этой среды за последние годы. Особый интерес представляет предложение о системе показателей, определяющих качественные параметры пространственной организации жилищной среды. Регламентирование такой гибкой и динамичной системы параметров имело бы по мнению автора статьи исключительное значение для управления процессом развития жилищной среды в соответствии с определенными социальными целями.

Подъем теоретической мысли стр. 21

Проф. арх. Христо Анастасов, к. а. и.

В статье отмечены более важные работы и достижения в области теоретического рассмотрения и обобщения архитектурных проблем и тем за период между двумя съездами Союза архитекторов в Болгарии. Автор статьи особо подчеркивает существующие две общественно-политические предпосылки, которые обуславливают входящее развитие архитектурной теории у нас за этот период — Четвертый съезд САБ и опубликованное непосредственно после Съезда Постановление Политбюро ЦК БКП о дальнейшем подъеме в развитии архитектуры. Вместе с оценкой о достигнутом в области теории архитектуры с исторической и современной точки зрения в статье рассматривается и состояние архитектурной критики, которая по мнению автора все еще не достигла необходимого уровня.

Эстетические проблемы промышленных зданий и комплексов стр. 23

Засл. арх. проф. Методи Писарски, арх. Панайот Стефанов, арх. Анна Аврамова

Формирование единого организованных промышленных территорий в нашей стране с концентрацией производственных мощностей, кооперированием производ-

ственной, технической и социальной инфраструктуры, с общим архитектурным и художественным замыслом при реализации отдельных зданий является гарантией их лучшего эстетического оформления. Авторы статьи делают широкий обзор проделанного до сих пор в пространственном и художественно-эстетическом формировании сферы труда, в соответствии с современными требованиями, останавливаясь на комплексе вопросов и факторов, имеющих отношение к рассматриваемой теме. Подчеркнуто значение наиболее существенных задач, от которых зависит целостное эстетическое воздействие промышленных объектов: их гармоническое приобщение к пейзажу или их умелое сочетание по объему и силуэту с другими архитектурными ансамблями (в случае их включения в городскую структуру), максимальное использование архитектурно-эстетических возможностей новых строительных технологий для внесения разнообразия в фасадных и других сборных элементах, колоритном оформлении промышленного интерьера с его машинами и инсталляциями, с подходящим освещением, с заботливой поддержкой зеленых насаждений и т. д.

Архитектура отдыха — достижения и проблемы стр. 28

Н. с. арх. Петко Еврев, к. а. и.

Своими серьезными достижениями за последние годы архитектура отдыха у нас привела все болгарское архитектурное творчество на новую социально значимую позицию. Расширенный охват и сложное современное развитие этой части нашей современной архитектуры являются предметом объективного анализа в статье. Проблемы, связанные с состоянием и тенденциями архитектуры отдыха, рассмотрены с большим профессиональным умением на трех уровнях архитектурного проектирования — территориального, селитебного и архитектуры зданий. Тезисы, обобщения и выводы автора по отношению каждого из трех уровней являются вкладом в будущее усилия специалистов для успешного формирования характерного архитектурно-художественного образа среды для отдыха как неотъемлемую часть целостной жизненной среды нашего социалистического общества.

О архитектурно-художественном образе софийского метрополитена стр. 38

Засл. арх. Евлоги Цветков

Автор статьи комментирует некоторые вопросы, связанные с созданием архитектурно-художественного образа софийского метрополитена, которые являлись предметом проектного задания проведенного конкурса на градостроительное, архитектурно-художественное и монументальное оформление первого диаметра метрополитена. Он высказывает свое мнение о средствах посредством которых можно было бы достигнуть необходимого единства образа этого огромного подземного сооружения с одной стороны и с другой — степень необходимости поиска разнообразия художественных решений в отдельных станциях путем синтеза архитектуры с пластическими искусствами.

Сценография исторического художественного фильма „Хан Аспарух“ стр. 39

Арх. Богоя Сапунджиев

Автор статьи — главный художник нашего самого масштабного исторического фильма „Хан Аспарух“, посвященного 1300-летию основания болгарского государства, рассказывает о продолжительной, сложной, но и очень интересной работе над сценографическим решением фильма, чья основная цель воскресить возможно самым правдивым способом далекую эпоху праболгар VII-го века с ее материальной и духовной культурой, бытом, нравами и обычаями.

Les décisions du haut forum du Parti — ligne générale du cinquième congrès des architectes bulgares page 3

Prof. Pantéleï Grékov, architecte émérite

A la veille du Cinquième congrès de l'Union des architectes en Bulgarie, l'auteur attire l'attention sur les perspectives d'accomplissement des tâches les plus actuelles de la créativité architecturale, qui découlent des décisions historiques du Douzième congrès du Parti communiste bulgare.

Pensées sur l'architecture bulgare la plus récente page 4

Prof. Borislav Stoyanov, architecte émérite

Compact et laconique sous le rapport de la forme, l'article donne une idée très juste de l'état de l'architecture bulgare contemporaine au cours des dix dernières et surtout au cours des quatre à cinq dernières années, ceci en relatant toutes ses orientations et tous ses genres — architecture locative, publique et industrielle, ensembles et monuments commémoratifs, design et synthèse des arts, théorie et critique architecturales, etc. Les notes analytiques nettes sur les réalisations architecturales, différenciant au point de vue genre, constituent une généralisation des tâches et des problèmes spécifiques et propres à chaque genre sur le plan socio-psychologique, fonctionnel, constructif et esthétique; en certains cas ces problèmes ont été fort bien traités; dans d'autres cas, ils n'ont pas abouti à une expression adéquate dans leur solution concrète. En ce sens, cet examen en son genre de notre architecture la plus moderne n'a pas le caractère d'une constatation; il renferme plutôt des appréciations concrètes tant sur des oeuvres reconnues comme méritoires que sur des tendances et inclinations ayant donné lieu à juste titre à la critique du public.

Nouvelle orientation de l'architecture bulgare contemporaine page 9

Prof. architecte Méthodi Klassanov, candidat ès-sciences architecturales

La période entre les deux congrès de l'Union des architectes en Bulgarie a sans aucun doute ajouté de nouveaux traits au caractère de notre créativité architecturale contemporaine. Ils ont marqué de leur empreinte un grand nombre de solutions d'urbanisation, d'ensembles architecturaux et d'édifices projetés ou réalisés durant la période écoulée. L'auteur tente d'expliquer leur apparition comme résultat de la mise au point définitive et du développement progressif des principes théoriques généraux et des conceptions esthétiques, comme fruit de la tendance, toujours croissante au cours des dernières années, à conférer à notre architecture un coloris original et national, afin de la différencier de l'architecture conventionnelle mondiale. La conclusion que beaucoup d'entre les raisons objectives du schématisme, de la rigidité et de l'uniformité dans l'architecture sont dues aux systèmes créatifs appliqués jusqu'à présent — système académique et néoacadémique, pousse de plus en plus souvent les créateurs à se tourner vers la tradition architecturale nationale. L'auteur insiste sur les particularités du système architectural national et sur les modes de composition qui lui sont propres, grâce auxquels il est possible de fournir une réponse aux questions fonctionnelles, sociales et esthétiques non encore résolues et qui doivent servir de point de repère aux efforts orientés vers la création d'une architecture socialiste contemporaine, imprégnée d'esprit bulgare et possédant une consonance nationale.

De certaines nouvelles tendances de l'urbanisation chez nous page 13

Architecte Ivan Gloukharov, maître de recherches

Les nouvelles tendances de la science et de la pratique en matière d'urbanisation chez nous sont étudiées sous deux principaux aspects. Dans la première partie de l'exposé l'auteur poursuit le développement de notre urbanisme sous le signe de l'emprise du temps de l'espace, des fonctions et des problèmes. Une attention spéciale est accordée à la modification des fonctions des villes, conformément à la marche de la révolution sociale, économique et technique, à l'apparition et au développement, en conséquence, de nouveaux éléments urbains — réseaux, ensembles et systèmes. L'auteur a procédé à une approche intéressante et à une analyse approfondie des nouveaux problèmes d'urbanisation, engendrés par les fonctions élargies des villes. Dans la deuxième partie de l'article sont mentionnés les résultats encourageants — fruit des grands soins et de l'attention des spécialistes, de la société et des organes d'Etat de rang le plus haut au développement de l'urbanisme chez nous. Ces résultats offrent à l'auteur l'occasion de parvenir à la constatation optimiste que se font jour les débuts d'une nouvelle manière de penser en urbanisme, qui trouvera son expression dans un milieu plus conforme à l'homme et à la nature.

Paramètres qualitatifs contemporains du milieu résidentiel page 17

Architecte Todor Krastev, maître de recherches, docteur en architecture

L'attention sans cesse accrue envers les paramètres qualitatifs du milieu résidentiel est l'aboutissement tout naturel de la nouvelle approche du problème résidentiel, conformée aux buts sociaux de sa solution accélérée et complète. En réponse à cette attention soutenue, l'auteur de l'article tente d'éclaircir les critères d'appréciation des mérites du milieu résidentiel actuel, examiné dans son entité et sa complexité organiques, tout en se penchant sur certains aspects d'actualité plus essentiels du processus dynamique de développement de ce même milieu pendant les dernières années. La proposition relative à un système d'indices déterminant les paramètres qualitatifs de l'organisation des espaces du milieu résidentiel représente un intérêt tout particulier. La réglementation d'un pareil système dynamique et souple de paramètres aurait, selon l'auteur, une importance exceptionnelle pour la gestion du processus de développement du milieu résidentiel suivant des buts sociaux déterminés.

Essor de la pensée théorique page 21

Prof. architecte Christo Anastasov, candidat ès-sciences architecturales

L'article fait mention des ouvrages et des réalisations de plus grande importance dans le domaine de l'examen et de la généralisation théoriques des problèmes et thèmes architecturaux au cours de la période entre les deux congrès de l'Union des architectes en Bulgarie. L'auteur souligne expressément les deux préconditions socio-politiques qui déterminent l'évolution ascendante de la théorie architecturale chez nous durant cette période — ce sont le Quatrième congrès de l'Union des architectes en Bulgarie et l'arrêt, beaucoup plus important, du Bureau politique du Comité central du Parti communiste bulgare, publié aussitôt après le congrès et concernant l'essor ultérieur du développement de l'architecture. Parallèlement à l'appréciation portée sur ce qui a été réalisé dans le domaine de la théorie de l'architecture sous un aspect historique et contemporain, l'auteur procède à un examen de l'état de la critique architecturale qui, selon lui, n'est toujours pas au niveau voulu.

Problèmes esthétiques des édifices et complexes industriels page 23

Prof. Méthodi Pissarski, architecte émérite, architectes Panayote Stéphanov et Anna Avramova

La formation de territoires industriels bénéficiant d'une organisation unifiée dans notre

pays, avec concentration des puissances de production, coopération de l'infrastructure productrice, technique et sociale et conception architecturale et esthétique et mune lors de la réalisation des divers édifices, constitue une garantie de leur meilleur aménagement esthétique. Les auteurs procèdent à un vaste tour d'horizon sur l'activité déployée jusqu'à présent lors de l'édification des espaces et de l'aspect artistique et esthétique de la sphère de travail conformément aux exigences contemporaines, ceci en considérant l'ensemble de questions et de facteurs ayant trait au thème examiné. Est par ailleurs soulignée l'importance de certaines d'entre les tâches les plus essentielles, dont dépend toute l'impression esthétique qui se dégage des ouvrages industriels: leur association harmonieuse au paysage environnant ou leur rattachement adroit, au point de vue volume et silhouette, à d'autres ensembles architecturaux (lorsqu'ils sont inclus dans la structure urbaine), la mise à profit maximale des possibilités architecturo-esthétiques des nouvelles technologies de construction pour diversifier les façades et les autres éléments préfabriqués, assurer l'aménagement de l'intérieur industriel sous le rapport des couleurs en tenant compte de ses machines et installations, adopter l'éclairage le plus convenant, entretenir soigneusement les espaces de verdure, etc.

L'architecture des loisirs — réalisations et problèmes page 28

Architecte Petko Evrev, maître de recherches, candidat ès-sciences architecturales

Grâce à ses réalisations plus qu'appréciables au cours des dernières années, l'architecture des loisirs a fait parvenir chez nous toute la créativité architecturale bulgare à une position nouvelle et d'une résonance sociale. L'ampleur élargie et le développement actuel complexe de ce secteur de notre architecture contemporaine sont soumis à une analyse objective dans cet article. Les problèmes liés à l'état et aux tendances de l'architecture en ce domaine sont considérés avec une compétence professionnelle en ce qui concerne les trois niveaux du projet architectural — territoire, agglomération et architecture des édifices. Les thèses que soutient l'auteur, ses généralisations et ses conclusions relatives à chacun de ces trois secteurs constituent un apport aux efforts futurs des spécialistes visant à la formation la plus judicieuse de l'aspect architecturo-artistique caractéristique du milieu des loisirs en tant que partie indissoluble du milieu de vie tout entier de notre société socialiste.

De l'aspect architecturo-esthétique du métro de Sofia page 38

Architecte émérite Evlogui Tsvetkov

L'auteur examine certaines questions relatives à l'édification de l'aspect architecturo-esthétique du métro de Sofia, qui ont été l'objet de la tâche assignée par le concours sur l'aménagement urbaniste, architecturo-artistique et monumental du premier diamètre du métro. Il partage son point de vue au sujet des moyens par lesquels il faudrait réaliser l'unité indispensable de l'aspect de cet énorme équipement souterrain, ceci d'une part et, d'autre part, au sujet de la mesure dans laquelle il serait admissible de rechercher la diversité des solutions esthétiques dans les différentes stations du métro par synthèse de l'architecture et des arts plastiques.

La scénographie du long métrage historique „Le khan Asparoukh“ page 39

Architecte Bogoya Sapoundjiev

L'auteur — premier artiste-peintre de notre plus grand film historique „Le khan Asparoukh“, consacré au 1300e anniversaire de la fondation de l'Etat bulgare, fait part de son travail prolongé, difficile et particulièrement intéressant en rapport avec la solution scénographique du film, dont le but fondamental a été de recréer de façon la plus vraisemblable l'époque lointaine des Proto-bulgares du VIIe siècle, avec tout ce qu'elle a comporté au point de vue culture matérielle et spirituelle, moeurs et coutumes.

**Die Beschlüsse des hohen Parteiforums —
Generallinie des Fünften Kongresses der bulgarischen Architekten** S. 3

Prof. Panteley Grekov, verd.
Architekt

Kurz vor dem Fünften Kongreß des Architektenbundes in Bulgarien lenkt der Autor die Aufmerksamkeit auf die Aussichten für die Erfüllung der brennendsten Aufgaben des architektonischen Schaffens, die aus den historischen Beschlüssen des Zwölften Parteitag der BKP erwachsen.

Gedanken über die neueste bulgarische Architektur S. 4

Verd. Arch. Prof. Borislav Stoyanov

Kurz und bündig, in lakonischer Form bietet der Artikel ein sehr präzises Bild vom Zustand der zeitgenössischen bulgarischen Architektur während der letzten zehn und insbesondere der letzten 4—5 Jahre, das ihre sämtliche Richtungen und Arten umfaßt: Wohnungs- Gesellschafts- und Industriebau, Gedenkstätte und Denkmälerformgebung und Kunstsynthese, Theorie und Kritik der Architektur usw. In seinen eindeutigen analytischen Bemerkungen über die verschiedenartigen architektonischen Realisationen gelingt es dem Autor ihre spezifischen sozialpsychologischen, funktionellen, konstruktiven und gestalterischen Probleme und Aufgaben zusammenzufassen — bei einigen sehr erfolgreich behandelt, während bei anderen kein adäquater Ausdruck in der konkreteren Lösung gefunden wurde. In diesem Sinne trägt diese eigenartige Übersicht unserer neuesten Architektur nicht den Charakter einer Feststellung, sondern gibt konkreten Urteil ab sowohl über die allgemein als gelungen anerkannten Werke, als auch über die in einer oder anderen Richtungen gemachten Übertreibungen, die gerechte Kritik bei der Gesellschaft hervorrufen.

Neue Strömung in der bulgarischen Architektur S. 9

Prof. Arch. Methodi Klassanov, K. A. W.

Die Zeit zwischen den beiden Kongressen des Architektenbundes in Bulgarien hat zweifellos dem Charakter unseres heutigen architektonischen Schaffens neue Züge hinzugefügt. Sie haben ihr Gepräge zahlreichen städtebaulichen Lösungen, Architekturkomplexen und Gebäuden, die während dieser Zeitspanne projektiert und realisiert wurden, aufgedrückt. Der Autor versucht ihre Entstehung als Folge der weiteren Aufhellung und der fortschreitenden Entwicklung der allgemeinen theoretischen Prinzipien und ästhetischen Auffassungen zu erklären, als Ergebnis der in den letzten Jahren immer intensiver werdenden Bestrebung, unserer Architektur eine eigenartige nationale Tönung, die sie von der konventionellen Weltarchitektur zu unterscheiden nat. zu verleihen. Die Schlußfolgerung, daß viele der objektiven Gründe für den Schematismus, für die Steifheit und die Eintönigkeit in der Architektur, bei den bisher angewandten Schaffungssystemen — dem akademischen und neuakademischen liegen, spornt die Schöpfer immer mehr nach der nationalen Architekturtradition zu greifen an. Der Autor legt Nachdruck auf jene Besonderheiten des VolksarchitekturSystems und auf die ihm eigenen Kompositionsmaniere, wodurch Antwort auf die immer noch nicht gelösten funktionellen, sozialen und ästhetischen Fragen gefunden kann werden und die als einen richtigen Orientierungspunkt im Bestreben nach Schaffung einer modernen sozialistischen, von bulgarischem Geist durchdrungen und einen eigenen nationalen Klang aufweisenden Architektur dienen sollen.

Einige neue Tendenzen des Städtebaus bei uns S. 13

Dipl. Arch. Iwan Glucharov, wiss. Mitarbeiter

Es werden die neuen Tendenzen der städtebaulichen Wissenschaft und Praxis unter zwei Grundaspekten untersucht. Im ersten Teil der Darlegung verfolgt der Autor die Entwicklung unseres Städtebaus vom Standpunkt des erweiterten Umfangs der Zeit, des Raumes, der Funktionen und Probleme aus. Besondere Beachtung wird der Veränderung der Stadtfunktionen dem Verlauf der sozialen, ökonomischen und technischen Revolution gemäß, sowie der daraus erwachsenen Herausbildung und Entwicklung neuer städtischer Elemente, Netze, Knoten, Systeme, geschenkt. Die neuen städtebaulichen, aus den erweiterten Funktionen der Städte sich ergebenden Probleme sind interessant gestellt und tiefgreifend behandelt. Im zweiten Teil des Artikels wird auf die hoffnungsvollen Resultate hingewiesen, die den Anstrengungen und dem Interesse seitens der Fachmänner, der Öffentlichkeit und der Staatsbehörden höchsten Ranges für die Entwicklung des Städtebaus bei uns zu verdanken sind. Diese Resultate veranlassen den Autor zur optimistischen Feststellung, daß Ansätze zu einer neuen Denkart auf dem Gebiet des Städtebaus gelegt wurden, was zur Schaffung einer menschen- und naturfreundlichen Umwelt beitragen wird.

Gegenwärtige Qualitätsparameter der Wohnumwelt S. 17

Dr. Arch. Todor Krastev

Das steigende Interesse für die Qualitätsparameter der Wohnumwelt stellt ein selbstverständliches Ergebnis der neuen Einstellung zum Wohnungsproblem dar, die auf die sozialen Ziele seiner nicht nur beschleunigten, sondern auch komplexen Lösung Rücksicht nimmt. Angesichts dieses Interesses versucht der Autor des Artikels die Einschätzungskriterien für die Eigenschaften der modernen, als organische Einheit komplex betrachteten Wohnumwelt zu erläutern, indem er einige der wichtigsten aktuellen Momente des dynamischen Entwicklungsprozesses dieser Umwelt während der letzten Jahre verfolgt. Besondere Beachtung wird dem Vorschlag für ein Kennziffernsystem, das die Qualitätsparameter der räumlichen Organisation der Wohnumwelt festlegt, geschenkt. Die Reglementierung eines solchen flexiblen und dynamischen Parametersystems würde s. E. von außerordentlicher Bedeutung für die Leitung des Entwicklungsganges der Wohnumwelt nach bestimmten sozialen Absichten sein.

Aufschwung des theoretischen Gedankens S. 21

Prof. Arch. Christo Anastassov, K. W. A.

Im Artikel werden die bedeutendsten Arbeiten und Leistungen auf dem Gebiet der theoretischen Behandlung und Generalisierung der architektonischen Probleme und Thematika in der Zeitspanne zwischen den beiden Kongressen des Architektenbundes angeführt. Besonderen Nachdruck legt der Autor auf die zwei gesellschaftspolitischen Voraussetzungen, die die aufsteigende Entwicklung der Architekturtheorie bei uns in dieser Zeit bedingen: das sind der Vierte Kongreß des Architektenbundes und der, zweifellos bedeutungsschwerere, unmittelbar nach dem Kongreß veröffentlichte Beschluß des Politbüros der ZK der BKP über die Weiterentwicklung der Architektur. Gleichzeitig mit der Einschätzung der unter historischem und gegenwärtigem Aspekt betrachteten Leistungen auf dem Gebiet der Architekturtheorie wird im Artikel auch der Zustand der Architekturkritik, die nach Meinung des Autors immer noch nicht auf der Höhe ist, betrachtet.

Ästhetische Probleme der Industriebauten und Komplexe S. 23

Verd. Arch. Methodi Pissarski, Dipl. Arch. Panayot Stefanov, Dipl. Arch. Anna Avramova
Die Herausbildung von einheitlich organisierten Industriebereichen in unserem

Lande mit konzentrierten Produktionskapazitäten, mit kooperierter Produktions-, technischer und sozialer Infrastruktur, unter einer einheitlichen architektonischen und künstlerischen Grundidee bei der Ausführung der einzelnen Gebäude gewährleistet ihre bessere Gestaltung. Die Autoren bieten eine weitgehende Übersicht über das bisher Geschaffene beim räumlichen und künstlerisch-ästhetischen Aufbau des Arbeitsbereiches entsprechend den modernen Anforderungen und betrachten den mit behandelten Thema in Beziehung stehenden Fragen- und Faktorenkomplex. Es wird die Bedeutung einer der wichtigsten Aufgaben, wovon die gesamte ästhetische Einwirkung der Industrieobjekte abhängt, betont: das ist ihre ausgewogene Einfügung in die Landschaft oder ihre einwandfreie Verbindung nach Umfang und Silhouette mit anderen Bauanlagen (wenn sie in die Stadtstruktur eingeschlossen sind), die maximale Ausnutzung der architektonischgestalterischen Möglichkeiten der neuen Bautechnologien zur Erreichung von Abwechslung bei den Fassaden und anderen Fertigteilen, die Farbgestaltung des industriellen Innenraumes mit seinen Maschinen und Installationen, die angemessene Belichtung, die sorgfältige Pflege der Grünflächen u. a.

Die Erholungsarchitektur — Leistungen und Probleme S. 28

Dipl. Arch. Petko Ewrev, K. A. W.

Durch ihre hervorragenden Leistungen aus den letzten Jahren hat die Erholungsarchitektur bei uns das ganze architektonische Schaffen in Bulgarien in eine neue, in sozialer Hinsicht bedeutsame Stellung gebracht. Gegenstand des Artikels ist eine sachliche Analyse des erweiterten Umfangs und der komplizierten heutigen Entwicklung dieses Teils unserer modernen Architektur. Die mit dem Stand und den Tendenzen der Erholungsarchitektur verbundenen Probleme werden sachkundig auf den drei Ebenen der Projektierung betrachtet — Raumordnung, Siedlungswesen und Architektur der Baukörper. Die vom Autor vertretenen Thesen, die Verallgemeinerungen und seine Schlußfolgerungen über jeden der drei Sektoren stellen einen Beitrag zu den Bemühungen der Spezialisten in der Zukunft um erfolgreiche Gestaltung des charakteristischen architektonisch-künstlerischen Gepräges des Erholungsmilieus als untrennbaren Bestandteil der gesamten Lebensumwelt unserer sozialistischen Gesellschaft.

Über die architektonisch-künstlerische Gestaltung der sofioter Untergrundbahn S. 38

Verd. Arch. Ewlogi Zwetkov

Der Autor betrachtet einige Fragen über den architektonisch-künstlerischen Ausdruck der sofioter Untergrundbahn, die Gegenstand der Aufgabestellung für den bereits durchgeführten Wettbewerb zur städtebaulichen, architektonisch-künstlerischen und monumentalen Gestaltung des ersten Diameters der Untergrundbahn waren. Er äußert seinen Standpunkt über die Mittel, wodurch die notwendige Einheit im Ausdrucksbild dieser riesigen Untergrundeinrichtung erzielt werden sollte einerseits und andererseits — inwiefern es annehmbar wäre, Mannigfaltigkeit in den künstlerischen Lösungen der einzelnen Haltestellen durch Synthese der Architektur mit der Plastik zu suchen.

Die Szenerie des historischen Spielfilms „Han Asparuch“ S. 39

Dipl. Arch. Bogoyal Sapundshiev

Der Autor, leitender Bühnenbildner unseres größten historischen Films „Han Asparuch“, der dem 1300 Jahrestag der Gründung des bulgarischen Staates gewidmet ist, berichtet von der langwierigen, komplizierten, aber sehr interessanten Arbeit über die Szenerie des Films, dessen Hauptziel war, die ferne Epoche der alten Bulgaren aus dem 7. Jahrhundert mit ihrer ganzen materiellen und geistigen Kultur und Lebensweise, den Sitten und Bräuchen auf möglichst wahrheitsgetreue Weise auferstehen zu lassen.

Some New Town Planning Tendencies in Bulgaria p. 13

Arch. Ivan Gloukharov, sen. res. assoc.

This article treats the new tendencies in the town planning science and practice in this country from two points of view. In the first part of the article the author traces the development of our town planning with relation to the enlarged scope of time, space, functions and problems. Special attention is paid to the change in the urban functions according to the course of the social, economic and technological revolution and the appearance and development of new town elements, networks, junctions, systems, provoked by this change. The new problems in the sphere of town planning, brought forth by the broader functions of the towns, are discussed thoroughly and interestingly. In the second part of the article are given the hopeful results — consequence of the great cares and attention on the part of the specialists, the public and state organs of highest rank towards the development of town planning in this country. These results provide an occasion for the author to make the optimistic inference that something new in the town planning thought begins to appear and it should help the formation of a more humane and natural environment.

Modern Qualitative Parameters of Housing Environment p. 17

Arch. Todor Krustev, sen. res. assoc., D. Arch.

The greater attention towards the qualitative parameters of the residential environment is a natural result of the new approach towards the housing problem, in conformity with the social striving after its not only accelerated but all-round solution as well. In reply to this greater attention the author of the article tries to explain the estimate criteria for the qualities of modern residential environment, examined in its organic unity and compactness, tracing at the same time some more significant moments of its dynamic process of development during recent years. The suggestion for a system of indices, defining the qualitative parameters of the spatial organization of the residential environment is of a special interest. According to the author the regulation of such a flexible and dynamic system of parameters should be of an exceptional significance for the management of the development process of the residential environment according to certain social aims.

Progress in the Theoretical Thought p. 21

Prof. Khristo Anastassov, arch., CSc.

This article traces the major works and achievements in the sphere of the theoretical treatment and generalization of the architectural problems and subjects in the period between the two congresses of the Union of Architects in Bulgaria. The author of the article pays special attention to the two socio-political prerequisites that determine the progress of architectural theory in this country during that time: the 4th Congress of the Union of Architects in Bulgaria and the published immediately after the congress much more significant Decree of the Political Bureau of the Central Committee of the Bulgarian Communist Party for further progress in the development of architecture. Along with the assessment of the achievements in the sphere of architectural theory in historical and present-day respect, the article examines also the state of the architectural criticism that still misses the mark according to the author.

Aesthetical problems of the Industrial Buildings and Complexes p. 25

Prof. Metodi Pissarski, honoured arch., Arch. Panayot Stefanov, Arch. Anna Avramova

The shaping of integrated industrial areas in this country, including concentration of the production capacities, co-operation of

the production, technological and social infrastructure, common architectural, organizational and artistic idea in the realization of the separate buildings is a guarantee for their better aesthetical shaping. The authors of the article offer us a broad review of the activity conducted so far related to the spatial, artistic and aesthetical building up of the labour sphere in accordance with all modern requirements, and dwell on the complex of problems and factors related to the subject examined. The importance of some of the most significant tasks responsible for the all-round aesthetical impact of the industrial projects is pointed out: their harmonious blending with the landscape or the skilful matching both in volume and silhouette with other architectural ensembles (when included in the town structure), the maximum utilization of the architectural and aesthetical capacities of the new building technologies for diversifying the facade and other prefab elements, appropriate colouring of the interior, along with the machines and installations, appropriate lighting, cares for the green areas, etc.

Architecture for Recreation and Rest — Achievements and Problems p. 28

Arch. Petko Evrev, res. assoc., CSc.

Through its serious achievements during past years the recreational architecture in this country brought the whole architectural work in Bulgaria to a new, socially significant position. The article makes an objective analysis both of the broader scope and the complicated present-day development of this branch of our modern architecture. The problems related to the state and trends in the sphere of recreational architecture are examined thoroughly with respect to the three levels of the architectural work: land development, settlements and architecture of the separate buildings. The propositions, generalizations and deductions of the author for each of the three levels are contribution to the future striving of the specialists after successful shaping of the specific architectural and artistic image of the recreational milieu as an integral part of the all-round living environment of our socialist society.

On the Architectural and Artistic Image of the Sofia Metro p. 38

Arch. Evlogi Tsvetkov, honoured arch.

The author of this article comments on some problems related to the building up of the architectural and artistic image of the Sofia Metro that have been subject of the project task of the competition for the town planning, architectural, artistic and monumental shaping of the first diameter of the Sofia Metro. He expresses his views on the means through which the necessary unity of the image of this immense underground work should be achieved on the one hand and on the other — to what extent the diversity of the artistic solutions in the separate underground stations should be achieved through the synthesis of architecture with the plastic arts.

The Scenography of the Historical Feature Film „Khan Asparoukh“ p. 39

Arch. Bogoya Sapundjiev

The author of the article — chief artist of the historical feature film „Khan Asparoukh“ the largest in scale made so far in this country, dedicated to the 1300th anniversary of the founding of the Bulgarian State, tells us about the long, complicated and at the same time very interesting work on the scenographic problems of the film whose aim is to revive in a most plausible way the far off epoch of the proto-Bulgarians from the 7th century with all their material and spiritual culture, way of life, manners and customs.

The Resolutions of the High Party Forum — Basic Line of the 5th Congress of the Bulgarian Architects p. 3

Prof. Panteley Grekov, honoured arch.

On the eve of the 5th Congress of the Union of Architects in Bulgaria the author of the article turns his attention towards the prospects for the realization of the most topical problems of the architectural creativity raised by the historical decisions of the 12th Congress of the Bulgarian Communist Party.

Some Thoughts on Modern Bulgarian Architecture p. 4

Prof. Borislav Stoyanov, honoured arch.

This concise article, laconic in form, gives us most correct idea for the state of contemporary Bulgarian architecture during the last 10 years, especially the last 4—5 years, covering all its trends and genres: residential, public and industrial architecture, memorials, design and synthesis of arts, architectural theory and criticism, etc. Through his clear analytical notes on the different in style architectural realizations the author succeeds in generalizing their specific socio-psychological, functional, structural and aesthetical problems and tasks, somewhere quite successfully solved, elsewhere — without adequate expression of the concrete solution. So this original review of our modern architecture makes no general conclusions but makes concrete assessments both of generally acknowledged works of great talent and aberrations in one or another respect that have provoked fair public criticism.

A New Trend in Modern Bulgarian Architecture p. 9

Prof. Metodi Klassanov, arch., CSc.

The time between the two congresses of the Union of Architects in Bulgaria undoubtedly has added new traits to the specificity of our modern architectural work. They have left traces on a great number of town planning solutions, architectural ensembles and buildings that have been planned and realized during that period. The author of the article tries to explain their appearance as a result of the further maturing and progressive development of the general theoretical principles and aesthetical ideas, as a consequence of the striving in recent years after imparting a unique national touch to our architecture in order to differentiate it from the conventional world architecture. The inference that many of the objective reasons for the sketchiness, stiffness and monotony in architecture are due to the creative systems applied so far: academic and neocademic, makes the architects turn more and more towards the national architectural traditions. The author stresses those specific traits of the national architectural system and its inherent compositional methods that may help the solving of the still unsolved functional, social and aesthetical problems. They should serve as well as a landmark in the striving after achieving modern socialist architecture, full of Bulgarian spirit and having its own national sounding.

Абонирането

за списание

„Архитектура“

за 1982 година

ще се извършва чрез РЕП във всички пощенски станции в страната. В списанието се публикуват теоретични статии по въпросите на архитектурата, критично-аналитични изследвания в областта на съвременната българска архитектура, портрети на изтъкнати български архитекти, преглед на архитектурните постижения в чужбина, рецензии за новоизлезли книги, архитектурни детайли, рисунки и др. Абонирането се извършва във всички пощенски станции. Срок за абониране от 1 септември до 30 ноември 1981 г. Годишен абонамент 13 лв. Приемат се само целогодишни абонаменти.

З а б е л е ж к а: При отказ да ви абонират, моля обадете се в редакцията — тел. 87-20-93, или с писмо.

20204

Цена 1·30 руб